

«Baajh vaeride årrodh! – La fjella leve!»

En rammeanalyse av verdikonflikten mellom «grønn økonomi» og minoriteters rett til kulturutøvelse

Natalie Phimpha Andersen

Masteroppgave

Vår 2023

Institutt for sammenliknende politikk
Universitetet i Bergen

Abstract

On 11th February 2023, young Norwegian activists together with the Swedish environmental activist Greta Thunberg occupied Norway's Oil & Energy Ministry. This marked 500 days since the Norwegian Supreme Court had found the licenses to Europe's biggest onshore wind park in violation of Article 27 of the Universal Declaration of Human Rights (UDHR), without any remedial solution being implemented. The protests were the activists' last effort to get the Norwegian government to abide the Supreme Court decision from 2021, where the Supreme Court had found the wind turbines built on South Saami grazing land on Roan and Storheia located on Fosen Peninsula to violate the Sami right to pursue traditional reindeer herding.

This thesis explores the framing strategies employed by the South Sami actors in the Fosen case over the period 2008-2021. I will do so by applying framing theory as both a theoretical framework and analytical tool. This study investigates how the actors strategically framed their human rights case through diagnostic, prognostic, and motivational framing. I argue that the actors strategically employed unique aspects of their indigenous culture to promote their political goals. Furthermore, I argue that the case must be understood within its historical context which elucidate their status as a minority within the minority. Despite fundamental aspects that differentiate the Fosen case from other cases, I argue that the precedent set by the Supreme Court verdict will have implications for future windmill and development projects.

Based on my findings, I conclude that diagnostic, prognostic as well as motivational framing have been employed by the South Sami actors in the mobilization process. A common attribute within these frames is the actor's deliberate accentuation of reindeer herding as a fundamental part of the South Sami actor's identity. Through different framing concepts, my findings also demonstrate that the South Sami actors utilized rights frames as a master frame to generate greater resonance within the Norwegian as well as the international community. Lastly my findings illustrate that a frame alignment have occurred between the Sami actors and the environmental and nature protection organization *Friends of the Earth* (Naturvernforbundet).

Forord

I en tidligere samtale med en venn fra nord i Trøndelag, hvor vi diskuterte Fosen-saken, sa han at det virket som om det var svært få som visste at det var samer i Trøndelag. Mer overraskende er det at det faktisk pågår tradisjonell samisk reindriftutøvelse i området, ble det lagt til. Nettopp dette har vært en av mine motivasjoner for å skrive om Fosen-saken. Først og fremst for at jeg selv har vokst opp nord i Trøndelag, uten å ha særlig mye kunnskap om sørsamisk historie. Den andre motivasjonen er basert på det faktum at det foregår et menneskerettighetsbrudd «i hagen», uten at det har vært en særlig stor del av den lokale eller nasjonale diskursen før vinteren 2023.

Det kjennes vemodig å endelig levere inn masteroppgaven. Å ta mastergraden ved sammenliknende politikk i Bergen, er et av de beste valgene jeg har tatt som student, og jeg er takknemlig for mine to år her på lesesalene på Sofie Lindstrøms hus. Jeg ønsker først og fremst å uttrykke min takknemlighet til min veileder Per Selle for gode tilbakemeldinger gjennom hele prosessen. Det har vært svært lærerikt og ikke minst utrolig spennende å diskutere oppgaven med noen som besitter så mye kunnskap i et fagfelt jeg selv engasjerer meg i. Deretter vil jeg takke min kjære venn Jonas for korrekturlesing og uendelig mange diskusjoner om Fosen-saken – det har jeg satt stor pris på. Jeg vil også rette en stor takk til min familie og nærmeste venner, som alltid har tatt seg tid til å svare på telefonen når en til tider stresset masterstudent har ringt. Sist, men ikke minst vil jeg takke mine medstudenter på Sofie Lindstrøms hus; Hedda, Amalie og Jørgen– dere har gjort tiden i Bergen og på sal fantastisk!

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	5
1.2 PROBLEMSTILLING OG AKTUALITET	9
1.3 OPPGAVENS STRUKTUR.....	12
2. TEORETISK RAMMEVERK.....	14
2.1 FREMVEKSTEN AV RAMMETEORIEN.....	14
2.1.2 RAMMETEORIEN: ANALYTISKE TILNÆRMINGER	17
2.1.3 INNRAMMING SOM MENINGSKONSTRUKSJON	19
2.2 RAMMETEORIEN SOM ANALYSEVERKTØY	22
2.2.1 «FRAME ALIGNMENT».....	23
2.2.2 MASTERRAMMER OG RESONANS	25
3. SØRSAMISK HISTORIE	29
3.1 SØRSAMENE: MINORITET I EN MINORITET	31
3.1.2 REINDRIFTEN I SØRSAMISKE OMRÅDER – EN ETNISK DIMENSJON	37
4. METODE OG FORSKNINGSDESIGN	40
4.1 KVALITATIV CASESTUDIE	40
4.1.1 VALG AV CASE	41
4.2 RAMMEANALYSE	43
4.2.1 OPERASJONALISERING AV KULTURBEGREPET	44
4.2.2 OVERFØRBARHET	46
4.2.3 OPPGAVENS DATAMATERIALE.....	47
5. ANALYSE.....	49
5.1 LITTERATURGJENNOMGANG	49
5.2 BAKGRUNN	53
5.2.1 OVERSIKT OVER SAKSGANGEN FOR DOMSTOLENE.....	60
5.2.3 FRA PLANER OM SKYTEFELT TIL VERN AV NATURARV.....	64
6. EN ANALYSE AV KOLLEKTIVE HANDLINGSRAMMER I FOSEN-SAKEN.....	68
6.1 FRA FACEBOOK TIL POLITISK PÅVIRKNING.....	69
6.2 DIAGNOSTISK INNRAMMING	72
6.2.1 DEN INTERNASJONALE URFOLKSBEVEGELSEN OG SP 27	73
6.2.2 REINDRIFT SOM EN IDENTITETSMARKØR	76
6.2.3 Å LEGITIMERE SIN SAK VED Å SKAPE ILLEGITIMITET	79
6.2.4 FRA SKYTEFELT TIL VINDPARK	83
6.3 PROGNOTISKE RAMMER.....	86
6.3.1 «(...) IKKE TENKT Å GI OSS DENNE GANGEN HELLER.»	87
6.3.2 SP 27 - EN TERSKELBESTEMMELSE	88
6.4 MOTIVERENDE RAMMER: «LA FJELLA LEVE!»	91
6.4.1 DEN NYE ALTA-SAKEN?	92
6.4.2 EN KAMP FOR FREMTIDIGE GENERASJONER.....	94
7. OPPSUMMERING OG KONKLUSJON	97
7.1 REKKEVIDDEN AV SP 27	99
7.2 VEIEN VIDERE.....	101
8. REFERANSELISTE	104
8.1 VEDLEGG.....	125

1. Innledning

I februar 2023, samlet en gruppe unge aktivister seg foran regjeringskvartalet i Oslo. De krevde en innrømmelse fra regjeringen om brudd på menneskerettighetene. På nyhetene sto det overskrifter om at aktivistene hadde «stengt ned staten». «La elva leve», «Urfolksrett er ikke valgfritt», «Riv ned vindturbinene på Fosen» og «čsv» var blant slagordene som fikk stor oppmerksomhet i sosiale medier, på nyhetene og i selve bybildet. Saken fikk også en større internasjonal oppmerksomhet da den svenske klimaktivisten Greta Thunberg kom for å vise sin støtte. Protestene handler om utbyggingen av Storheia og Roan vindpark på Fosenhalvøya i Trøndelag, som er plassert på reinbeiteområdet til Sør-Fosen sitje og Nord-Fosen siida. I februar hadde det gått 500 dager siden Høyesterett avga dommen hvor de berørte reiene vant saken, uten at noen form for avbøtende tiltak hadde blitt utredet. Denne besvarelsen vil gjennom en rammeanalyse se nærmere på den politiske mobiliseringen i perioden 2008 og fram til høyesterettsdommen i 2021. Besvarelsen tar utgangspunkt i følgende problemstilling: «Hvordan kan man gjennom en *kollektiv handlingsramme* forklare sørsamenes mobilisering mot vindkraftutbyggingen på Fosen, og det endelige utfallet av Fosen-dommen?»

Vindkraft spiller en viktig rolle i norsk energiforsyning, og for regjeringen står det sentralt å nå målet om en mer effektiv og klimavennlig energibruk i Europa (Meld.st nr. 28 (2019-2020, s. 7). En langsiktig kraftpolitikk ses på som selve motoren i det grønne skiftet (Moss 2022), og behovet for en grønnere hverdag er regelmessig opp i den offentlige diskursen. I Stortingsmelding nr. 28 (2019-2020) belyses også kraftsystemets grunnlag for aktivitet og verdiskaping i norsk økonomi, som vil være av stor betydning på mange samfunnsområder i tiden framover. I tillegg understrekes det i samme stortingsmelding at vindkraft trolig vil være blant teknologiene som har lavest utbyggingskostnader i framtiden.

Norge har satt seg ambisiøse klimamål og planlegger å redusere klimagassutslippene med 50 til 55 prosent innen 2030, sammenlignet med 1990-nivået (Klima- og miljødepartementet 2021). Rammene for denne utviklingen settes av stadig mer tydelige klimamål, som i European Green Deal og EUs energistrategi (Valstad et.al 2020). Med lange kystlinjer, fjell og sterk vind, er vindkraft en lovende energikilde for at Norge skal nå bestemte klimamål. Ifølge Fornybar Norge (2021) har Norge passert 50 prosent fornybar energi, hvor det er husholdningene som er

mest fornybare med 74,1 prosent. Det gjør Norge til det tredje landet i hele verden med mest fornybar energi, hvor bare Island og Sverige har en høyere andel (Fornybar Norge 2021).

Vindkraft er den raskest voksende energikilden hvor Statkraft, et 100 prosent statseid selskap under Nærings- og fiskeridepartement er en av de største aktørene i det europeiske energimarkedet (Statkraft 2023). Statkraft har utviklet vindkraft i omtrent 20 år og er Europas største leverandør av fornybar energi. Næringslivets Hovedorganisasjon (2023) løfter fram EØS-avtalen, som en av grunnene til at Norge har hatt mulighet til å utvikle en grønn prosessindustri. I tillegg til å ha redusert klimagassutslippet med om lag 40 prosent siden 1990, har verdiskapningen økt med 30-40 prosent og gitt grunnlag for flere nye arbeidsplasser i hele landet, spesielt i lokalsamfunnene. Om man sier nei til et videre energisamarbeid, vil man ifølge NHO (2023) kunne risikere at hele energiområde i avtalen blir satt ut drift, noe som vil betyr økt usikkerhet i Norges eksportindustri. I NHO-rapporten *Norske muligheter i grønne elektriske verdikjeder* (2020) presenterer organisasjonen et nytt prosjekt med satsing på grønn energi. Et av formålene er å øke tempoet i eksportorientert verdiskapning fra elektrifisering (Valstad et.al 2020, 9). NHO-rapporten kommer fram til at en offensiv satsing på elektrifisering kan skape en årlig eksportinntekt på mer enn 300 milliarder kroner innen 2030. Med en forventet befolkningsvekst og forpliktelser gitt gjennom EUs fornybardirektiv, vil Norge måtte utvide sin energikapasitet i årene framover (Otte et.al 2018, 140).

Når dette emnet blir diskutert, fokuserer særlig utbyggersiden på de positive aspektene ved fornybar energi, som belyst ovenfor. Disse rammene fremmer de økonomiske fordelene ved fornybar energi, som rimeligere strøm og nye lokale arbeidsplasser (Otte et.al 2018). Denne konseptualiseringen finner man også forankret i internasjonale juridiske- og politiske dokumenter. Flere (Hillerbrand 2018; Cambou 2020) kritiserer FNs bærekraftsmål for å forsvare en bestemt forståelsesramme av teknologisk optimisme og determinisme. Hillerbrand (2018) peker særlig på FNs bærekraftsmål (SDG) 7 som har følgende ordlyd: «Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris for alle» (FN-sambandet 2023). Hillerbrand (2018, 5) begrunner videre at bærekraftmålets hovedfokus og indikatorer befinner seg på systemnivået, mens individene (om det er på nåværende tidspunkt eller i et fremtiden) blir adressert indirekte.

Utbyggingen av vindkraft har de seneste tiårene eksplodert i Norge, og innen 2022 vil arealforbruket være på omtrent 600 kvadratkilometer (Vågen et.al 2021). I tillegg til selve vindkraftverket, må man også forvente omfattende infrastruktur som inkluderer veier og

oppstillingsplasser som beslaglegger store arealer sammen med selve vindturbinene (NVE 2022). I 2020 la Norges vassdrag- og energidepartement (NVE) frem de offisielle tallene for norsk vindkraft i gitt årstall. Totalt sett ble det produsert 9,9 TWh med strøm fra 1164 vindturbiner i de 53 ulike vindkraftparkene i Norge (NVE 2021). Det er selskapet Fosen Vind DA¹ som har stått bak utbyggingen av vindkraftanleggene, hvor det sammen med Roan og Storheia er seks vindparker i Midt-Norge med en samlet produksjon på 1057 MW (Fosen Vind 2023a). Storheia vindpark på Fosen sto alene for 10 prosent av hele produksjonstallet, og er Europas største landbaserte vindkraftanlegg med sine 80 vindturbiner (Brenna 2021).

De siste årene har det blitt rettet et større søkelys på klima- og miljøutfordringer, men nå ser vi også at spørsmål om klima i møte med urfolks menneskerettigheter er i ferd med å komme på dagsorden. Fremtredende stemmer blant urbefolkningen hevder at politikken og lovgivningen som fremmer den grønne overgangen, ikke lykkes i å gjenspeile deres interesser, og i noen tilfeller til og med bidrar i å opprettholde kolonialisme (Lawrene 2014 gjengitt i Cambou 2020).

Ifølge Tennberg med forfattere (2022) er ikke dette et nytt fenomen. Flere urbefolkningsgrupper i hele verden opplever økt spenning i møte med næringslivets kontroll over ressurser og territorier. Det finnes eksempler på inngrep, fratatt land og ødeleggende muligheter for utøvelse av kultur og tradisjonell økonomi. Spørsmål om naturinngrep og hvem som skal ha innflytelse over urfolks tradisjonelle landområder, har over lengre tid stått sentralt i forholdet mellom stat og urfolk. Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) trekker fram den fornybare næringen som en av de nyeste utviklingene som truer urfolks tradisjonelle næringsutøvelser, som den samiske reindriften (NIM-R-2022-001).

Normann (2020, 5) beskriver etableringen av vindparker som en *pakkeløsning*. Det innebærer økt menneskelig aktivitet, bygging av nye veinett og større industriområder. På samme tid, betyr det at vindparkutbyggingen truer reindriften fra det øyeblikket vurderingen og planleggingen starter. I tillegg til å være en ettertraktet råvare globalt, noe som gir Norge mulighet for en sikker inntekt i fremtiden, vil vindkraft være blant de viktigste eksportinntektene i fravær av olje og gass. Vindkraft bidrar til sterk verdiskapning nasjonalt og internasjonalt (NVE 2022), og det gir på samme tid positive ringvirkninger lokalt som

¹ Fosen Vind DA er et joint-venture-selskap eid av Statskraft (52,1 %), TrønderEnergi (7,9 %) og Nordic Windpower DA (40,0 %), et europeisk investorkonsortium eiet av EIP (Energy Infrastructure Partners) og det sveitsiske kraftselskapet BKW, se Fosenvind <https://www.fosenvind.no/om-fosen-vind/>. Etter at Roan vindpark, som tidligere var en del av Fosen Vind DA ble solgt, består Fosen Vind i dag av fem vindparker med en årsproduksjon på omtrent 2,6 TWh.

understrekt av NHO (2023). Utbyggingsprosjekter gir også økonomisk støtte til kommunene, som følger av inntekts- og eiendomsskatter (Nilssen 2019). Fjellheim (2013) beskriver konflikten mellom reindrift og andre næringer som en *rettighetskonflikt*. Som følger av at næringskonflikten tilspisses, er det også et økt behov for å avklare de ulike aktørenes rettigheter i omstridte områder. Det som gjør Fosen-saken til en betent politisk sak, er at utbyggerinteressene som argumenterer for økonomisk gevinst og miljømessige fordeler har fått støtte fra myndighetene (Nilssen 2019). Dette skaper en interessekonflikt mellom næringsinteressene på en side, og samiske interesser på den andre siden.

Den økende etterspørselen etter råvarer, energi og overgangen til grønn energi har økt inngrepet i uberørte naturområder, særlig i Sápmi (NIM-R-2022-001, 7). Ifølge FN opplever urfolk mer alvorlige menneskerettighetsbrudd i dag enn for 10 år siden (IWGIA gjengitt NIM-R-2022-001). Overgangen til det grønne skifte gjør det stadig vanskeligere for urbefolkningen å stå imot, som en årsak av den store etterspørselen etter grønne løsninger. I NIM-rapporten blir den følgende overgangen beskrevet på denne måten: «Det er et paradoks at det grønne skiftet i mange sammenhenger får store konsekvenser for nettopp urfolk, som bidrar lite til klimagassutslipp globalt, samtidig som urfolk kommer til å rammes særlig hardt av klimaendringer både på kort og lang sikt» (NIM-R-2022-001, 8).

Høsten 2021 kom en enstemmig Høyesterett i storkammer til at utbyggingen av Storheia og Roan vindkraftverk innebærer en krenkelse av reindriftssamenes rett til kulturutøvelse etter FN konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27², heretter SP 27. Norge hadde krenket landets folkerettslige forpliktelser overfor samene. Denne krenkelsen besto i at NVE allerede i 2010 hadde gitt konsesjon til vindkraftutbyggingen, selv om det på forhånd ble påklaget av en rekke organisasjoner, sammen med de berørte reinbeitedistriktene; Nord-Fosen siida og Sør-Fosen sitje (Ravna 2022). De to vindkraftverkene på Fosen som ble ferdigstilt i 2019 og 2020 med sine henholdsvis 71 og 80 vindturbiner (Larsen og Holth 2022) er opplyst å være en del av det største vindkraftprosjektet på land i Europa, og var allerede ferdig utbygd da dommen ble avsagt (HR-2021-1975-S, i avsnitt 5-6). Partene i saken var utbyggeren Fosen

² Artikkel 27 lyder som følger: «I de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike minoriteter ikke nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne seg til og utøve sin egen religion, eller bruke sitt eget språk.». Ifølge FNs menneskerettighetskomité – overvåkningsorganet for den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (ICCPR) – viser artikkelen at også urfolk har rett til å påberope seg rettigheter i henhold til ICCPR artikkel 27, selv om formuleringen av bestemmelsen referer til minoriteter (NIM-R-2022-001, 26)

Vind DA mot Nord-Fosen siida og Sør-Fosen sitje. Staten ved Olje- og energidepartementet, representert ved regjeringsadvokaten opererte som partshjelp for Fosen Vind (Larsen og Holth 2022). Dommen fra Høyesterett kom som en overraskelse for mange og skapte sjokkbølger både nasjonalt og internasjonalt (Eriksen et.al 2021). Otte med forfattere (2018) betegner vindkraftutbyggingen på Fosen som en av de største industrielle investeringene i Midt-Norge fra de siste tiårene, men som nå står overfor et krav om måtte fjerne vindkraftverk som kostet over 6 milliarder å få ferdigbygd (Eriksen et.al. 2021).

I skrivende stund, 23. februar 2023, har det gått over 500 dager siden Høyesterettsdommen falt. Regjeringen har ikke innført noen tiltak for å stoppe den pågående krenkelsen av menneskerettighetene, slik som dommen krever (HR-2021-1975-S). Det resulterte i at en stor gruppe unge urfolksrettighetsforkjempere fra NSR Nuorat, sammen med miljøaktivister fra Natur og Ungdom (NU) blokkerte inngangen til Olje- og energidepartementet i Oslo vinteren 2023. Den svenske klimaaktivisten Greta Thunberg kom også til Oslo for å delta på demonstrasjonene mot vindturbinene på Fosen. Med reinskinn, bannere, tradisjonell samisk veving og med den samiske kofta på vranga³, viste aktivistene motstand mot regjeringens manglende håndtering av Fosen-saken. Med slagordene «La fjella leve», «Grønn kolonialisme» «Staten bryter loven» og «Land back», innrømmet regjeringen den pågående krenkelsen av menneskerettigheter på Fosen. Protestene i Oslo faller utenfor oppgavens avgrensinger, men viser tydelig aktualiteten av saken og behovet for mer kunnskap om det sørsamiske samfunnet.

1.2 Problemstilling og aktualitet

Fosen-dommen (HR-2021-1975-S) er unik i norsk kontekst. Det var første gang hvor Høyesterett kom til at et inngrep hadde krenket SP 27, og vil også kunne være retningsgivende for hvordan forvaltningen i fremtidige saker må ivareta samenes rettigheter i Norge (Ravna 2022). Fosen-saken har engasjert stort, både nasjonalt og internasjonalt. Ifølge Norske Samers Riksforbund (NSR) mobiliseres det nå en sterk solidaritet for de samiske interessene i storsamfunnet. Støtte fra vindkraftmotstandere og naturvernorganisasjoner, vitner om at dette er sak som får sterk støtte, også utenfor det samiske miljøet. NSR (2020) skriver

³ I Dundgjeld og Steinfjells bok om sørsamisk tradisjonshåndteverk «Aerpemaahoe – Åarjelsaemien duedtien baakoeh (2018) (gjengitt i Steinfjell 2019), gir de en forklaring på hvordan samisk klær og påkledning kan forstås. Å gå med vrent klær, slik som de samiske demonstrantene i Oslo, betyr at man kommer med et dødsbudskap (Dundgjeld 2018, 65 gjengitt i Steinfjell 2019). Fra eldre tider, beskrives denne handlingen som en sterk symbolsk handling, hvor sinne ble demonstrert med å gå med den samiske kofta vrang (Ween 2005, 58 gjengitt i Steinfjell 2019).

følgende om mobiliseringen: *Dette er konturene av en allianse som har stor verdi for det samiske samfunnet. Det er godt å vite at vi har gode venner- verdder – ute i storsamfunnet.*

Fosen-dommen omtales som *historisk* av Ravna (2022). At Nord-Fosen siida og Sør-Fosen sitje anførte at ekspropriasjonsskjønnet⁴ var i strid med FN-konvensjonen, gjorde at dommen ble en prinsipiell avgjørelse om rekkevidden av SP 27 i norsk rett (Ravna 2022). Hensikten med denne kvalitative besvarelsen er å gi en dypere forståelse av verdikonflikten mellom «grønn økonomi» og minoriteters rett til kulturutøvelse. I Fosen-saken er det uenigheter om hvilke hensyn som bør veies mest av sosiale- og kulturelle forhold kontra økonomisk vekst, hvor sistnevnte i mange tilfeller har fått høyere prioritet. I tapt verdi vil det koste omtrent 3 millioner kroner per rein å rive vindkraftanleggene på Fosen (Stavrum 2021). I 2025 vil en husholdning med strømforbruk på 20.000 kWh i året måtte betale 1000 kroner mer i strøm per år dersom de to anleggene rives. Også i Nord-Norge vil strømprisene forventes å måtte økes, som følger av strømutveskslingen mellom regionene (Stavrum 2021). Det er tydelig at det er de store økonomiske kostandene som har vekket mest oppsikt. Jurist Enoksen skriver blant annet: «Dersom det ikke er liv laga for både reindrift og vindturbiner, er det reindriften som må ha vikeplikt» (Enoksen 2022). Enoksen har en «cost-benefit»-tilnærming til saken, og mener at dersom valget på Fosen skulle stå mellom kraftproduksjon eller produksjon av reinkjøtt, er det tydelig, ifølge han, hvilket valg som ville vært mest samfunnsøkonomisk forsvarlig. For reindriftssamene er det uansett «krystallklart» hva den enstemmige dommen betyr - turbinene skal ned (Stranden et.al 2022). Selv om dette er noe som har engasjert stort, er det ikke noe besvarelsen vil gå mer inn på.

Fosen-saken representerer en konflikt mellom sørsamenes kulturelle arv og økonomiske næringsinteresser. Sett i en større kontekst, handler saken om urfolks rett til kulturutøvelse i tillegg til å for enkelte reindriftssamer å være en jobb (Nilssen 2019). Saken tar særlig opp problemstillinger knyttet til immateriell kulturarv og bærekraftig utvikling. Saken skjer også parallelt med en større internasjonal diskurs om utfordringer urfolk over hele verden står overfor (Nilssen 2019). Fosen-saken illustrerer sårbarheten av sørsamisk kultur, og deres status som en minoritet i en minoritet – som også gir de en særstilling i samfunnet (Hermanstrand 2019; HR-2021-1975-S). Tidligere studier på Fosen-saken, utover det jeg har

⁴ Ekspropriasjon foreligger etter denne loven når eiendomsretten til fast eiendom eller til bygning eller annet som har fast tilknytning til slik eiendom, blir ervervet ved tvang mot erstatning etter skjønn, eller når bruksrett, servitutt eller annen rett til, i eller over fast eiendom blir ervervet, endret, overført eller avløst ved tvang mot erstatning etter skjønn (Lovdata §15-1 definisjon).

kjennskap til, har blitt publisert før selve høyesterettsdommen (Otte et.al 2018; Hermanstrand et.al 2019, Normann 2020, Ellingsen 2020a). De tidligere bidragene innenfor feltet har særlig fokusert på de udemokratiske høringsprosessene som har blitt gitt uten fritt informert samtykke⁵. Denne oppgaven vil mer spesifikt ta for seg den sørsamiske mobiliseringen og alliansebyggingen mot politiske beslutninger, som til slutt endte i en historisk høyesterettsdom. Dette vil jeg gjøre ved å undersøke følgende problemstilling: «Hvordan kan man gjennom en *kollektiv handlingsramme* forklare sørsamenes mobilisering mot vindkraftutbygging på Fosen, og det endelige utfallet av Fosen-dommen?» Problemstillingen ser mer spesifikt på effekten av *rammer* på mobiliseringen.

Oppgaven vil benytte rammeteorien som teoretisk- og analytisk verktøy. I studiet av sosiale bevegelser, aktivisme og politisk protest, har mobiliseringsteorier som politisk mulighetsstruktur og ressursmobiliseringsteorien i tillegg til rammeteorien vært de sentrale (Noakes og Johnston 2005; Lindekilde og Olesen 2015). Av disse tre, har sistnevnte blitt minst studert (Snow et.al 2018). Det eksiterer mindre empirisk forskning på innrammingsprosesser; prosessen der hvor rammer blir etablert, enn det gjør på de teoretiske konseptene i de to overnevnte teoriene. Dette har sannsynligvis sammenheng med faktumet at det i enkelte tilfeller har vært lettere å analysere åpenheten av et politisk system, eller hvilke innvirkninger ressurser har på en sosial bevegelse, enn det er å empirisk undersøke innrammingsprosesser. Valg av teori er også basert på motivasjonen om å kunne bidra med noe nytt innenfor det teoretiske feltet, hvor det av flere forskere har blitt adressert at potensialet til rammeteorien ikke har blitt fullt ut realisert (Snow et.al 2018). Det tidligere arbeidet gjort innenfor rammeteorien begrenser seg særlig til samspillet mellom aktørene i en sosial bevegelse og arbeidet med å rekruttere nye medlemmer. Det begrenser teorien til å hovedsakelig handle om rekrutteringsstrategier. Flere forskere (Cress og Snow 2000; McCammon et.al 2007) anvender imidlertid rammeteorien for å forklare selve utfallet av en mobilisering. Jeg bygger videre på dette arbeidet, og ønsker i denne besvarelsen å bruke rammeteorien for å demonstrere at teorien kan anvendes til å forstå utfallet av den sørsamiske mobiliseringen fram til Høyesterettsdommen i 2021.

⁵ Fra artikkel 19 i FN-konvensjonen pålegger FN at stater gjennomfører konsultasjoner med urfolk for å oppnå «informert forhåndssamtykke gitt på fritt grunnlag» i de saker som angår de (FN-sambandet 2022). <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/urfolk/ilo-konvensjonen-om-urfolks-rettigheter>

I norsk sammenheng finnes det ulike oversettelser av det engelske «framing»-begrepet. Kjeldesen (2009) bruker ordet «innramming» for å beskrive ords evne til å fremkalle en «forståelsesramme» som farger og definerer sakene vi diskuterer. Michaelsen (2007) bruker det samme begrepet for å analysere endringer i tre norske avisers debatt rundt Snøhvitprosjektet. Engan (2016) benytter seg av begrepene «tolkningsrammer» og «innramming» for å beskrive mediernes opinionsmessige funksjon. Ihlen med forfattere (1999) derimot oversetter «frames» direkte til «rammer». Jeg vil videre i denne besvarelsen benytte meg av begrepet «rammer» (Ihlen 1999) og verbet «innramming» (Kjedelsen 2009).

1.3 Oppgavens struktur

Innledningsvis i besvarelsen vil det gis en oversikt over det rammeteoretiske perspektivet. Dette vil danne grunnlaget for **kapittel 2**. Hensikten med kapitlet er todelt, hvor første del forklarer fremveksten av det rammeteoretiske perspektivet. Her vil jeg gi en oversikt over de viktigste analytiske bidragene innenfor feltet. I oppgavens andre del, vil jeg reflektere over det faktum at jeg anvender det rammeteoretiske perspektivet som et analyseverktøy senere i besvarelsen. Her vil jeg gå mer inn på hvilke rammeteoretiske konsepter jeg anvender i min besvarelse. Oppsummert, har teorikapitlet som mål å vise verdien av en sosialkonstruktivistisk og fortolkende tilnærming innenfor studiet av politisk mobilisering.

I kapittel 3, vil jeg gi en innføring i den sørsamiske historien. Sørsamisk historie har blitt relativt lite utforsket, og litteraturen som har preget feltet har vært tilknyttet den såkalte *fremrykkingsteorien*, som i ettertid har blitt sterkt kritisert. Med status som en minoritet i en minoritet, har ikke den sørsamiske kulturen vært like synlig blant majoritetsperspektivet som den nordsamiske kulturen har (Hermanstrand 2019). Hensikten med kapitlet er ikke nødvendigvis å gå i dybden på sørsamisk historie, men heller å belyse det faktum at historien spiller en viktig rolle for statusen sørsamene har i samfunnet i dag. Som en del av dette kapitlet vil også reindriften, som har en sentral plass i sørsamisk kultur bli vektlagt. Historiekapitlet vil danne et viktig grunnlag for den videre besvarelsen, som vil gi et større fundament for å forstå den sørsamiske mobiliseringen og den politiske diskursen i Fosen-saken. Basert på dette, vil man også få en større forståelse av dommen i Høyesterett.

I kapittel 4 vil jeg drøfte de metodiske valgene jeg har foretatt i besvarelsen min. Her vil jeg begrunne for valg av Fosen som case, og hvordan den skiller seg fra andre lignende saker. Da jeg anvender rammeteorien som et analytisk verktøy i oppgaven, vil jeg også gjøre rede

for noe av kritikken med metoden som i hovedsak gjelder kompleksiteten ved å operasjonalisere og gjøre verdi- og identitetsorienterte konsepter målbare⁶.

I Kapittel 5 vil jeg presentere oppgavens empiri. Kapitelet er todelt. I første del gis en litteraturgjennomgang, som gir et bilde på deler av problematikken innenfor vindkraftutviklingen i dag. Litteraturgjennomgangen vil også gi en større forståelse av hvorfor Fosen-saken er en interessant sak å studere. Neste del av kapitelet gir en kronologisk oppbygging av Fosen-sakens historiske utviklingen, som vil være viktig bakgrunn for oppgavens diskusjonsdel. Deretter vil jeg ta for meg domstolens saksgang som en egen del. Slik som det også kommer fram i oppgavens metodekapittel, har det vært begrenset med litteratur som har tatt for seg den historiske bakgrunnen i Fosen-saken. Den tidligere litteratur har heller ikke lyktes i å belyse tidligere historiske hendelser i det respektive området, som også bør ses i sammenheng med situasjonen i dag. Dermed har jeg valgt å belyse mobiliseringen mot skytefeltet på Fosen i 1977 og forslaget om opprettelsen av Dåapma nasjonalpark, som vil være en viktig forklaring på alliansen mellom de sørsamiske aktørene og Naturvernforbundet i Trøndelag.

Kapittel 6 består av oppgavens diskusjonsdel hvor jeg analyserer oppgavens datamateriale i lys av gjeldende problemstilling. Jeg vil her redegjøre for hvilke mobiliseringsstrategier verneinteressene har brukt og analysere disse i lys av Benford og Snow (1992; 2000) sine diagnostiske, prognostiske og motiverende rammer. Deretter vil jeg argumentere for hvordan disse har fungert som et mobiliseringsverktøy i Fosen-saken. Aktørene jeg undersøker i denne oppgaven er de berørte siidaene; Sør-Fosen sitje og Nord-Fosen siida. I tillegg har jeg valgt å undersøke alliansen mellom sørsamene og Naturvernforbundet, som også har vært en viktig aktør i denne saken.

Avslutningsvis, i **kapittel 7**, vil jeg avrunde oppgaven hvor jeg gir en oppsummerende oversikt av mine funn og de sentrale argumentene i besvarelsen. I tillegg ønsker jeg å drøfte retninger for videre forskning.

⁶ Lindekilde og Olsen (2015) kritiserer den rammeteoretiske metoden og argumenterer for at den skaper metodiske vanskeligheter når man skal definere komplekse ord som identitet, verdier, kultur og følelser.

2. Teoretisk rammeverk

Det påfølgende kapittelet, reflekterer at jeg anvender det teoretiske perspektivet som et analyseverktøy i oppgaven. Innledningsvis i teorikapittelet, gis det en innføring i rammeteorien historiske røtter. Dette er vesentlig for å forstå behovet for en sosialkonstruktivistisk tilnærming i studiet av politisk mobilisering, og den voksende misnøyen mot det allerede dominerende og strukturelle måten å forstå sosiale bevegelser på (Lindekilde og Olesen 2015). I kapittelets andre del vil jeg forklare hvordan jeg anvender rammeteorien i min oppgave hvor jeg tar utgangspunkt i Benford og Snow (1992; 2000) sin tilnærming. Jeg vil også i det samme kapitelet, gi en mer omfattende forklaring av de teoretiske konseptene «master frames» og «frame alignment», som bidrar i å belyse min problemstilling.

2.1 Fremveksten av rammeteorien

Bateson (1955) var den første til å ta i bruk rammebegrepet i et essay om epistemologi og dyreatferd. Siden den gang, har rammebegrepet vokst og begrepet brukes nå innenfor flere ulike fagdisipliner som sosialpsykologi, sosiologi, lingvistikk, statsvitenskap og medievitenskap (Benford 1997; Noakes og Johnston 2005; Lindekilde og Olesen 2015). Da rammebegrepet har bakgrunn i flere fagdisipliner, har den også blitt operasjonsliert på ulike måter. Store deler av det teoretiske grunnlaget i denne oppgaven tar utgangspunkt i ulike verk fra Snow med forfattere (1986; 1992; 2018), Benford med forfattere (2000; 2013) og Goffman (1974), i tillegg til nyere tilnærminger (Noakes og Johnston 2005; Ho og Polletta 2006; Lindekilde og Olesen 2015). Felles for disse tilnærmingene, er at de har som hovedfokus å studere sosiale bevegelser.

Innrammingskonseptet har en betydelig verdi i samfunnsvitenskapene i dag, både for deskriptive og analytiske formål. I løpet av de siste 25 årene har det vært en sterk interesse i å oppnå innsikt i hvordan ulike individer, i en bestemt kontekst, forstår et fenomen (Snow et.al 2018). Fram til slutten av 1990-tallet, var majoriteten av forskningen innenfor rammelitteraturen deskriptiv og konsentrerte seg i stor grad om selve utarbeidelsen av rammekonsepser. Siden den gang har det empiriske omfanget vokst, og i dag er majoriteten av studiene ute etter å forklare årsakssammenhenger (Ketelaars et.al 2014). Rammeteorien har siden omtrent 1980-tallet hatt en sterk fremvekst innenfor studiet av politisk protest, aktivisme og sosiale bevegelser (Noakes og Johnston 2005; Ho og Polletta 2006; Lindekilde og Olesen 2015). Fremveksten av rammeteorien, skyldes i stor grad den voksende utilfredsheten mot den

rasjonelle, instrumentelle og strukturerte måten å analysere sosiale bevegelser på, som har blitt assosiert med ressursmobiliseringsteorien og ulike tilnærminger for å forstå politiske prosesser (Snow et.al 1992). Jeg vil videre vise til kritikken som har blitt rettet mot de to nevnte teoriene. Dette vil bidra i å forstå behovet for en sosialkonstruktivistisk tilnærming innenfor studiet av sosiale bevegelser.

Teorien om politiske mulighetsstrukturer legger vekt på omgivelsene sosiale bevegelser befinner seg i, og betydningen av disse på forekomsten av politiske protester. Forenklet sier denne teorien «(...) at mobilisering og politisk protest kræver muligheter for artikulering af krav og utilfredshed gennem kollektiv handling.» (Lindekilde og Olesen 2015, 51). Antagelsen er at aktivistenes muligheter for mobilisering er kontekstspesifikke (Meyer 2004, 126). Politiske mulighetsstrukturer kan sies å være frirommet, hvor medlemmene i en bevegelse kan uttrykke sine krav til myndighetene. Lindekilde og Olesen (2015) argumenter imidlertid om at virkeligheten er mer kompleks enn det teorien presenterer, hvor den forenklet sagt sier at mulighetene for politiske protester enten er til stede eller ikke. Meyer (2004) understreker særlig utfordringer knyttet til de empiriske resultatene, hvor teorien ikke er i koherens med funnene. Lindekilde og Olesen (2015) understreker at det er et grunnleggende behov for en sosial bevegelse å fortolke og fremstille den politiske konteksten de operer i, enten som mottakelig eller ikke for politisk press. Uten denne identifiseringen av politiske mulighetsstrukturer, mener de at det vil være begrenset politisk mobilisering. Teorien om politiske mulighetsstrukturer egner seg ikke i seg selv å forklare fremveksten av sosiale bevegelser, men bør ses i sammenheng med rammeteorien (Lindekilde og Olesen 2015). Sosiale bevegelsers oppfattelse av de politiske mulighetsstrukturene er dermed avhengig av medlemmenes opplevelse av urettferdighet. Ut ifra dette, kan det forstås slik at forekomsten av politiske muligheter, ikke er en tilstrekkelig betingelse for politiske protester (Lindekilde og Olesen 2015, 63).

I ressursmobiliseringsteorien, er det tilgangen på ressurser som er den avgjørende faktoren for omfanget av politiske protester og sosiale bevegelser (McCarthy og Zald 1977). Det betyr i korte trekk at det er de sosiale bevegelsene som besitter flest ressurser som også har de største mulighetene for suksess. Lindekilde og Olesen (2015) sammenligner sosiale bevegelsers levedyktighet med organisasjoner, hvor handlingsevnen er avhengig av en viss grad av ressursstrøm for å skape mobilisering (Lindekilde og Olesen 2015, 67). De mener at ressursteorien, som tidligere fokuserte på de materielle og sosio-organisatoriske ressursene, har

blitt et såkalt «catch all»-begrep, hvor alle mulige faktorer kan betraktes som ressurser (Lindekilde og Olesen 2015, 80). De inkluderer selv materielle ressurser, moralske ressurser, kulturelle ressurser, sosial-organisatoriske ressurser og humane ressurser. En annen kritikk er teoriens ensidige fokus på elitegruppens evner til å skaffe ressurser, hvor teorien har fremstilt den borgerlige gruppen som maktesløse (Lindekilde og Olesen 2015). Denne påstanden strider imidlertid mot resultatene fra den empiriske forskningen (Lindekilde og Olesen (2015). Lindekilde og Olesen (2015) argumenterer videre, at ressursmobiliseringsteorien ikke eger seg alene som forklaring på politiske protester. Begrunnelsen er at oppnåelsen av ressurser ikke skjer uavhengig av tolkninger og oppfatninger, men må forstås som en kommunikativ prosess. For å oppnå tilgang til ressurser, må adgangen til disse begrunnes og legitimeres gjennom diskurser (Lindekilde og Olesen 2015, 70). Tilgangen på ressurser er ikke bestemt av objektive faktorer som interesser og posisjoner, men heller av bevegelsens evne til å skape resonans gjennom ulike rammeaktiviteter. Gjennom ekstern resonans, får bevegelsen indirekte tilgang til nødvendige ressurser (McCarthy og Zald 1977).

For å oppsummere denne delen av kapitlet, var det blant forskere innenfor studiet av politisk mobilisering, et økende behov for en sosialkonstruktivistisk tilnærming som kunne utfordre den strukturelle måten å forstå oppstandelsen av sosiale bevegelser på. Den allerede etablerte og dominerende måten å forstå sosiale bevegelser på, neglisjerte det kommunikative og fortolkningsmessige aspektet i politiske protester (Lindekilde og Olesen 2015). Kritikken bygger videre på påstanden om at teoretikere innenfor ressursmobiliseringsteorien i stor grad hadde undergravd viktigheten av urett i forhold til ressurser og politiske muligheter i sine studier av fremveksten av politiske protester (Goffman 1974; Ho og Polletta 2006). Snow med forfattere (2018) redegjør i korte trekk for tre fundamentale svakheter som ressursmobiliseringsteorien og teorien om politiske mulighetsstrukturer deler. For det første, som også Ho og Polletta (2006) påpeker, neglisjerer teoriene prosessen hvor misnøye eller følelsen av urett oppstår. For det andre, foreslår de et statisk syn på deltakelse; og de har en tendens til å generalisere deltakelsesrelaterte prosesser. I både teorien om politiske mulighetsstrukturer og ressursmobiliseringsteorien, deler de en felles grunnantakelse om at følelsen av urett er allestedsnærværende og konstant i ethvert samfunn, og kan dermed ikke i seg selv forklare fremkomsten av politiske protester.

2.1.2 Rammeteorien: Analytiske tilnærminger

Det innrammingsteoretiske perspektivet bygger derimot på en sosialkonstruktivistisk forståelse av virkeligheten. Gjennom tre parallelle prosesser: *internalisering*, *eksternalisering* og *objektivering*, forklarer Berger og Luckmann (1967) hvordan samhandling i samfunnet skaper en felles virkelighet. Prosessene forklarer hvordan en institusjonalisering skapes og som tas for gitt i et samfunn. Berger peker mot utviklingen av ideen om «konstruksjon» i det sosiale liv. Kombinert med bruken av «diskurs», argumenterer Berger for at all virkelighet er konstruert og at det sosiale liv dermed dreier seg om makt og avgjøres med «diskursenes begrepsturneringer» (Karlsaune 2008).

Innrammingsbegrepet har i nyere blitt assosiert med Erving Goffmans verk *Frame Analysis* (1974), hvor Goffman utvidet begrepet fra Batesons (1955) studie om sosiale interaksjoner blant dyr, til å omfatte mennesker. Goffman (1974) ønsket gjennom innrammingskonsepter å forklare mikrososiologien i hverdagsinteraksjoner. Han betegnet rammer som et «schemata of interpretation», som gir individer muligheten «to locate, perceive, identify and label» hendelser innenfor deres livsrom og den videre verden» (Goffman 1974, 21). Snow og Benford (1992; 2000) bygger videre på Goffmans (1974) analyse, og med deres egne ord, kan en ramme forstås som «an interpretive schemata that simplifies and condenses the 'world out there' by selectively punctuating and encoding objects, situations, events, experiences, and sequences of actions within one's present or past environment» (Snow og Benford 1992, 137). De to ulike definisjonene overlapper hverandre, hvor man kan forstå rammer som en slags form for mentale strukturer som gir oss en måte å tolke, forstå og veilede våre handlinger på.

Det grunnleggende poenget i innrammingsteorien, er at urettferdige⁷ situasjoner krever fortolkninger før den kan danne grunnlag for politisk mobilisering. Gjennom innrammingsprosesser, forsøker sosiale bevegelser å overbevise og skape resonans blant de grupper og individer man håper å mobilisere og skape sympati med (Snow et.al 1986). Formålet er å vise, og eller overbevise om at noe er urettferdig og at politisk handling dermed er nødvendig. Dette skjer gjennom fortolkninger og ved å konstruere en felles mening (Snow et.al 1986). Innrammingsprosesser er i dag en elementær del av politisk kommunikasjon, og i å formidle aktualiteten av en aktørs agenda (Nyssönen 2022). Ho og Polletta (2006) sin

⁷ Jeg vil i denne oppgaven behandle det engelske begrepet «grievance» som «urett» eller «urettferdighet» på norsk.

tilnærming setter også søkelys på hvordan politiske aktører strategiske innrammer en sak «(...) affect their ability to recruit adherents, gain favorable media coverage, demobilize atagonists and win political victories» (Ho og Polletta 2006, 189). For å overbevise andre, må man avgrense og fremheve enkelte aspekter av virkeligheten, og gjøre hendelser og omstendighetene forståelige på samme tid som man fremmer et overbevisende perspektiv (Ho og Polletta 2006, 188).

I Koopman og Ozlak (2004) sin tilnærming, ser de nærmere på forholdet mellom diskurs og resonans. De bygger videre på andre forskeres verk med utgangspunkt i *diskursive mulighetsstrukturer*, som kombinerer rammeteorien med deler hentet fra teorien om politiske mulighetsstrukturer. Hovedargumentet er at diskursive mulighetsstrukturer fremhever noen rammer overfor andre. Årsaken til dette må ses i sammenheng med de normer, verdier, språk symboler og retoriske strategier som er tilgjengelige i den konteksten hvor den sosiale bevegelsen operer i. Disse faktorene gir deretter legitimitet til bevegelsenes handlinger og påvirker hvordan bevegelsen begrunner sine handlinger. Dette er i følge Koopman og Ozlak (2004) viktig for å forstå hvorfor noen krav støttes av samfunnet, mens andre ikke. Ho og Polletta (2006) understeker også at rammer kan ha ulikt utfall for sosiale bevegelser, og er avhengig av konteksten bevegelsen befinner seg innenfor. For å utdype, kan en ramme som fungerer godt i en bestemt kontekst, være mindre effektiv i en annen. Forfatterne argumenterer videre for at det er viktig å forstå de kontekstuelle forskjellene for å få en bredere forståelse av hvorfor noen sosiale bevegelser anses å være suksessfulle mens andre ikke.

Oliver og Johnston (2005) ser nærmere på hvordan fokuset på rammer innenfor studier av sosiale bevegelser også har sammenfalt med fremveksten av *new social movements*⁸ (NSM). Fremveksten av NSM dukket opp i vestlige industrialiserte samfunn på 1960- og 70-tallet, som borgerrettighetsbevegelsen, kvinnebevegelsen, antikrigbevegelsen og urfolksbevegelsen. Disse bevegelsene avslørte særlig svakheter ved de allerede etablerte teoriene innenfor sosial bevegelsesfeltet. NSM kobles opp mot innrammingsteorien på flere måter; i tillegg til bevegelsene fokus på ikke-voldelighet, fokuserte de nye bevegelsene på å presentere deres

⁸ De nye sosiale bevegelsene representerte en endring i måten sosiale bevegelser er organisert og opererer på, i motsetning til de «gamle bevegelsene» som ofte baserte seg på klasseidentitet. I følge Della Porta (2020) er et av kjennetegnene for de nye bevegelsene deres bruk av ikke-institusjonaliserte former for protest. I tillegg vektlegger de bevegelsenes betydningen av kulturell- og symbolsk politikk. Disse bevegelsene oppstår som regel fra marginaliserte grupper som ønsker å utfordre den dominerende sosiale strukturen, og rette oppmerksomhet rundt nye problemstillinger knyttet til eksempelvis kjønn, seksualitet, rase og miljø.

saker på en ny måte som appellerer til en bredere målgruppe. I Della Porta (2020) sin studie, viser hun til at den nye måten å presentere saker på gjaldt bruken av kulturelle artefakter, som musikk, kunst, språk og utvikling av nye rammer for å formidle deres budskap og oppnå sine mål. Ved midten av 1990-tallet, hadde studiet av rammeprosesser blitt anerkjent som en de dominerende tilnærmingene å forstå sosiale bevegelser på (Oliver og Johnston 2005). For å oppsummere i korte trekk, fremhever rammeteorien den viktige betydningen av kultur og språk for å forstå utviklingen, dynamikken og utfallene av sosiale bevegelser (Cress og Snow 2000).

2.1.3 Innramming som meningskonstruksjon

I avsnittet over undersøkte jeg rammebegrepets historiske røtter og behovet for en sosialkonstruktivistisk tilnærming i studiet av sosiale bevegelser. I dette avsnittet vil jeg mer spesifikt gå inn på hvordan aktører i en sosial bevegelse skaper en kollektiv handlingsramme – problemforståelse, løsningsforslag og motivasjonsgrunnlag (Snow og Benford 1992). Jeg vil ta utgangspunkt i de viktigste tilnærmingene innenfor rammelitteraturen, men fordi Gamson, Goffman og Snow og Benford sine verk overlapper på mange områder, ønsker jeg å gjøre rede for de viktigste forskjellene som skiller de ulike tilnærmingene.

Snow og Benford (1992) bruker verbet «framing» eller «innramming» for å «(...) denotere et aktivt og prosessuelt fenomen som impliserer handlende aktører (agency) og strid på virkelighetskonstruksjonsnivået» (Snow og Benford 1992, 136). Innramming betegnes som *aktiv* i den forstand at det er noe som blir gjort, og prosessuell da den inngår i en dynamisk og utviklende prosess (Berntzen 2011). Det innebærer en *handling* som følger av utviklingen av arbeid utført av aktørene i en sosial bevegelse. Innramming innebærer en *strid* da det involverer skapelsen av fortolkende rammer som ikke bare avviker fra eksisterende rammeverk, men som på samme tid utfordrer dem. Som et resultat av denne innrammingsaktiviteten, dannes kollektive handlingsrammer, som demonstrere hvordan sosiale bevegelsesaktører vil handle i en bestemt sak (Berntzen 2011).

En kollektiv handlingsrammer antas å være en av de viktigste forutsetningene for kollektive handlinger og er «(...) action-oriented sets of beliefs and meanings that inspire and legitimate the activities and campaigns of a social movement organization (...)» (Benford og Snow 2000, 614). Man kan på en enklere måte forstå kollektive handlingsramme som en form for en mental struktur. Målet med en meningskonstruksjon, er å forenkle og fokusere på visse aspekter av den

ytre verden for å mobilisere potensielle tilhengere og skape sympati, samtidig som man demobiliserer antagonister (Benford og Snow 2000).

I en studie gjennomført av Sniderman og Theriault (2004) argumenterer de, at i en politisk kontekst, er ikke personer eksponert for bare en bestemt ramme av en sak, men flere konkurrerende rammer. Det er særlig to forskere innenfor studiet av innrammingsprosesser hvor deres bidrag har vært viktig i utviklingen av en kollektiv handlingsramme. Gamson og Snow, hver for seg med sine kolleger, utviklet ulike typologier for de mest sentrale konseptene innenfor rammeteorien. Ved å fokusere på hvordan mennesker forhandler meninger presenterer Gamson (1995) tre komponenter han mener bør inngå i en kollektiv handlingsramme: urett, handlekraft⁹ og identitet. I følge Gamson (1995) har alle kollektive handlingsrammer et komponent av urettferdighet, en såkalt «hot cognition» om at noe er galt og bør endres. I det første komponentet, identifiseres gruppen som er berørt av en bestemt sak eller situasjon basert deres felles interesser og verdier. I denne prosessen oppdager aktørene hvem som er «vi» og hvem som er «de». På denne måten skaper bevegelsen en felles gruppeidentitet og følelse av samhørighet. I det neste komponentet, handlekraft, anerkjenner aktørene at den urettferdige situasjonen gruppen befinner seg i kan endres, som oppmuntrer «vi» til å bli agenter og ta aktiv kontroll over sin egen skjebne for å oppnå deres felles mål. Disse tre komponentene opererer sammen for å danne en kollektiv handlingsramme (Gamson 1995).

Rammekonseptet i studiet av sosiale bevegelser, kommer i hovedsak fra arbeidet fra Goffmans schemataforestillinger (Benford og Snow 2000, 614). For å kort gjenta Goffman (1974) slik det blir presentert i det tidligere avsnittet, skapes kollektive handlingsrammer i samspillet mellom individer og konteksten de operer i. Gjennom denne samhandlingen dannes det et sett av tolkinger og forventinger som påvirker og former kollektive eller individuelle handlinger. Disse blir etter hvert internalisert og tatt for gitt i virkeligheten og påvirker hvordan mennesker kommuniserer med hverandre.

Det er flere likhetstrekk mellom Benford og Snow (2000) sin tilnærming og Gamsons kollektive handlingsrammer (1995). De fleste studier innenfor rammeteorien i dag, tar allikevel utgangspunkt i Benford og Snows (2000) identifikasjon av hovedfunksjonen som bør inngå i en kollektiv handlingsramme- diagnostisk innramming, prognostisk innramming og

⁹ Gamson (1995) bruker det engelsk ordet «agency», men jeg har valgt å behandle ordet som «handlekraft» på norsk.

motiverende innramming. Førstnevnte går ut på å definere et problem og identifiserer årsaken til det. Her vil et nytt problem bli presentert for nye potensielle deltagere hvor de må tolke og forstå problemet. De viktigste aktørene i saken blir identifisert, i tillegg blir det redegjort for hvem som rammes av situasjonen. På denne måten blir maktforholdene i saken tydeliggjort. I den andre delen, gjennom en prognostisk innramming, blir en mulig løsning til den identifiserte diagnosen presentert, i tillegg til en strategisk plan for hvordan man kan endre på situasjonen. Det inkluderer blant annet å alliere seg med andre individer eller sosiale bevegelser for å oppnå målet, og legge fram en strategi for hvordan man skal oppnå støtte og mobilisere til handling. Til slutt skal en motiverende innramming forsøke å mobilisere nye personer til å delta i den sosiale bevegelsen. Problemet som er definert i den diagnostiske innrammingen og løsningene i den prognostiske innramming er ikke tilstrekkelig for å mobilisere handling (Benford og Snow 2000). I den siste delen er det dermed viktig å mobilisere og opprettholde engasjement og deltakelse for de som er involvert i den kollektive handlingen. Det betyr at man må utvikle strategier som gir medlemmene en følelse av formål og mening til handlingene og derav skape en følelse av kollektiv identitet eller samhold. Cress og Snow (2000) understreker at neglisjeringen av innrammingsprosesser for å forstå utfallet av en sak, er en av de største problemene i sosial bevegelses-teoriene. I den neste delen av teorikapittelet, kommer det fram at jeg vil ta utgangspunkt i Benford og Snow (2000) sin tilnærming i min besvarelse. Da de ulike tilnærmingene overlapper hverandre på mange områder, vil jeg videre gi en kortfattet redegjørelse for de viktigste forskjellene som skiller de fra Benford og Snow sin tilnærming (1992; 2000).

En viktig forskjell som skiller kollektive handlingsrammer fra Goffman (1974) schemataforestillinger i psykologien, er at kollektive handlinger ikke bare er aggregater av individenes holdninger og syn, men også et resultat av forhandlinger som har ført til felles meninger (Gamson 1992a: 111 gjengitt i Berntzen 2011). Skillet mellom skjemaer og rammer kan oppsummeres på denne måten, hvor første definisjon betegner skjema og den siste rammer: «participants' expectations about people, objects, events and settings in the world, as distinguished from alignments being negotiated in particular interaction.» (Tannen og Wallat 1993, 60 gjengitt i Berntzen 2011, 9).

Det største hovedforskjellen fra Gamson (1995) sin tilnærming, er at Benford og Snow (2000) forklarer hvordan rammer fungerer i en mobiliseringsprosess fra perspektivet av en sosiale bevegelse, mens Gamson fra perspektivet til potensielle tilhengere. Som en følge av deres arbeid på ulike analysenivå, skiller også disse typologiene seg på andre viktige punkter. Gamson og hans kolleger fokuserte særlig på å forstå de sosialpsykologiske prosessene hvor individer går fra å være tilskuere til å bli deltakere i en kollektiv handling. Gamsons arbeid har bidratt i å forstå konstruksjonen av mening, når individer tolker politiske spørsmål, og bruken av symbolske ressurser individer anvender for å forhandle om disse meningene i politiske sammenhenger (Gamson 1999).

Selv med disse forskjellene, bør bidragene til Gamson, Goffman og Benford og Snow heller forstås som komplementære enn konkurrerende, og bør ses i sammenheng med hverandre for å få en mer fullstendig forståelse av rammer og innrammingsprosesser. For å oppsummere, må ikke kollektive handlingsrammer indikere hva som skjer og hvorfor det er viktig, men det må gjøres på en overbevisende måte. Prosessen hvor meninger blir konstruert har den samme funksjonen som en bilderamme; oppmerksomheten blir fokusert på det som er viktig, altså det som er «in-frame» Snow (2004). Det medfører på samme tid at blikket blir flyttet vekk fra det som ses på som er mindre viktig og ikke er innenfor synsfeltet, altså «out-frame».

2.2 Rammeteorien som analyseverktøy

Jeg vil i denne delen av teorikapitlet redegjøre for hvordan jeg anvender rammeteorien som en metodisk tilnærming i min besvarelse. Fordi jeg i sist avsnitt, og i oppgavens diskusjonsdel vil komme nærmere inn på diagnostiske, prognostiske og motiverende rammer, finner jeg det ikke nødvendig å utdype dette ytterligere i påfølgende teoridel. I denne delen av oppgaven vil jeg presentere de rammeteoriske konseptene som vil være relevant for min problemstilling, jeg vil i hovedsak benytte meg av Benford og Snow (2000) sine teoretiske tilnærminger til disse rammekonseptene. I tillegg vil jeg avslutningsvis kort presentere Gaski (2008) og Nilssen (2019) sine bidrag, som bidrar i å underbygge mine argumenter slik som det kommer frem i oppgavens diskusjonskapittel.

2.2.1 «Frame alignment»

Alliansebygging på tvers av sosiale bevegelser er et viktig aspekt av sosiale bevegelsers dynamikk, og bidrar til deres varighet og evne til å skape sosial endring (Beamish og Luebbers 2009). Sosiale bevegelser er som regel avhengige av å mobilisere andre individer til bevegelsen for å oppnå et mål. Et sentralt teoretisk konsept innenfor rammeteorien studie på sosiale bevegelser er *frame alignment*. Konseptet ble introdusert av Snow med forfattere på 1980-tallet, hvor hensikten var å forklare dynamikken i en sosial mobilisering. Ifølge de (Snow et.al 1986) kan det beskrives som: «(...) the linkage of individual and SMO interpretive orientations, such that some set of individual interests, values and beliefs and organization activities, goals and ideology are congruent and complementary» (Snow et.al 1986, 464). Forenklet kan man si at det skjer en frame alignment når flere rammer sammenkobles i så stor grad at de blir betraktet som komplementære og på denne måten skaper gjenklang.

Rammer mobiliserer handling når de resonerer med andre individer. Snow med forfattere (1986) argumenterer for at sosial bevegelser bør inkludere deler av følgende fire elementer for at en ramme skal betraktes som vellykket: (a) *frame bridging*, (b) *frame amplification*, (c) *frame extension* og (d) *frame transformation*. Dette er det Snow (et.al 2018) beskriver som en *strategic alignment process*. Frame bridging innebærer å knytte sammen to eller flere ideologisk samsvarende, men strukturelt frakoblede rammer om et bestemt problem. Det kan skje på flere ulike måter; mellom en sosial bevegelse og individuelle aktører eller på tvers av og mellom forskjellige sosiale bevegelser. Konseptet kan også betraktes som en spesifikk form for det Snow med forfattere (2018, 400) kaller for en rammeartikulasjon¹⁰ (egen oversettelse). Det innebærer et formål om å koble sammen en sosial bevegelses hoveddramme med en annen ramme som anses å ha en bredere resonans i samfunnet. Fra dette avsnittet, kan man forstå det slik at frame bridging er en prosess hvor man sammenknytter to eller flere bevegelsers rammer for å etablere en felles forståelse av et gitt problem. Gjennom å forsøke å gjøre rammene komplementære, blir også individuelle aktører og grupper en del av en større bevegelse som arbeider sammen for å oppnå et felles mål.

Det andre elementet, frame amplification, innebærer utsmykning, krystallisering og forsterkning av utvalgte verdier, forståelser og tro, slik at enkelte verdier blir mer dominerende

¹⁰ Med Snow (et.al 2018) sine egne ord kaller de dette for en *frame articulation*.

enn andre. Snow (et. al 2018) argumenterer at denne strategien for rammejustering er den som skaper mest resonans, da det allerede bygger på eksisterende verdier. Det vil si, at i stedet for å utvide eller endre på verdiene, prøver man heller å øke betydningen av de allerede utvalgte verdiene. De samme forfatterne bruker rettighetsbevegelsen for å forklare konseptet, hvor flere bevegelser velger å forsterke de allerede etablerte verdiene og synene i samfunnet. Dette er i følge Benford og Snow (2000) naturlig, siden en vellykket bruk av rammer avhenger om hvor vidt den resonerer med eksisterende kulturelle verdier, tro og fortellinger. Frame amplification antas å være en nødvendig strategi for de fleste sosiale bevegelser (Benford og Snow 2000).

Det tredje elementet, frame extension, beskriver en strategi hvor sosiale bevegelser utvider deres rammer utover deres egentlige kjernetilhengere. Dette foregår ved å inkludere saker og problemstillinger som også anses å være relevante for potensielt nye tilhengere. På denne måten appellerer de utvidede verdiene til et bredere publikum og kan føre til økt sympati og påvirkningskraft. Denne utvidelsen skjer som regel når en allianse mellom to ulike bevegelser dannes (Snow et. al 2018). Et kjent eksempel på dette er når miljøbevegelsenes kamp for klimarettigheter også engasjerer seg i andre problemstillinger som eksempelvis berører andre sosiale rettferdighetsspørsmål (Taylor 2000). Taylor (2000) ser på utviklingen av miljørettferdighetsparadigmet og hvordan sosiale bevegelser anvender urettferdighetsrammer for å synliggjøre uretten i miljøspørsmål. Taylor (2000) mener at årsaken til denne utviklingen skyldes at den tradisjonelle miljøbevegelsen ignorerte den skjeve fordelingen av miljøbelastninger, særlig i forhold til allerede sårbare minoritetsgrupper. Forfatteren argumenterer videre at bevegelser som tar for seg miljørettferdighetsspørsmål, anvender ulike rammer og strategier for å appellere til et enda bredere publikum. For å oppsummere det hele sett i lys av frame alignment-konseptet, har miljørettferdighetsbevegelsen utvidet den tradisjonelle miljøbevegelsens fokus til å i første omgang kun handle om beskyttelsen av naturen, til å nå også omfatte sosial rettferdighet og menneskerettigheter (Taylor 2000).

Den siste strategien er frame transformation. Denne transformeringen skjer når nye ideer og verdier erstatter de verdier som tidligere har vært dominerende i en sak eller i en sosial bevegelse (Taylor 2000). Denne omdefineringen kan også i noen tilfeller innebære skapelsen av helt nye rammer, da perspektivene ser helt annerledes ut enn før (Snow et.al 2018). I denne transformeringsprosessen blir rammene som tidligere ble ansett som legitime avvist, mens de nye rammene i høyere grad blir akseptert. Denne endringen er vanskeligere å oppnå enn en

rammejustering (frame amplification), fordi den krever en mer omfattende endring i folks tro og verdier (Snow 2004).

2.2.2 Masterrammer og resonans

Når et flertall av sosiale bevegelser har de samme generelle aspektene av en kollektiv handlingsramme, spør forskere om det er en *masterramme* som opererer (Snow og Benford 1992). I litteraturen, blir masterrammer beskrevet som en form for paradigme som virker inn på enkeltgruppers kollektive handlingsramme, slik som vitenskapelige paradigmers innvirkning på et forskningsprosjekt (Taylor 2000). Snow og Benford (1992) trekker frem tre karakteristika som finner sted i en masterramme. Den første er *diagnostisering*, altså hvem som har skylden eller hva som er årsaken til et gitt problem. I den andre karakteristikken ligger spørsmålet om hvor vidt masterrammen inneholder en type fleksibilitet som gjør at rammen kan overføres eller knyttes opp mot andre ideer eller saker. Taylor (2000) argumenterer at det finnes to typer masterrammer; elaborerte eller begrensede, som jeg vil komme tilbake til senere. Den tredje og siste handler om masterrammens mobiliseringskraft, som avhenger om rammen er i samsvar med befolkningens livsverden eller ikke. Sistnevnte karakteristika berører masterrammens empiriske troverdighet, erfaringsmessige kommensurabilitet eller forenlighet, og til slutt, den narrative likheten. I følge Goffman (1974), må denne erfaringsmessige troverdigheten og kommensurabiliteten forstås ut ifra en ikke-realistisk retning for å kunne være epistemologisk konsistent med det konstruktivistiske utgangspunktet (Tanggaard 2006). Forenklet betyr det at vi her, ikke snakker om en realistisk form av erfaring, men hvordan masterrammen kan vektes ut fra de allerede eksisterende kognitive skjemaer som potensielle aktører som kan bli mobilisert besitter (Tanggaard 2006). Når det gjelder den narrative likheten, viser den til i hvilken grad masterrammen bruker sentrale fortellinger og myter (Snow og Benford 1992: 138-141). Ved å ta utgangspunkt i masterrammer, kan vi i likhet med vanlige rammer, si noe om hvordan kollektiv handling legitimeres, i tillegg til hvorfor noe oppfattes som enten riktig eller uriktig, effektiv eller ineffektiv og kostbar eller ikke-kostbart (Snow og Benford 1992, 151-152).

Begrepet masterramme ble opprinnelig konseptualisert for å gi en forklaring på den empiriske observasjonen av *protestsykluser* (cycle of protest), som oppstår som følge av fraværet av politiske mulighetsstrukturer (Tarrow 1993; Benford 2013). Dette kan ses i sammenheng med den tidligere kritikken av teorien, som baserer seg på at sosiale bevegelser oppstår selv om de

strukturelle forholdene ikke er gunstig for mobilisering (Benford 2013). Dette konseptet sier noe om hvorfor noen sosiale bevegelser oppstår og forsvinner (Tarrow 1993). På samme tid får man en større forståelse av betydningen den aktive perioden slike protestsykluser innleder, har for ulike grupper av sosiale bevegelser. I Tarrow sine ord (1983 i Snow og Benford 1992) kan en protestsyklus defineres som: «(...) sequences of escalating collective action that are of greater frequency and intensity than normal, that spread throughout various sectors and regions of society, and that involve both new techniques of protest and new forms of organization that, in combination with traditional organizational infrastructures, “determine the spread and dynamics of the cycle” (Tarrow 1983, 36-9, gjengitt i Snow og Benford 1992, 141). En protestsyklus forstås ut ifra dette som et mønster av gjentakende protester eller sosiale bevegelser som oppstår over tid som en respons på urettferdige sosiale eller politiske forhold. Under slike forhold, kan syklusen av protester delvis tilskrives utviklingen av en resonans hoveddramme (Tarrow 1993 gjengitt i Snow og Benford 1992). Mens de fleste kollektive handlingsrammene som regel er kontekstspesifikke, er en hoveddramme i større grad elastisk, fleksibel og anvendelig nok til at andre sosiale bevegelser kan adaptere og anvende samme ramme i deres protester (Benford 2013). Med en hoveddramme utvides også analysen fra mikronivå til makronivå (Snow og Benford 1992). Hvor det tidligere ble lagt vekt på rammeaktivitetene av individuelle bevegelser, fokuserer masterrammer på hvordan rammer opererer i en større kontekst og på det mest generelle nivået og har en sterk virkning ved at det fremkaller kulturelle symboler, eller *interpretative packages*¹¹ (Snow et.al 2018).

Snow og Benford (1992) bygger videre på på Tarrow's definisjon (1993) og hevder at protestsykluser kan finne sted både lokalt og overovernasjonalt. Begrepet forteller noe om svingningene i intensitetsnivået for sosiale bevegelser, men også at tidspunktet man blir med i en bevegelse, altså for tidlig eller sent i en slik syklus, kan ha konsekvenser for hvordan bevegelsen institusjonaliseres, radikaliseres eller rutiniseres. Dette har også innvirkning på selve intensiteten og varigheten av syklusen (Della Porta og Diani 1999: 190-191). Protestsykluser har ikke den samme frekvensen og sprer seg heller ikke i samme tempo gjennom populasjonen (Tarrow 1983 gjengitt i Snow og Benford 1992). Allikevel har det blitt karakterisert en rekke kjennetegn for slike protestbølger gjennom den nyere historien. Disse kjennetegnene inkluderer

¹¹ Basert på rammeteorien, forstås *interpretative packages* som en sentral del av sosiale bevegelsers konstruksjon og formidling av et problem, i tillegg til deres mål og strategier for å oppnå endring.

økt konflikt, bred sektorielle- og geografisk spredning, fremveksten av nye bevegelser og styrkning av gamle, skapelsen av nye hoveddrammer og nye former for kollektiv handling. Sosiale bevegelser som kommer inn en protestsyklus omformer eller produserer nye symboler, rammer av mening og ideologier som rettferdiggjør kollektiv handling (Tarrow 1983 gjengitt i Snow og Benford 1992). Disse rammene oppstår som regel blant opprørsgrupper og evner å spre seg raskt.

Snow med forfattere (2000; 2018) trekker fram rettighetskampen i USA på 1960-tallet som et eksempel på en masterramme. Rettighetsrammen spredte seg i etterkant til en rettighetskamp for blant annet kvinner, homofile og urfolk. De nye kulturelle konstruksjonene blir dannet, testet og bearbeidet og får dermed over tid en mer diffus og mindre militant form. Sagt på en mer forenklet måte, anvender deltagerne i en bevegelse masterrammer for å fremstille deres oppfatning av urett på en måte som angir tidens kontekst, men som også skaper paralleller til tidligere bevegelser (Oliver og Johnston 2005, 189).

De to teoretiske konseptene er et viktig bidrag i min oppgave for å forklare hvordan de sørsamiske aktørene har mobilisert andre aktører og skapt resonans gjennom rettsprosessene. Med frame alignment-konseptet, argumenterer jeg for at alliansebyggingen på tvers av sosiale bevegelser, har vært viktig for levedyktigheten av den sosiale bevegelsen og har spilt en sentral rolle i å fremme sosiale endringer (Beamish og Luebbbers 2009). Senere i oppgaven, vil jeg argumentere for at det har skjedd en frame alignment mellom Naturvernforbundet og sørsamenes rettighetssrammer for å skape en bredere resonans i samfunnet. Aktørens anvendelse av SP 27 har etter min mening fungert som en masterramme og hatt en resonerende effekt på hvordan andre individer og domstolene har tolket situasjonen.

En mulig kritikk mot denne analysemetoden og andre kvalitative studier, er å validere og dokumentere forskerens tolkninger. Det ligger særlige utfordringer i å overbevise andre om at ens tolkning har en høy grad validert og relabilitet. Det kan oppstå utfordringer dersom vi skal oppfylle de generelle forskningskriteringen når det gjelder etterprøvbarehet, altså at leseren i prinsippet skal kunne sjekke og gjenskape den samme analysen (Lindekilde 2014, 214). Jeg har dermed i oppgavens diskusjonskapittel tatt mye av mitt utgangspunkt i Gaski (2008) og Nilssen (2019) sitt arbeid for å underbygge mine egne tolkninger. Gaski (2008) tar utgangspunkt i Wetherell og Potter sin tilnærming, som analyserer rollen av taler og tekst i sosiale praksiser. De fokuserer på hvordan deltagerne i en diskurs bruker felles «interpretative repertoires», som betyr hvordan ytringer har noe til felles og kan være et uttrykk for et felles mønster av tale. I

Wetherell og Potter sine egne ord kan det defineres på følgende måte: «Broadly discernible clusters of terms, descriptions and figures of speech often assembled around metaphors or vivid images» (Wetherell og Potter 1992: 90 gjengitt i Gaski 2008). Wetherell og Potter (1992) beskriver dette som ressurser, og setter premisser for hvordan man evaluerer, skaper faktuelle versjoner av virkeligheten og utfører ulike handlinger. Som Gaski forklarer (2008), betyr det å identifisere tolkningsinnholdet i en politisk diskurs, at man forstår det faktiske innholdet i diskursen og hva som blir oppnådd ved språket som blir brukt. Slik jeg forstår dette, baserer interpretative repertoires seg på erfaringer mennesker har, og hvordan disse erfaringene spiller inn når man mottar ny informasjon. I følge Gaski (2008) fører denne tolkningen til etableringen av subjektposisjoner. Disse blir skapt gjennom en identifisering av en situasjon, og blir videre presentert for et publikum gjennom den politiske diskursen. Oppsummert, undersøker Gaski (2008) i sin studie hvordan samisk identitet blir konstruert gjennom diskursive formasjoner. Nilssen (2019) undersøker hvordan sørsamenes historie og identitet har blitt aktivert og anvendt for å påvirke politiske beslutninger. Dette vil komme tydeligere frem i oppgavens neste del om den sørsamiske forhistorien. I min besvarelse, er formålet å undersøke hvordan verneinteressenes mobilisering kan bidra i å forklare utfallet av dommen. Dette vil jeg gjøre gjennom å analysere hvordan den politiske diskursen sammen med andre mobiliseringsstrategier, har påvirket andres tolkning og forståelse av saken. Det betyr med utgangspunkt i Nilssen (2019) sin studie, å analysere hvordan den sørsamiske historien har blitt brukt og aktivert i aktørenes politiske diskurser. Jeg vil i neste kapittel gi en innføring i den sørsamiske historien som også bidrar i å belyse viktigheten av reindriften i det sørsamiske samfunnet. Dette vil danne et større grunnlag for å forstå hvordan de sørsamiske aktørene har fremhevet denne næringen som en del av deres identitet i politiske diskurser.

3. Sørsamisk historie

Samene er et urfolk som har sine tradisjonelle bosettingsområder i Norge, Sverige, Finland og Russland (Slaastad 2012), hvor disse bosettingsområdene også blir kalt *sápmi*, *sábme* eller *saepmie* på samisk. Området strekker seg fra Hedmark i sør til Kola-halvøya i øst.

I Sametingets valgmanntall i 2017 var det 16 958 personer registret i Norge (Meld.st nr. 31 (2018-2019), s. 8). Antallet gir allikevel ingen nøyaktig tall på hvor mange samer det er som faktisk bor i Norge. Årsaken er at det finnes ingen offisiell registrering av hvem som er samer. Det er også flere, som av ulike grunner, har valgt å ikke registrere seg i manntallet (Meldt.st.nr 31 (2018-2019)). Flere anslag ligger på omkring 40 000 til 50 000 samer, fordelt over hele Norge (Villiars-Dahl et.al 2022). Det mest konsentrerte bosettingsområdene av samer finnes i områder nord for Saltfjellet (Slaastad 2012).

Sørsamene er den minste gruppen av den samiske folkegruppen i Norge. Det sørsamiske område strekker seg fra Saltfjellet i nord til Engerdal i sør på norsk side (Samiensitje 2023). Området er delt inn i driftsområder eller *sijtj* på sørsamisk. En *sijtj* kan bestå av flere familier, som følger av reinens årlige vandring fra vårbeite til sommerbeite, høstbeite, høstvinterbeite og vinterbeite (Villiars-Dahl et.al 2022). Det er vanskelig å tallfeste akkurat hvor mange sørsamer det er, men man antar at det finnes omtrent 2000 sørsamer til sammen i Norge og Sverige (Samiensitje 2023). Sørsamene har nære forbindelser over riksgrensen, som følge av at den tradisjonelle reinflyttingen stor sett har foregått i øst-vestlig retning (Samiensitje 2023). Mens det finnes mellom 10- 17.000 nordsamisk talende i Norge, Sverige og Finland, er det til sammenligning mellom 5- 700 som snakker det sørsamisk språket til sammen i Norge og Sverige (Saammalahti 1998 gjengitt i Hermanstrand 2019).

I Hermanstrand med forfattere sin bok *The Indigenous Identity of the South Saami: Historical and Political Perspectives on a Minority Within a Minority* (2019), betegner de sørsamene som en «ut-gruppe». I debatten omkring sørsamisk historie, belyser boken hvordan sørsamisk stemmer blir sett på som representanter for *spesielle interesser*, mens majoriteten av ikke-samiske på den andre siden har blitt forstått som representanter for en «høyere sannhet». Når det gjelder sørsamisk historie, både forhistorisk og i sanntid har den på mange måter vært preget av et asymmetrisk styrkeforhold (Sem 2017). Trøndelags historie reflekterer i stor grad hvorfor sørsamene innenfor denne regionen har fått den statusen den har, gjennom den allerede skrevne historien (Sem 2019). Ved å utelate viktige deler av det sørsamisk liv i store deler av den

skrevne historien, betyr det også at sørsamene har blitt fratatt både sin identitet og deres tilknytning til samfunnet og landskapet. Med utgangspunkt i dette, blir sørsamene ekskludert fra en plattform hvor de har muligheten til å ytre sine meninger. Uten en tilstedeværelse i historien i tillegg, blir det utfordrende å skulle uttrykke sine politiske krav og sin egen identitet (Sem 2019).

I et blogginnlegg påpeker Sem (2018) hvordan sørsamenes historie har blitt «subtrahert» i en nyere publikasjon fra Trøndelag fylkeskommune, «Trøndelag i tall 2018- statistikk og fakta». Han anser dette som problematisk, og henviser til den «historiske avtalen» mellom Sametinget og Trøndelag fylkeskommune, som befestet hele Trøndelag som et sørsamisk forvaltningsområde. Videre viser han til fylkeskommunens målsetning som er: «økt bærekraftig verdiskapning». Sem (2018) stiller et stort spørsmålstegn til hvorfor reindriften ressursutnyttning blir utelatt i denne konteksten. Dette gjelder også de identitetsbyggende formålene til fylkeskommunen hvor de står fremhevet at «Trøndelag består av livskraftige regioner og distrikter med identitet og særpreg», uten å nevne reindriften som i kombinasjon med jordbruk i konvensjonell forstand, er et særmerketrekk i trøndersk næringsvirksomhet (Sem 2018).

Det blir tydeliggjort (Sem 2019) at dette har konsekvenser for den ikke-samiske befolkningen også, med utgangspunkt i det faktum at deres liv og livsverden også har blitt formet i samspillet med urfolk, på både materiell og immateriell plan (Sem 2019). Å synliggjøre rollen samisk kultur og historie har hatt i Trøndelag er dermed av stor betydning for både det samiske samfunnet og personer utenfor dette samfunnet. Med mer kunnskap om sørsamisk historie, vil man oppnå en dypere forståelse av den felles historien, og hvordan ulike identiteter har blitt konstituert på forskjellige måter, men alltid i sammenheng med og i kommunikasjon med hverandre (Sem 2019).

3.1 Sørsamene: minoritet i en minoritet

Sørsamisk bruk av historie, kultur og tradisjoner har, og spiller fortsatt en viktig rolle i identitetsprosessen og i landrettighetsspørsmål i sørsamisk områder (Hermanstrand et.al 2019). Dette avsnittet vil ta for seg historien bak sørsamenes status i dag, som er et viktig grunnlag for oppgavens problemstilling. Sørsamene blir ofte beskrevet som en *minority within the minority* (Hermanstrand et.al 2019, 4). Det vil si at sørsamene er en minoritet i det samiske samfunnet, hvor det samiske samfunnet allerede er en minoritet i det norske samfunnet. Med denne statusen, har ikke den sørsamiske kulturen vært like synlig blant majoritetsperspektivet som den nordsamiske kulturen har. Asymmetrien blir dermed større sammenlignet med majoriteten av ikke-samiske i Norge i sin helhet. Denne problematikken er noe Hermanstrand med forfattere (2019) understreker at har vært elementær i hvordan den sørsamiske identiteten har blitt formet- ofte neglisjert i forhold til den nordsamiske kulturen.

På slutten av 1800-tallet fikk etnograf og historiker Yngvar Nielsen et oppdrag fra den norske stat om å utrede sørsamenes bosetninger i Trøndelag (Kolberg 2017a). Nielsen har i ettertid blitt sterkt kritisert for å ha et forutinntatt syn i hans utredelsesarbeid (Hermanstrand et.al 2019). En av årsaken til denne kritikken skyldes at han ikke lyktes med å oppnå tillitt blant den samiske befolkningen, som dermed førte til at det var det vanskelig å få konkrete opplysninger (Hermanstrand et.al 2019). I arbeidet med å undersøke samisk tilstedeværelse i Trøndelag, argumenterte Nielsen at samene hadde kommet nordfra og begynte å bebo områdene sør for Namdalen så sent som på 1600-1700-tallet (Kolberg 2019). Denne teorien baserte seg på fraværet av samiske stedsnavn, graver og steder for religiøs tilbedelse, som særlig Rørosområde har vært sterkt påvirket av i tiden etterpå (Fjellheim 2020a). Denne teorien ble kjent som *fremrykningshypotesen* eller *innvandringsteorien*. Det er også viktig å bemerke seg at Niensens hypoteser ble utformet i kjølvannet av sosialdarwinismen, kolonisering, fornorskingspolitikken og i utarbeidelsen av nye reinbeitelover som i økende grad undergravde det samiske samfunnet (Kolberg 2017a). Yngvar Nielsen var én mange stemmer innenfor datidens rasebiologiske diskurs, og det var få som opponerte seg mot teorien den gang, men i moderne tid har arbeidet til historikeren Yngvar Niesen blitt kritisert, særlig av arkeologer (Norberg og Fossum 2011; Kolberg 2017a). Følgende synspunkt har over lengre tid preget forskning på den samiske befolkningen: «Røroslapperne ere de sydligste af de nomadiserende Lapper, men selv for Lapper at være staa de paa et lavt Trin. Meget skiddenfærdige», som ble skrevet i Yngvar Niensens Reisehaandbog av 1883 (gjengitt i Kolberg 2017a, 418).

På 1700-tallet og framover utviklet det seg flere konflikter mellom de lokale bøndene og reindriftssamene i de sørsamiske områdene (Villars-Dahl et.al 2022). Konflikten dreide seg om landrettigheter på beiteområder. I 1883 vedtok Stortinget *felleslappeloven*, loven ga landbruk fortrinnsrett over reindriften og påla samtidig reindriftssamene erstatningsplikt for avlinger som var ødelagt (Villars-Dahl et.al 2022). Seks år senere, i 1889 utpekte regjeringen en Lappekommisjon som skulle se på reinbeitedistriktene i Hedmark og Trøndelag. Hensikten med opprettelsen av kommisjonen var å foreslå hvilke områder som skulle brukes til reinbeite og landbruk fremover. Kommisjonen tok utgangspunkt i mye av arbeidet gjennomført av Nielsen. Og dette til tross for at Lappekommisjon hadde tilgang til ubrukt arkivmateriale om samisk stedsnavn, gravplasser og offerplasser som senere ble oppdaget så sent som på 1900-tallet (Villars-Dahl et.al 2022). Materialet viste at det eksisterte spor etter samisk bosetting helt tilbake til jernalderen i Storlidalen og i Rinndal, og vikingtiden ved Aursjøen (Villars-Dahl et.al 2022). Flere av søksmålene fram til 1990-tallet når det gjaldt landrettighetsspørsmål lente seg på innvandringsteorien, noe som resulterte i at sørsamene i område ikke fikk anerkjent sin tilknytning til område før så sent som på 90-tallet (Villars-Dahl 2022). Selv om Nielsens teori ikke blir aktivt forsvart innenfor academia lengre, er allikevel narrative om den historiske tilstedeværelsen av sørsamene omstridt (Fjellheim 2020). Selv om det i dag eksisterer omfattende forskning og dokumentasjonsarbeid som motbeviser Nielsen innvandringsteori, blir sørsamisk fortelling om historisk kontinuitet fortsatt marginalisert (Fjellheim 2020a). Denne ubalansen i maktforholdet mellom den sørsamiske minoriteten og den dominerende kulturen kan forstås som en kolonial arv som fører til epistemisk uvitenhet (Hermanstrand et.al 2019).

Hermanstrand (2018) viser i et blogginnlegg med personlig utplukket eksempler fra sørsamisk historie, at den samiske befolkningsgruppen ikke har vært passive tilskuere i historiens forløp, selv om samene har blitt møtt med mye motstand. Blant eksemplene viser han til det første samiske landsmøte, som fant sted i Trondheim for over 100 år siden i 1917. Flertallet av deltakerne var fra sørsamisk område, hvor de også utgjorde flertallet av landsmøtets delegater. Selv om sørsamene var relativt få i antall i forhold til det nordsamiske samfunnet, hadde sørsamene allerede fra tidlig av en betydelig rolle i den tidlige politiske manifestasjonen av samene (Kolberg 2019). Det er viktig å merke seg at dette skjedde i en politisk kontekst sterkt preget av assimileringspolitikken, nasjonale restriksjoner mot utøvelsen av reindrift og sosialdarwinistisk oppfatning av den samiske befolkningen som en mindreverdige folkegruppe (Kolberg 2019).

Dokumentasjon av samisk kulturell arv er viktig fordi det belyser samisk historie- og historie (Norberg og Fossum 2011). Det viser at det har vært samisk tilstedeværelse i områder hvor det tidligere har vært tvilsomt eller ukjent. Dokumentasjon av samisk historie viser til både sosiale, økonomiske og religiøse sider ved det samiske liv (Nilssen 2019). Dette kan også bidra å gi bevis på samisk bruk av landskapet. Særlig i sørsamisk område er dette dokumentasjonsarbeidet viktig i kampen for å bevare samisk kultur og livsgrunnlag i tradisjonelle sørsamiske områder. (Nilssen 2019). Arrangementer, steder, familie og materielle og immaterielle symboler har innvirkning på hvordan det sørsamiske kollektivet uttrykker seg (Nilssen 2019). Dette handler om viktigheten av referansepunkter i den samiske kulturen og landskapet for de individer som tilhører dette samfunnet. Denne sosialiseringen inn i samfunnet betyr ikke bare å akseptere og overholde felles normer, men også å tilegne seg gruppens fortid¹² (Nilssen 2019).

Norberg og Fossum (2011) henviser til rettsavgjørelsen i Nordmaling-saken i Sverige, når det gjelder risikoen for tap av landområder. Salvesen (2017) oppsummerer Lars Rumar sin studie av holdbarheten til bevismaterialer i rettsavgjørelser. Dette gjør han ved å utføre en komparativ analyse av rettsprosessen til tre ulike caser; Selbusaken i Norge og Nordmalingssaken i Sverige etterfulgt av Härjedalen i Sverige. Rumar argumenterer at den sistnevnte saken, Härjedalsdommen, skiller seg fra de to andre domsavgjørelsene han henviser til (Salvesen 2017, 289). Årsaken til forskjellen er den avgjørende rollen av historiske dokumentasjon, som har vært tillagt i både Selbusaken og Nordmalingssaken. Salvesen argumenterer at Härjedalsdommen hviler på en skrøpelig historisk grunn og et foreldet historiesyn (Salvesen 2017, 289). Et annet eksempel fra Norge er Trollheimen i Trondheim hvor det over lang tid har vært en interessekonflikt mellom private grunneiere som ønsket å utnytte område og reindriftutøvere som også benytter område (Norberg og Fossum 2011).

Som flere eksempler viser, ligger mye av konflikten i utfordringene knyttet til kravet om tilstrekkelig dokumentasjon, som igjen medfører vanskeligheter med å få den samiske forhistorien anerkjent. Mye av dette skyldes den manglende evnen til å både respektere og anerkjenne verdier av samisk tilstedeværelse i områder (Norberg og Fossum 2011, 1999). Det er flere faktorer som spiller inn når det skal avgjøres hvor vidt kulturelle gjenstander skal kunne defineres som samisk eller ikke. UNESCO konvensjonen om vern av immateriell kulturarv

¹² Nilssen (2019) henviser her til konseptet om kollektive minner, som jeg vil komme tilbake til på side 72-73.

hviler på prinsippet om aktørenes rettigheter og understreker at inkludering og medvirkning er elementær i arbeidet med å videreføre og verne immateriell kulturarv (Kulturdirektoratet 2021). I en oppfølging av denne konvensjonen med søkelys på samisk kultur (Sametinget 2020) handler mye av arbeidet i dag om å holde kulturytringer og kunnskap i live ved å fortsette å holde de aktive. Sametingets visjon, når det gjelder samisk immaterielle kultur arv, er at det:

(...) skal fortsette å være en levende kulturarv i dag og for fremtiden. Dette fordrer at den immaterielle kulturarven utøves, praktiseres og over- og videreføres til nye generasjoner. Tidligere foregikk mye av dette i det daglige liv, i familier, slekter, siidaer, lokalsamfunn, og så videre. Selv om mye praksis og videreføring fortsatt skjer i slike sammenhenger, er det i dag mindre utbredt enn tidligere (Sametinget 2020, 1).

Videreføringen av immaterielle kulturytringer krever handlende kulturbærere, som overfører kunnskapen til en annen person, og på denne måten sikrer at kulturytringene lever videre i naturlige arenaer (Sametinget 2020). I tillegg er vernet en del av en kulturell kontekst også, eksempelvis møteplasser og arenaer der kulturytringen eller kunnskapen blir utført i praksis. Dokumentasjon, forskning og formidling fremheves også som viktig av Sametinget (2020). På generell basis, kan man si at noe defineres som samisk om det finnes en levende eller dokumentert tradisjon med lignende kulturelle levninger, eller dersom lokal samisk kunnskap knytter det til en samisk kulturell kontekst (Norberg og Fossum 2011).

Den samiske kulturarven og tradisjonelle samiske områder forteller noe om den samiske forståelsen av landskap og natur, og indikerer betydningen av landskapet for økonomiske, sosiale og religiøse forhold (Sametinget 2020). Mangfoldet av denne kulturarven gir også et bilde på den langvarige samiske bruken av Sápmi. Det samiske kulturlandskapet har en lang tidstradisjon og er preget av en høy grad av kontinuitet (Norberg og Fossum 2011). Dette er tydelig ikke bare i bruken av landskapet over flere generasjoner, men også i historier og tradisjoner om samiske forbedrer som har formet dette kulturlandskapet gjennom århundre, og som også forsterker båndene mellom det samiske folket og deres territorium (Norberg og Fossum 2011).

Mye av konflikten, som påpekt både i dette kapitlet og i Sametingets oppfølging av UNESCO-konvensjonen om vern av immateriell kulturarv, er den pågående debatten rundt eierskap til kulturarv, immateriell kulturarv og symboler, som det har vært tydelige eksempler på de seneste

årene (Sametinget 2020). Dette har utløst prinsipielle diksjoner når det kommer til samisk holdning til eierskap til samisk kulturarv. Sametinget (2020) argumenterer for at det er avgjørende å se på diskusjonen i lys av samisk selvbestemmelse. Disse spørsmålene er og vil fortsette å være mer sentral i den samiske samfunnsdebatten i tiden framover. De stiller også spørsmål om hvordan man kanalisere samisk selvbestemte og forvaltning på en tilpasset måte som er hensiktsmessig for det samiske samfunnet (Sametinget 2020).

Ut ifra eksisterende litteratur rundt rettighetskonflikten i sørsamisk område, viser flere studier i hovedsak til eksempler i Sør-Trøndelag, og særlig i Rørsområdet (Norberg og Fossum 2011; Fjellheim 2013; 2020). I en studie gjennomført av Gundersen og Rysstad (2013) studerer de areal- og rettighetskonflikten mellom reindriften og andre utmarksbrukere i Sør-Trøndelag i Norge og Västerbotten og Jämtland i Sverige i perioden 1980-2005. Underveis i prosjektet ble det stilt spørsmål om likheter og forskjeller mellom daværende fylker Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag. Det ble deriblant diskutert med tidligere reindriftsagronomer fra Nord-Trøndelag, som bekreftet Gundersen og Rysstad (2013) inntrykk om at det var betydelig færre konflikter i Nord-Trøndelag enn i Sør-Trøndelag¹³. De pekte på reinbeitedistriktene Skjækerfjell, Luru og Østre Namdal, hvor det har vært ingen rettsaker mellom reindriften og grunneiere (Gundersen og Rysstad 2013, 37). I disse områdene har det vært godt samarbeid mellom reindriften, kommuner, fjellstyrer og landbruket. Dette er selv om det er flere kritiske passasjer på flytteleiene mellom vinterbeite og sommerbeite i disse områdene, i tillegg til at reindriftutøverne i Nord-Trøndelag brukte større arealer enn reinbeitedistriktene i Sør-Trøndelag (Gundersen og Rysstad 2013). I Fjellheim (1984 gjengitt i Gundersen og Rysstad 2013, 38) sin studie undersøkes forholdet mellom reindriftnæringen og andre interesser knyttet til arealbruk innenfor de respektive områdene. Fjellheims (1984) konklusjon var også at det var langt færre konflikter i Nord-Trøndelag enn i Sør-Trøndelag og i forhold til landet for øvrig. Selv om Fjellheim ikke gir noen forklaring på årsaken på denne forskjellen, angir han at det hadde vært enkelte konflikter mellom reindriftssamer og fastboende i Nord-Trøndelag i eldre tider. Forklaringen på dette, kan ifølge Fjellheim (1984 gjengitt i Gundersen og Rysstad 2013, 38) knyttes til den store bureisingsperioden på 1700- og 1800-tallet i indre Namdalen. Det hadde også vært konflikter helt sør på Fosen, som følger av at samene på den tiden hadde brukt område som reservebeite. På 1900-tallet var det imidlertid gode relasjonen mellom reindriften og jordbruksnæringen i Nord-Trøndelag. Fjellheim (1984 gjengitt i Gundersen og Rysstad

¹³ Fosen reinbeitedistrikt strekker seg over begge de gamle fylkesgrensene, Nord- og Sør-Trøndelag og har totalt 12 kommuner å forholde seg til (Statsforvalteren i Trøndelag 2020).

2013, 38) argumenterer at kommunene i Nord-Trøndelag, var de kommunene som hadde de mest positive holdningene til reindriftsnæringen på landsbasis når det gjald møter mellom reindriftsnæringen og arealkonkurrenter på det kommunale nivået, «Dette gjelder ikke bare offisielle politiske ytringer og vedtak, men preger også i stor grad lokalmiljøene rundt omkring i fylket.» (Fjellheim 1984, 6 gjengitt i Gundersen og Rysstad 2013, 37).

Formålet med denne historiske innføringen i sørsamisk historie, er å gi et mer helhetlig bilde på at sammenhengen mellom arbeidet i historisk dokumentasjon og kunnskap om sørsamiske områder. Det blir tydelig at denne sammenhengen er knyttet til konflikten om territoriale rettigheter i nyere tid også. Som følger av at sørsamisk historie ofte blir neglisjert i forhold til det samiskes samfunnet, anser jeg det som viktig å inkludere denne historiske innføringen som en del av besvarelsen. Årsaken til dette er for å få et større grunnlag for å forstå oppgavens problemstilling, i tillegg til å ha større kunnskap om mine argumenter i oppgavens diskusjonsdel. Da de færreste besitter dyp kunnskap om sørsamisk historie, vil det historiske aspektet være viktig for å forstå hvordan historien utspiller seg og blir aktivert i de sørsamiske aktørenes mobilisering i Fosen-saken.

Etter et større innblikk i den historiske delen av sørsamisk historie og utfordringene knyttet til territoriale spørsmål, vil jeg i neste del rette fokuset på hvilke rolle reindriften har i det sørsamiske samfunnet. Jeg ønsker å understreke at historiekapittelets tilnærming til reindriften, og dataen som blir undersøkt i diskusjonen, er basert på aktørenes og andre forskeres selvforståelse av næringsutøvelsen. Denne forståelsen er elementær sett i lys av oppgavens problemstilling og gir en dypere innsikt i hvordan de berørte sørsamiske aktørene har innrammet deres argumenter basert på deres tilknytning til reindriften. Som jeg kommer tilbake til i oppgavens diskusjonsdel, kan det argumenteres for at dette ikke er representativt for hele det sørsamiske samfunnet. Slik som nevnt innledningsvis, er heller ikke formålet å se på de konkurrerende verdsettingene i saken, men heller hvordan de sørsamiske aktørene fremhever reindriftens verdigrunnlag i denne konflikten og på hvilke måter de har gjort det.

3.1.2 Reindriften i sørsamiske områder – en etnisk dimensjon

Det foregår per i dag reindrift i omtrent 140 av Norges kommuner, som til sammen utgjør et landareal på 40 prosent (Landbruksdirektoratet 2023). Reindriftsområdet er delt inn i seks regionale beiteområder: Øst-Finnmark, Vest-Finnmark, Troms, Norland, Trøndelag og Hedmark. Videre er reindriftsområde inndelt i 82 reinbeitedistrikt. Det er i dag, ifølge Landbruksdirektoratet i overkant av 3000 personer tilknyttet den samiske reindriften, hvor 2200 av de er i Finnmark og utgjør det største reinfylket (Landbruks- og matdepartementet 2023). Når det gjelder antall rein, er tallet varierende fra år til år, men det finnes i dag 250.000 tamrein hvor det av disse er 185.000 i Finnmark. Når det gjelder Fovsen Njaarke Sitje, Fosen reinbeitedistrikt, ligger reintallet på 2100 (Statsforvalteren i Trøndelag 2020). Nord-Fosen siida omfatter hele eller deler av kommunene Flatanger, Namdalseid, Verran, Namsos, Steinkjer, Osen, Roan og Åfjord (Statsforvalteren i Trøndelag 2020). Sør-Fosen sitje befinner seg innen kommunene Verran, Inderøy, Leksvik, Åfjord, Rissa og Bjugn. Siidanenes vinterbeite er i hovedsak ut mot kysten og ned mot Trondheimsfjorden. Kalvingsområder og sommerland er i sentrale fjellområder på Fosenhalvøya, også kjent som Dåapma, som er det samiske navnet på fjellet (Statsforvalteren i Trøndelag 2020). For å sette det mer i perspektiv, er det i Nord-Trøndelag 39 sitjeandeler, 210 personer i sitjeandlene, og per 31.03.2019 var reintallet på 13.818. I Sør-Trøndelag/Hedmark er antall sitjeandeler 30, 165 personer og 13760 rein. Det er også 5 tamreinslag (Statsforvalteren i Trøndelag 2023). Reindriften på Fosen som består av de to siidaene; Nord-Fosen siida og Sør-Fosen sitje som nevnt tidligere i oppgaven, er delt inn i tre siidaandeler, hvor reinbeitedistriktet har et øvrig reintall på 2100 dyr. Dyrene er fordelt på beiteområder for forskjellige sesonger og utgjør et sammenlagt et brutto areal på 4339 km² (Fosen Vind 2023b).

På det første samiske landsmøte i Trondheim i 1917, holdt det samiske folk sitt første landsdekkende politiske møte hvor tema var samiske interesser. Møte har også bakgrunn for opprettelsen av samenes nasjonaldag 6. februar. Landsmøtet var et resultat av grasrotbevegelsen i sørsamiske områder, hvor reinbeiteforhold var en svært aktuell diskusjon ettersom landsmøte ble gjennomført parallelt som det pågikk rettsaker knyttet til reinbeiterettigheter (Rørosmuseet 2023). Spørsmål om areal og beiterettigheter har over lengre tid stått sentralt i de sørsamiske områdene (Fjellheim 2013). Utmarkskonflikten som oppstår mellom reindriften og andre næringsinteresser åpenbarer seg dermed som en kamp rundt retten og tilgang til ressurser (Fjellheim 2013). Det at reindriften er en utelukkende samisk næring, som befinner seg innenfor

de samiske kjerneområdene, gjør at konfliktene også får en etnisk dimensjon (Fjellheim 2013). Reindrift er en svært arealkrevende sesonsbeitenæring hvor migrasjonsrutene blir påvirket av varierende værforhold, rovdyr og annen ferdsel i områdene. Ettersom reinen enkelte tider av året er mer spredt, blir det også enda mer utfordrende å kontrollere hvor reinen ferdes. Reindriften er i stor grad avhengig av store areal og i stor grad fire beitemønstre, som gjør at utøvelsen lett kommer i konflikt med andre interesser (Fjellheim 2013).

Reindriften blir av flere omtalt som bærebjelken i sørsamisk kultur og er elementær i å både fremme og opprettholde sørsamisk kultur, språk og tradisjoner; sagt med andre ord, er reindriften er nødvendig betingelse for overlevelsen av sørsamisk kultur (Kolberg et.al 2017b; Nilssen 2019). Det er også en sammenheng mellom bruken av historie, tradisjoner og landskap hvor sørsamisk identitet har blitt formet gjennom møter og forhandlinger med majoritetssamfunnet, men fremfor alt har reindriften blitt formet gjennom sørsamenes egen kultur og forvaltning (Nilssen 2019). Reindriftutøvelse har vært til stede i Trøndelag i flere århundrer (Nilssen 2019), selv om det er vanskelig å si et nøyaktig tidspunkt for når den ble en del av levebrødet for noen sørsamer, men de fleste forskere mener det startet omtrent rundt det sekstende og syttende århundre (Justis- og beredskapsdepartementet 2007; Lundmark 1982 gjengitt i Gundersen og Rysstad 2013). Det kulturelle landskapet ble mest anvendt utover det nittende århundre (Fjellheim 1995, 58-82 gjengitt i Nilssen 2019). Historikeren Fjellheim (1995, 65 gjengitt i Nilssen 2019) omtaler det som omfattes av den samiske kulturarven og kulturlandskaper som det «samiske rom». Reindriftutøvelse er fortsatt er viktig bærebjelke i den samiske kulturen, selv om det er blitt modernisert (Nilssen 2019). Reindriftutøvelsen og de regionene hvor næringsutøvelsen finner sted, og narrativer som omhandler mennesket og territorier, er en viktig del av sosialiseringprosessen og har bidratt i å skape en følelse av tilhørighet i det samiske samfunnet (Hermanstrand et.al 2019).

Næringskonflikter knyttet til reindriftutøvelsen er ikke ensartede, men man ser at det særlig er situasjonen i Finnmark som har dominert mediebilde (Fjellheim 2013). Overbeiting i tillegg til reindriftnæringens innvending mot annen næringsutvikling er det som preger debatten. Fjellheim (2013) redegjør for skillet mellom reindriften i Finnmark og i det sørsamiske område. Det er særlig to karakteristikk som gjør at sørsamisk reindrift drives under andre forutsetninger. Den første er at det er færre reinbeiter fordelt over et større areal. I tillegg utspiller konfliktene seg som regel på privat grunn. Nye veier i fjellet, turisme- og friluftsvetak, økt hyttebygging, småkraftverk og utbygging av vindmølleparker de siste

tiårene, har bidratt til å gjøre næringskonflikten mellom reindriftsutøverne og grunneierne mer forsterket. Parallelt med næringsutviklingen, urbaniseringen og den generelle moderniseringen som finner sted i den norske samfunnet, risikerer man at den tradisjonelle samiske økonomien blir betraktet som en anomali og en anakronisme i forhold til majoritetssamfunnet (Mæhlum 2019, 26). Storsamfunnets utvikling kommer ofte i konflikt med samenes tradisjonelle levemåte, som legger press på samenes evne til å manøvrere og tilpasse seg, og på denne måten forsterker opplevelsen av den samiske kulturen som «utdatert» (Mæhlum 2019). Selv om reindrift som en levemåte ikke er representativt for hele det sørsamiske samfunnet, er trusselen denne formen for levemåte møter brukt til å demonstrere marginaliseringen av alle sørsamer, og kan dermed ses på som en trussel på hele det sørsamiske kulturen (Nilssen 2019).

Delkapittelet har prøvd å vise hvordan ressursutvinning i tradisjonelle sørsamiske områder også interagerer med identitetspolitikk. Det har viktig for å utvikle en bedre forståelse av situasjoner hvor urfolksidenitet fører til sosial konflikt (Mähler og Pierskalla 2015). Denne problematikken har også blitt et viktig spørsmål i akademisk forskning (Thuen 1995). Som historiekapittelet har demonstrert, kreves en grundig analyse av samspillet mellom urfolksidenitet og utvinning av naturressurser for å forklare kompleksiteten i Fosen-saken. Jeg har her gitt en innføring i den sørsamisk reindriften og hvordan denne kulturutøvelsen også har en etnisk dimensjon. Jeg ønsker å understreke at det som kanskje her kan bli oppfattet som en tynn og enkel forklaring på betydningen av reindrift i den sørsamiske kulturen vil bli betydelig vektlagt i oppgavens diskusjonskapittel.

4. Metode og forskningsdesign

I det påfølgende kapitlet, vil jeg utdype og gi en kritisk refleksjon over metodologien som vil føre denne studien. Formålet med kapitlet er todelt; å beskrive metoden(e) jeg har brukt under datainnsamlingen og å gi en forståelse av mine metodiske valg. Innledningsvis vil jeg argumentere for valg av forskningsdesign før jeg deretter begrunner valget jeg har foretatt ved å anvende rammeteorien som et analyseverktøy i besvarelsen. Det er av metodisk betydning å gjøre rede for både likhetene og forskjellene mellom diskurs- og rammeanalyse som forskningsdesign. Årsaken er at det er tydelig at flere studier bruker diskurs- og rammebegrepet omtrent identisk om en hverandre (Michalesen 2007; Nyssönen 2022). Med utgangspunkt i Johnstons (1995) og Lindekildes (2014) metodologiske arbeid innenfor studie av sosiale bevegelser, har jeg oppfattet det slik, at de to ulike tilnærmingene må ses i lys av oppgavens formål og problemstilling. Årsaken er at de hver for seg, belyser ulike epistemologiske og teoretiske forutsetninger. Videre vil jeg diskutere graden av overførbarhet, operasjonaliseringen av kulturbegrepet, før jeg til slutt presenterer oppgavens datamateriale og framgangsmåte.

4.1 Kvalitativ casestudie

Til tross for den pågående diskusjonen om casestudiers begrensinger i forhold til andre metoder, særlig kvantitativ metode, er kvalitative studier fortsatt anvendt blant mange forskere i dag (George og Bennett 2005). I følge Gerring (2007) kan en «case» forstås som «(...) en romlig og tidsmessig avgrenset fenomen av teoretisk betydning (egen oversettelse).» (Gerring 2007, 7). Det kan eksempelvis være land, sosiale grupper, organisasjoner eller hendelser. Å hevde at en case er representativ for en større populasjon, eller overførbar til en annen kontekst er plausibelt, men også gjenstand for tvil. Årsaken er at de caser som studeres, ofte er få i antall, mens populasjonen som undersøkes ofte er store og heterogene (Gerring 2017, 30). Det gjelder ikke bare representativiteten, men også grensene for den større populasjonen (Gerring 2017, 30), dette er også kjent som *ytre validitet*. For å oppsummere, kan man gjennom casestudier oppnå høy konseptuell gyldighet eller å identifisere eller måle indikatorer som best representerer de teoretiske konseptene som forskeren har til hensikt å måle (George og Bennett 2005, 19). En utfordring som George og Bennett (2005) adresserer, er utfordringer knyttet til operasjonaliseringen av variabler som samfunnsvitere ofte er interessert i å måle, som for eksempel demokrati, makt, politisk kultur som er notorisk vanskelig å måle. Demokrati i en bestemt sammenheng kan eksempelvis forstås som svært udemokratisk i en annen. Mens kvantitative studier har en utfordring knyttet til «conceptual stretching» ved at de ofte

kombinerer ulike caser for å få et større utvalgt, er kvalitative studier derimot kjent for «conceptual refinements», som har en høyere grad av validitet over et mindre antall saker (George og Bennett 2005).

Det ble i forkant av besvarelsen vurdert om jeg skulle foreta en komparativ analyse av flere lignende caser, og dermed ha et større grunnlag for å generalisere funnene. Men på grunn av case-studier evne til å fokusere på detaljene i individuelle saker, har jeg valgt å undersøke egenskapene i en spesifikk case. Det gir meg muligheten til å presentere mine funn i detalj, noe som ofte går tapt i større komparative analyser, og som er av stor betydelighet i mitt forskingsspørsmål. Jeg vil forklare dette mer utdypende i det påfølgende kapitlet.

4.1.1 Valg av case

Fosen-saken er en relevant case å studere av flere samfunnsmessige årsaker. Først og fremst er Fosen-dommen (HR-2021-1975-S) unik i norsk kontekst. Det var første gang hvor Høyesterett har ansett et utbyggingstiltak for å være i strid med minoritetsvernet etter SP 27 (Larsen og Holth 2022), og er et resultat av anker over et ekspropriasjonsskjønn (Ravna 2022). Ettersom studiens avgrensende periode er i tidsrommet 2008-2021, vil jeg også kunne gi en forklaring om hvor vidt sørsamenes mobilisering sammen med allierte aktører, hadde en innvirkning på endelige utfallet av dommen. Besvarelsen undersøker de politiske forhandlingene om historie, kultur og identitet for den sørsamiske befolkningen (Nilssen 2019). Oppgaven har mer spesifikt til hensikt å undersøke hvordan de berørte reindriftutøverne på Fosen strategisk innrammet sine interesser mot utbyggernes økonomiske interesser. De økonomiske kostandene som vil gå tapt dersom vindmøllene må rives, er også en av årsakene til at dommen har vekket så mye oppsikt. Utbyggingen av vindkraftverket kostet 2,7 milliarder kroner (Holstad og Granviken 2022). Til tross for at det har blitt produsert mindre strøm på Fosen enn det som var forventet, produserte vindkraftverket på Storheia i overkant av 1 terrewattime i 2020 (Holstad og Granviken 2022). Det tilsvarer kraft til omtrent 55 000 husholdninger (Holstad og Granviken 2022). I ekstern rapport nr.13 fra NVE (2022) står det at Storheia vindkraftverk er det anlegget som er forventet å være mest ressurskrevende å tilbakeføre. Ved en tilbakeføring til nivå 1, som betyr revegetering, er den samlede kostanden estimert å være 81 millioner kroner. En samlet tilbakeføring til nivå 2, som omfatte terrengforming og revegetering, er kostanden estimert til 165 millioner kroner, og tilsvarer omtrent én til to millioner kroner per vindturbin.

Dommen i Høyesterett gir også et signal på rekkevidden av SP 27 i nasjonal sammenheng, og vil ifølge rettsvitenskapsprofessor Øyvind Ravna (2022) skape presedens for handteringen av framtidige konsesjonssaker. Den reiser også spørsmål som er av stor betydning for sørsamene som en minoritet i en minoritet, hvor det handler om deres rettigheter til kulturutøvelse (Nilssen 2019). Vindkraftverkene er i tillegg lokalisert i et område med mye uberørt natur og vil ha innvirkning på både landskapet og det biologiske mangfoldet. Under slagordet «Fantastiske Fosen», har regionen fremmet sin uberørte natur (Otte et.al 2018), dette har gjort at flere Naturvernere også har stilt seg svært kritisk til vindkraftutbyggingen.

Jeg har med utgangspunkt i oppgavens problemstilling, foretatt et valg ved å ta for meg den sørsamiske mobiliseringen i Fosen-saken. Da det er første gang i norsk historie hvor samenes anvendelse av SP 27 har vunnet i Høyesterett, vil det være interessant å undersøke hvordan de sørsamiske aktørene mobiliserte og innrammet deres argumenterer. For det andre vil man gjennom en enkelt casestudie og ved å fokusere på et utvalg av færre aktører bidra med ny kunnskap om sørsamisk historie og kultur og hvordan det har blitt aktivert i mobiliseringsprosessen. Man vil også få en dypere forståelse av statusen sørsamene har i samfunnet i dag, og hvilke betydning dette har hatt for Høyesterettsdommen. For det tredje kan det også bidra til økt forståelse av en marginalisert gruppe i samfunnet. Ifølge Norges forskningsråd (2018) er det et stort behov for å øke forskningsbasert kunnskap om sørsamisk historie, kultur og identitet (i Hermanstrand et.al 2019). Det fremhever særlig viktigheten av denne besvarelsen, ettersom det sørsamiske samfunnet er i en sårbar posisjon da de er få i antall og på samme tid spredt utover et stort geografisk område (Norges forskningsråd 2018, 9 gjengitt i Hermanstrand et.al 2019, 9). Mangelen på minnemiljøer¹⁴ utgjør også en trussel mot sørsamisk kultur hvor både bevissthet og kunnskap vil være et viktig bidrag til å vitalisere og dele verdier med det sørsamiske samfunnet selv, så vel som med den offentlige sfæren (Nilssen 2019).

¹⁴ Med minnemiljøer, tar Jacobsen (2020) utgangspunkt i historikeren Pierre Nora sin forståelse av begrepet hvor: «minnet er spontant til stede i nåtiden gjennom ritualer, vaner, tradisjoner og fortellinger.» (gjengitt i Jacobsen 2020, 1).

4.2 Rammeanalyse

Som nevnt tidligere i oppgaven, deler diskurs- og rammeanalyse grunnleggende ontologiske og epistemologiske antakelser, og kan dermed være vanskelig å skille fra hverandre, spesielt ettersom de finnes flere variasjoner (Lindekilde 2014). Johnston (1995) redegjør også for forskjellene mellom de to tilnærmingen, hvor han bruker begrepet «micro-frame-analysis» om rammeanalysen. Målet er i følge Johnston (1995), å presentere en metode hvor den rammeanalytiske tilnærmingen kan styrke sin sak gjennom referanse til uttalelser og skrevne tekster fra aktørene i en sosial bevegelse (Johnston 1995, 218). Jeg vil videre redegjøre for hvordan rammeanalyse skiller seg fra diskursanalyse.

Både diskurs- og rammeanalyse tilhører den samme familien av analytiske rammeverk, hvor begge har en fortolkende tilnærming på sosiale interaksjoner som utgjør den sosiale bevegelsens aktivitet, og er inspirert av både hermeneutikk og fenomenologi (Schwandt 2000; Yanow 2006 i Lindekilde 2014). Begge har til felles å utforske tolkning og meningsdannelse i kommunikasjonen til sosiale bevegelser.

Med utgangspunkt i rammeanalysen, velger jeg å fokusere på Benford og Snow sin tilnærming (2000). Dette perspektivet på mobilisering og deltakelse har vist seg å være analytisk produktiv, og er sannsynligvis tilnærmingen som har blitt mest anvendt for å studere de kognitive prosessene knyttet til fortolkning og meningsskapelse i sosiale bevegelser (Lindekilde 2014). Med utgangspunkt i Benford og Snow (2000) sin tilnærming, betyr det også at jeg vil vektlegge en analyse som har en årsaksorientert hensikt, og som antar at det finnes en høy grad av strategisk rasjonalitet i aktørenes innrammingsprosess (Lindekilde 2014, 198). Forklart på en enklere måte, fremhever rammeanalysen den strategiske bruken av språk hos aktørene i en sosial bevegelse. En vanlig tilnærming for å undersøke kausalitet i denne analysetilnærmingen, er gjennom en grundig og beskrivende analyse av hendelsesforløpet, som tar hensyn til den sosiale og politiske konteksten (Lindekilde 2014). Dette er et eksempel på hva Geertz (1973) kaller en «tykk beskrivelse». En rammeanalyse har to metodologiske mål (Johnston 1995): den første gjelder analysens reliabilitet, og søker en mer systematisk tilnærming til innholdet i en sosial bevegelse. Dette gjøres gjennom en intensiv dialog mellom de generelle konseptene som er representert i rammestrukturane, og de tekstlige materialene de er basert på. Analysens andre mål gjelder validitet, med at den møter de grunnleggende utfordringene ved å analysere tekstbasert materiale. Det innebærer at materialet vil være påvirket av kulturelle,

organisatoriske og interaksjonelle faktorer som alltid – i varierende grad- påvirker og former det som blir sagt eller skrevet (Lindekilde 2014).

Når det kommer til gjennomføringen av studien, tar jeg utgangspunkt i tekster og medieintervjuer med de sørsamiske aktørene og Naturvernforbundet i Trøndelag, som er oppgavens primærkilder. I motsetning til diskursanalyser, som i hovedsak tar utgangspunkt i hele tekster, kan man i en rammeanalyse håndtere flere enheter av datamateriale, fordi teknikkene for å indentifisere sentrale rammer tar utgangspunkt i flere utdrag (Lindekilde 2014). Jeg forstår det slikt at dette også er elementært for å kunne argumentere for at en ramme finner sted. Lindekilde (2014), mener at det ikke er praktisk gjennomførbart å analysere all relevant materiale og anbefaler dermed å gjøre tilfeldige utvalgt innenfor spesifikke tidsperioder eller fra ulike forum. Fordi jeg avgrenset min oppgave til verneinteressene, har ikke møtt store utfordringer knyttet til store mengder materialer.

4.2.1 Operasjonalisering av kulturbegrepet

Lindekilde og Olesen (2015) har kritisert rammeteorien ved at det er store utfordringer knyttet til operasjonaliseringen av begreper. Det gjelder spesielt komplekse verdi- og identitetsorienterte begrep. Jeg vil i dette avsnittet forsøke å operasjonalisere kulturbegrepet slik det har blitt brukt og forstått i Fosen-saken. Røyrvik (2019) gir i sin artikkel en oversikt over kulturbegrepet og representasjonskrisen begrepet nå befinner seg i, fra et sosialantropologisk perspektivet. Han deler en bekymring hvor «Ett sentralt poeng er at begreper om kultur er tjent med å gå fra enten-eller til både-og konseptualiseringer» (Røyrvik 2019, 101). Han poengterer i neste omgang, at for å gjøre et slikt begrep til et både-og begrep om kultur analytisk holdbart og fruktbart, er det nødvendig å modellere det ut ifra innsikter om klassifikasjon, kunnskapsantropologi og kognitiv teori. Kulturbegrepet vil i lys av denne besvarelsen i hovedsak bli forstått som tradisjonell utøvelse av reindrift. Dette vekker også en interessant diskusjon når det gjelder erstatningskravet av tradisjonelle beiteområder, hvor lagmannsretten fastslo en historisk høy erstatning til reindriftutøverne. Dette vil også bli adressert senere i oppgavens diskusjonsdel, men åpner her for en interessant diskusjon når det gjelder verdimålingen av immaterielle kulturelle verdier.

Aslaksen (2021) diskuterer nettopp dette i sin oppgave hvor hun gir en oversikt over kompleksiteten ved å beregne slike kulturelle verdier. Aslaksen (2021) argumenter at det også er snakk om en form for «historisk transformasjon». Deriblant uttalte Sørgruppens advokat i

etterkant av domsavgjørelsen til lagmannsretten at erstatningssummen var historisk høy, som følger av at reindriften i tidligere tilfeller har fått beskjedne erstatninger (Danielsen 2021 gjengitt i Aslaksen 2021). Fosen Vind velger å anke overskjønnet hvor argumentet er at erstatningen lagmannsrett fastslår er i strid med gjeldende erstatningsrett. Noen som også bemerker seg denne historiske summen, er Enoksen som videre skriver: «Blir lagmannsrettens dom rettskraftig, har reindriften oppnådd et erstatningsrettslig vern som andre næringer bare kan drømme om.» (Enoksen 2020). Frostating lagmannsrett anerkjenner den begrensede økonomien i reindriften i Fosen, som særlig også Enoksen tydelig poengterer hvor han ser på verdien av reindriften i lys av næringens slakteverdi og salgsinntekter.

Økonomien i reindriften på Fosen er, etter det lagmannsretten har bragt i erfaring, nokså begrenset (Aslaksen 2021). Det kan derfor oppstå et misforhold mellom utgiftene til kompensierende tiltak og den økonomiske verdien av å opprettholde næringen. Lagmannsretten drøfter følgende:

(...) Reindriften har verdi utover bunnlinjen, som et av de viktigste uttrykk for samisk kultur. Den har konstitusjonelt og folkerettslig vern, og storsamfunnet har et ansvar for å opprettholde reindriften der hvor det gjøres inngrep. Et sted går det naturligvis en grense, men utgifter til vinterfôring er etter lagmannsrettens oppfatning ikke et grensetilfelle (18-150314SKJ-FROS, 32-33).

Aslaksen (2021, 91) mener at kalkuleringen lagmannsretten har foretatt i dette tilfellet er knyttet til den immaterielle verdien av reindrifutøvelse som en del av samisk kultur. Aslaksen (2021) tar utgangspunkt i Fourcade (2011) sin tilnærming til økonomisk verdsettelse som har sitt utspring fra de kulturelle og institusjonelle betingelsene. Sistnevnte er knyttet til bruken av kvantifisering som et styringsverktøy i offentlig administrasjonen, også i rettsvernet (Fourcade 2011, 1732 gjengitt i Aslaksen 2021). De kulturelle betingelsene handler derimot om hvordan beregningene av en slik verdi blir påvirket av ulike forståelser av hva reindrift faktisk er. Mens tingrettens forståelse av reindrift har vært som er ordinær næring, mener Aslaksen (2021) at lagmannsrettens kalkuleringer baserte seg på forståelsen av reindriften som en vernet kultur, altså at den har en immateriell verdi. Lagmannsretten viser til SP 27 som en av primærårsakene til at kostandene med vinterfôring ble brukt som kalkuleringssteknikk (18-150314SKJ-FROS, 16).

Når det gjelder kalkulering av tapet, viser Fourcade (2011) ulike former for erstatning: direkte økonomisk tap, tap av bruksverdi uten markedsverdi eller tap som verk er knyttet til markedsverdi eller direkte bruksverdi for mennesker (gjengitt i Aslaksen 2021, 92). Aslaksen (2021) mener at tapet av vinterbeite på Storheia kan kategoriseres som tap av bruksverdi uten markedsverdi. Lagmannsretten påpeker imidlertid at den økonomiske verdien til reindriften ikke bør legges til grunn for erstatningsutmålingen. Det påpekes også at beiterettighetene ikke har noen markedsverdi, som retten kan ta utgangspunkt i (18-150314SKJ-FROS, 20).

Når det gjelder kalkulering av tap av immaterielle verdier, hevder Fourcade (2011 i Aslaksen 2021) at det kan skje gjennom en betinget verdivurdering, som innebærer å komme frem til et beløp som parten som har overskredet terskelen til SP 27, er villig til å betale. En betingete verdivurdering, innebærer å ta et valg om hvilke preferanser som skal inkluderes og avgjøres av betalingsvilligheten til den definerte gruppen. På side 20 i dommen viser lagmannsretten til samfunnets ansvar i å beskytte reindriften, og viser gjennom dette en form for kostnadsgrense (Aslaksen 2021) som preferansegruppen, i dette tilfellet Norge, er villig til å betale for å unngå at reindriften må legges ned. Aslaksen (2021) viser deretter gjennom Fourcade (2011) hvordan den økonomiske verdsettelsesmetoden er performative ved at prosessen kan føre til redefinering av den politiske – og juridiske statuen til objektet som har blitt verdsatt. For å knytte dette opp til artikkel 27 og hvilke betydning den vil ha for fremtidige saker, kan man tolke det slik at den juridiske statusen til reindriften har blitt transformert og redefinert i løpet av saksgangen til skjønnetsretten, sagt med Aslaksen (2021, 93) egne ord.

4.2.2 Overførbarhet

Selv om andre bidrag innenfor feltet (Fjellheim 2013; 2023) "allowing ideas to travel" og anvender *juxtaposition* som metode for å lære fra andre kontekst som er forskjellig fra konteksten man selv studerer, argumenterer jeg i dette avsnittet for det motsatte. Det er elementære dimensjoner i Fosen-saken som gjør at den skiller seg fra andre saker, og dermed må forstås især. For å forstå betydningen av dette argumentet, må det ses i sammenheng med oppgavens historiedel som legger vekt på den sørsamiske historien og den epistemologiske betydning for å forstå sørsamenes status som en minoritet i en minoritet i samfunnet. Høyesterettsdommen understreker også dette i avsnitt 35 hvor "Det må tas hensyn til den særlige sårbare sørsamiske kulturen". Ut ifra dette, vil man også kunne tolke det slik at dersom saken hadde funnet sted utenfor det sørsamiske samfunnet, hadde ikke utfallet nødvendigvis vært den samme, da eksempelvis statusen til nordsamene, som utgjør majoriteten i det samiske

samfunnet, ikke ville vært like sårbar overfor slike inngrep med utgangspunkt i Høyesterettsdommen. De kulturelle og historiske faktorene i en sak vil dermed ha varierende innvirkning på hvordan en sak behandles og løses. Selv om en enkel case-studie begrenser mulighetene til å utlede generelle betraktninger, på bakgrunn av at man kun fokuserer på én enkelt case, vil man forvente at dommen vil ha en prinsipiell betydning for fremtidig håndtering av konsesjonssaker (Ravna 2022).

4.2.3 Oppgavens datamateriale

Oppgavens datamateriale består av akademisk litteratur, ulike rapporter, nettsider, deriblant Naturvernforbundet i Trøndelag sin nettside, statlige dokumenter, og norske medier. Facebook-siden «Fosen for folket», har også blitt brukt for å danne et mer helhetlig bilde av den sørsamiske mobiliseringsprosessen. For å finne tekster og uttalelser fra de de aktuelle reindriftutøverne, har de i hovedsak ytret sine meninger og synspunkt i norske medier og på sosiale medier. Ved å følge metodologien for en rammeanalyse, har jeg valgt å basere mitt arbeid på et bredt spekter av nyhetsartikler fremfor et begrenset antall (Lindekilde 2014). Dette er gjort å sikre et bredere fundament for å utlede antagelser om hvordan sørsamiske aktører har innrammet sin sak, og for å identifisere repetisjoner av den samme diskursen. I innhenting av relevante nyhetsartikler har benyttet Atekst, men også googles søkemotor.

Jeg har også foretatt en analyse av Naturvernforbundets medlemsmagasiner i perioden 2008-2021, som er i samsvar med oppgavens avgrensning. Søkeordene «Fosen», «Storheia» og «Roan» ble brukt for å undersøke i hvilke perioder og hvordan Naturvernforbundet har omtalt Fosen-saken. Det er i utgangspunktet 56 medlemsmagasiner i perioden 2008-2021, men hvor flere faller bort da søkeordene ga ingen treff. For å tydeliggjøre hensikten med denne gjennomgangen, så ønsker jeg å undersøke i hvilke periode(r) Naturvernforbundet har dekket saken. Medlemsmagasinerne utgitt i perioden 2008-2012 har seks utgitte magasiner hvert år, 2013-2015 har utgitt fem hvert år, 2016 er den eneste året hvor det ble utgitt tre utgaver. Deretter har årene etter og fram til 2021 gitt ut to utgaver hvert år. I 2021 har jeg kun valgt å inkludere den ene av de to utgaven da den siste ble utgitt i november, som er utenfor oppgavens avgrensingsperiode. Magasinene utgitt de første fem årene til og med 2008 nevner ikke utbyggingsprosjekt, foruten 2011 som kort skriver om planen om 420kV-linjen over Fosen i Trøndelag, fra Namsos til Orkdal. I to av utgavene fra 2009 nevner de skytefeltet på Fosen og forsøket om etableringen av Dåpma nasjonalpark, men ingenting direkte om selve

vindkraftutbyggingen. Andre år, og herunder årsutgaver som ikke nevner Fosen-saken er 2018 og 2020. I utgaven fra 2020, er det en lokal artikkel som handler om vindkraftutbyggingen på Harabakfjellet, som også er en del av Fosen Vinds utbyggingsprosjekt, men som jeg har valgt å utelate som følger av oppgavenes avgrensing. Jeg har altså tatt utgangspunkt i de artikkelen som direkte skriver om utbyggingen.

Fra denne datainnsamlingen, har jeg hentet empiri som har vært viktig for å forstå Fosen-saken fra Naturvernforbundets perspektivet og gir grunnlag for å fortelle noe om alliansen mellom sørsamene og Naturvernforbundet. Det jeg ser gjennom dokumentgjennomgangen, er at Fosen-saken får økt oppmerksomhet i medlemsmagasinene i perioden 2015 og fram til høyesterettsdommen i 2021. Jeg må her presisere at medlemsmagasinet kommer fra Naturvernforbundet sin hovedorganisasjon, og at Naturvernforbundet i Trøndelag allerede engasjerte seg i saken tidligere.

5. Analyse

For å gjøre saken og utviklingen mer forståelig, vil analysekapittelet være todelt. I første del gir jeg en systematisk gjennomgang av relevante studier som er utført innenfor fagfeltet, hvor studiene i hovedsak er begrenset til Europa. Flere av funnene fra studiene er relevante i lys av Fosen-saken og danner dermed relevant bakgrunn for oppgavens videre analyse. I kapitelets andre del vil jeg gå mer inn på selve Fosen-sakens bakgrunn før jeg presenterer saksgangen for domstolene.

5.1 Litteraturgjennomgang

I Europa har vindkraftutviklingen blitt beskrevet som en «laboratory of learning» (Vasstrøm og Lysgård 2021). De siste 20 årene har det blitt utviklet en rekke politiske modeller for vindkraft som inkluderer spørsmål om planlegging, styring og eierskap. Store deler av litteraturen tar for seg hvordan organiseringen av konsesjonsprosessen for vindkraftutbygging kan være betydelig for den endelige utplasseringen av vindmøllene.

Toke (2002) har gjennom en komparativ studie av Danmark og Storbritannia undersøkt hvordan ulike institusjoner regulerer vindkraftindustrien og hvordan dette har skapt forskjellige insentivstrukturer. I Danmark har institusjonelle ordninger som involverer lokale kooperativer blitt assosiert med kollektiv handlingssuksess. Motsetningsvis, i Storbritannia har den tilsynelatende mer konkurransedyktige ordningen blitt assosiert med kollektiv handlingssvikt. Blindheim (2013) kommer i sin studie fram til at tidsbruk er særlig viktig i en vindkraftutbyggingsprosess. Han argumenterer for at manglende forutsigbarhet i hva som blir det endelige utfallet, har skapt utfordringer for vindkraftutbyggingen i Norge. Den overordnede forklaringsfaktoren som bremser implementeringen av landbasert vindkraft i Norge, har uten tvil blitt identifisert på det strategiske nivået; politisk usikkerhet har ført til manglende vilje til å etablere en effektiv støtteordning og å stimulere til utbygging av vindkraft generelt. Mangelen på vilje har også blitt overført til det taktiske og operative nivået, og disse to nivåene har ikke vært i stand til å handle tilstrekkelig sammen (Blindheim 2013).

Söderholm med forfattere (2007) peker på uforutsigbarheten i det svenske rettssystemet som et problem. Gjennom dokumentanalyse og individuell casestudie har de sett på hvordan det svenske rettssystemet har gitt betydelig rom for fortolkning av lovtekstene når det kommer til

både rettsanvendelsen og det faktiske innholdet i bestemmelsen. I en situasjon hvor man må foreta en avveining av ulike interesser i en vindkraftutbygging, argumenterer de for at det på forhånd vil være vanskelig å vite om utbyggingen av et vindkraftverk faktisk vil bli godkjent. I en komparativ studie av Norge og Skottland gjennomført av Thygesen og Agarwal (2014) kommer det fram at den institusjonelle koordineringen, tydeliggjøringen av prioriteringer, og synliggjøring i involveringen av interessenter også er bevist å være svakere i Norge enn i Skottland. De understreker at det er mangel på tydelig og sammenhengende politikk på tvers av sentrale områder innenfor energi, miljø og samfunn. Ifølge Thygesen og Agarwal (2014) bør det dermed stilles bedre og strengere krav til involvering av ulike interessenter allerede fra begynnelsen av konsesjonsprosessen.

I Blindheim (2013) sin studie fokuserer han særlig på effektivitet, og argumenterer for at overdreven bruk av høringer og anker kan representere et hinder for nødvendig utbygging av fornybar energi. På den andre siden derimot mener flere forskere (Wright 2011; Bailey, Barkal og Darkal 2017 i Inderberg et.al 2019) at involvering av interessenter er et viktig tiltak for å sikre oppfatning om rettferdighet, og skaper dermed tillitt til prosjektet gjennom hele konsesjonsprosessen. De formelle reglene, praksisene og normene som styrer interessenters involvering og innflytelse i konsesjonsprosessen, har fått liten oppmerksomhet i litteraturen (Inderberg et.al, 2019). Tidligere forskning har som regel fokusert på de formelle reguleringsbestemmelsene. Dette begrenser det helhetlige bildet, og kan føre til partiske eller dårlig begrunnende beslutninger (Inderberg et.al 2019). Dette er blitt beskrevet som «puzzling» da den overordnede litteraturen har gjort det kjent at involveringen av interessenter i konsesjonsprosessen er elementær når det gjelder legitimiteten til vindkraftutbyggingen, men at det er noe som har blitt undersøkt lite i norsk sammenheng (Inderberg et.al 2019).

Det fremkommer i flere stortingsmeldinger (Meld.st. nr 25 (2015-2016) og Meldt. st.nr 28 (2019-2020) at det er viktig å adressere og forstå årsaken til hvorfor konflikter oppstår på både det nasjonale og internasjonale nivået. Til tross for at finnes en del internasjonal forskning på sosial aksept av vindkraft (Rand og Heon 2017 i Vasstrøm og Lysgård 2021), poengterer Vasstrøm og Lysgård (2021) i sin studie at man må forstå den norske konteksten og de sosiokulturelle faktorene for å forstå den norske vindkraftproblematikken.

Vi står i dag overfor det som omtales som *vindkraftens politiske veiskille* (Vasstrøm og Lysgråd 2019). Oppstandelsen av motstandsbevegelser viser at det er et økende behov for politiske

verdivalg i vindkraftutviklingen, ikke bare mellom klima og natur, men også når det kommer til fordeling av de økonomiske godene og de lokaldemokratiske rettighetene. På det lokale nivået har tidligere studier innenfor feltet identifisert bekymringer lokalbefolkning har hatt tilknyttet vindkraftutbyggingsprosjekter. Motstanden mot vindkraftutbyggingen blir ofte omtalt som *Not-In-My-Mack-Yard-ism*, også kjent som *NIMBYSM*¹⁵. Misnøyen gjelder som regel mangel på deltagelse, store naturødeleggelser, negativ påvirkning av dyreliv, lyd og helsepåvirkning (Borch 2018). Disse bekymringene blir ofte kompensert med tilbud om forskjellige økonomiske goder, utbygging av ny infrastruktur og eiendomsskatt (Otte et.al 2018). I Otte med forfattere (2018) sin studie om hvilke diskurser som har vært fremtredende i Fosen-saken, fant forskerne ut at den lokale diskursen om industriutvikling var den dominerende. I Fosen-saken førte vindmølleutbyggingen til at sørsamenes interesser ble svekket, mens det på den andre siden styrket den lokale befolkningens interesser, som brukte utbyggingen av vindmøllene som et politisk verktøy for økonomisk vekst. Forskernes funn var at politikerne utførte et maktspill hvor diskursen rundt lokal økonomisk utvikling sto sentralt. Jobbskapning og finansieringen av en lokal svømmehall var symboler på viktigheten av vindkraftutbyggingen for de lokale interessene og velferden (Otte et.al 2018).

Borch (2018) argumenter at vindkraftprosjekter har et tydelig profittmaksimeringsfokus. Jørgensen med forfattere (2020) viser imidlertid at kompensasjonstiltakene ikke anses som relevante for de partene som blir berørt av prosjektet, og at det heller i større grad kan oppfattes som enda mer urettferdig. Utbyggingsprosjekter av nye vindmøller oppfattes i mange tilfeller som en trussel mot rurale steders identitet og uberørte natur, også kan ses på som et sentrum-periferi-problem, hvor beslutningene har en ovenfra-og-ned tilnærming (Hirsh og Sovacool 2013; Liljenfeldt 2015). Borch med forfattere (2020) har identifisert at motstand til vindkraftsaker også finner sted på nye sosiale medier, som har blitt en plattform hvor motstandere av vindkraft mobiliserer og diskuterer relaterte tema.

De siste årene har flere studier sett på hvordan nye vindkraftprosjekter møter motstand når det planlegges utbygginger på samiske områder hvor det utøves tradisjonell næringsutøvelse.

¹⁵ NIMBYISM gir en forklaring på hvorfor folk som regel støtter vindkraft, men ikke når det bygges i «egen hage». Teorien har også mottatt en del kritikk og skyldes at den forenkler forklaringen på hvorfor det oppstår lokal motstand (Wolsink 2007).

Fjellheim (2013) beskriver denne utfordringen som en *konflikt over ressurser*. Samiske landrettighetsspørsmål skaper debatt, og spørsmål om ressurser, identitet og rettigheter (Fjellheim 2013). Broderstad (2022) drøfter i sin artikkel den manglende overensstemmelsen i Olje- og energidepartementets forståelse av retten til kulturutøvelse og ansvaret for å sikre et kulturvern med Kalvvatnan-saken og Fosen-saken som utgangspunkt. Felles for de to vindkraftsakene er at utbyggingene finner sted på sørsamiske områder. Det som imidlertid skiller de to sakene, er at myndighetene i førstnevnte sak i 2016 påpekte at en avveining ikke kunne legges til grunn, og at det dermed ikke kunne gis konsesjon. I Høyesterett i 2021 derimot argumenterte Fosen Vind med Regjeringsadvokaten som partshjelp, for en forholdsmessighetsvurdering. Normann (2020) har i sin studie undersøkt sørsamenes erfaring av vindkraftutviklingen, hvor forskeren bruker Fosen som case. Normann (2020) argumenterer at for sørsamene, representerer vindkraftutbyggingen en fornyelse av historiske prosesser for besittelse gjennom akkumulering og kolonialisme. I Nyssönens sin studie (2022), ser forskeren på samarbeidet mellom samiske aktører og miljøvernere i deres mobilisering mot skogshogst i Enare, et samisk hjemområde i Finland. Nyssönens (2022) funn er at det var grunnleggende uoverensstemmende faktorer som skapte friksjon i alliansen. Studien ble gjennomført ved å analysere hvilke rammer de ulike aktørene i saken brukte i spørsmål og bevaring, og om hvorvidt disse skapte konflikt eller var i overensstemmelse.

For å oppsummere, handler majoriteten av litteraturen innenfor studiet av vindkraft i stor grad om plan- og beslutningsprosessen i vindkraftutbyggingsprosjekter. Det blir særlig pekt på viktigheten av å inkludere interessenter i en tidlig fase av utbyggingsprosjektet. Av lokalbefolkningen, oppfattes konsesjonsprosessen i mange tilfeller som urettferdig, og utbyggerne mislykkes dermed i å oppnå legitimitet til sine utbyggingsprosjekter. Det blir også påpekt at det ligger problemer i tolkningen av dommer og at det er ulike synspunkt på hvilke steder som regnes som tradisjonelle områder for samer. Dette har resultert i store protester mot vindkraftutbygginger. I neste avsnitt vil jeg gå inn på bakgrunnen i Fosen-saken, der hvor flere av funnene som belyst i litteraturgjennomgangen også kan bekreftes fra denne saken.

5.2 Bakgrunn

11. oktober 2021 avsa Norges Høyesterett dom i Fosen-saken. I HR-2021-1975-S tok Høyesterett i storkammer stilling til gyldigheten av konsesjons- og ekspropriasjonsvedtakene for utbyggingen av de to vindkraftanleggene Storheia og Roan på Fosenhalvøya i Trøndelag som ble ferdig utbygget i 2019 og 2020 (Larsen og Holth 2022). En enstemmig Høyesterett kom til at Norges folkerettslige forpliktelser etter FNs konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, var krenket (Ravna 2022). Denne krenkelsen besto i at Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) hadde gitt konsesjon til utbyggingen av vindkraftverkene som var på området til vinterbeitene til Nord-Fosen siida og Sør-Fosen sitje¹⁶. Da dommen ble avsagt hadde de to vindkraftverkene Storheia og Roan, som saken gjaldt, allerede vært i drift i henholdsvis ett og to år. Vindkraftverkene befinner seg innenfor området til Fosen reinbeitedistrikt hvor Sør-Fosen sitje og Nord-Fosen siida utøver reindrift i hver sin del av distriktet på et samlet areal på 4 200 kvadratkilometer. I HR-2021-1975-S punkt 7 står det at hver av de to siidaene på Fosen består av tre siidandeler. Det samlet reintallet for distriktet er ifølge bruksreglene satt til maksimalt 2 100 rein, som er likt fortelt mellom sørgruppen og nordgruppen¹⁷. I HR-2021-2975-S avsnitt 34 står det etter SP 27, at det foreligger krenkelse ikke bare når inngrepet innebærer en total nektelse av kulturutøvelsen, men også når den har *vesentlig betydning*. I dommen blir det poengtert at kulturutøvelsen på forhånd allerede er sårbar, dermed vil individets rettigheter allerede være krenket når inngrepet har en «certain limited impact».

NVE traff i juni 2010 vedtak om konsesjon til fire vindkraftanlegg på Fosen-Halvøya. Fosen-utbyggingen bestod av totalt seks vindparker, hvor to av de ligger sør for Trondheimsfjorden og fire på Fosen nord for fjorden. Blant disse var Storheia og Roan vindkraftverk (Ravna 2022), som gjelder denne oppgaven. Direktoratet ga også konsesjon til etablering av to kraftledningsanlegg på 420 kV som skulle gå mellom strekningen Namsos-Roan-Storheia. Statnett SF ble gitt konsesjon for kraftledningen, hvor det videre ble gitt samtykke til ekspropriasjon av grunn og rettigheter. Konsesjonen til de to vindkraftanleggene ble opprinnelig gitt til Sarepta Energi AS og Statkraft Agder Energi Vind DA, men ble i 2016 omorganisert til Fosen Vind DA (HR-2021-1975-S, i avsnitt 4). Selv om vedtak til konsesjon

¹⁶ I HR-2021-1975-S A benyttes både det samiske begrepet «siida» for Nord-Fosens reindrift og «sitje» for Sør-Fosen. De to forskjellige ordene har samme betydning og er de samiske begrepene for reindrift. Siida eller sitje defineres på følgende måte: *grupper av reineiere som samler reiner i felles flokker på bestemte arealer, og samarbeider og driften* (Statsforvalteren i Trøndelag 2023)

¹⁷ Sør-Fosen sitje og Nord-Fosen siida blir også omtalt som henholdsvis «sørgruppen» og «nordgruppen».

ble truffet 2010, opplyser Fosen Vind om at den første meldinger med planer om utbygging av disse vindkraftverkene ble sendt ut så tidlig som i 2002 (Fosen Vind 2023b).

Naturvernforbundet (2011) uttrykker i sitt medlemsmagasin en sterk misnøye til planen om kraftledningen og er bekymret på hvordan «mostermastene» vil ødelegge de urørte naturområdene (Aas, 2011). Selv om vedtakene ble påklaget av ulike enkeltpersoner og organisasjoner, ble samtlige av disse klagen avvist av OED, som i 2013 stadfestet konsesjonsvedtaket (Ravna 2022). Selv om vedtaket ble opprettholdt, ble enkelte endringer og vilkår tatt med videre etter klaging. De nye vilkårene innebar nå at deler av arealene ved Haraheia skulle bli tatt ut av planområde for Roan vindkraftverk, på område til Nord-Fosen siida. Argumentet for vedtakets opprettholdelse var at selv om utbyggingen «vil være negativt» for reindriften, betyr det allikevel ikke at område «blir ubrukelig som vinterbeite», selv om det vil kreve en større grad av ressurser fra reindriftutøverne (HR-2021-1975-S, i avsnitt 10). Sør-Fosen sitje påklaget konsesjon for kraftledningen uten at det klagen førte frem. Argumentet for å opprettholde Storheia vindkraftverk, var at selv om utbyggingen vil være negativt for reindriften, så var ikke område ubrukelig som vinterbeite, og dermed ikke «hindrer videre drift for sørgruppa» (HR-1975-S, i avsnitt 10).

I 2013 krever stortingsrepresentant, André Skjelstad for Venstre, at det kommer nye beiteområder til reineierne som følge av at de mister mye av sitt areal til vindmølleutbyggingen. Han mener at når vindmølleutbyggingen går på bekostning av reindriften, så må man vurdere å se på nye steder. Selv om han er for ren energi, mener han det er feil at det skal gå på bekostning av de som livnærer seg i områder, og forstår ikke hvorfor myndighetene ikke har vurdert andre steder: «Mister de vinterbeitet, mister sørsamene en av minimumsfaktorene og bærebjelkene for reindrifta på Fosen» (Skjelstad sitert i Susegg 2013).

På Naturvernforbundets landsmøte, ble det vedtatt å skjerpe kravene overfor naturødeleggende utbygging av fornybar energi på Fosen. Daværende leder, Lars Haltebrekker sier: «Vi kan ikke løse klimakrisen ved å ofre naturen, slik Regjeringen gjør med vindkraftplanene på Fosen (...).» (Haltebrekken i Aas 2013a, 36).

Allerede i januar 2008 ble det avholdt et vindkraftmøte i Steinkjer hvor det ble uttrykt en sterk bekymring for de planlagte vindkraftplanene (Haugan 2008). På møtet var det blant annet representanter fra Naturvernforbundet fra både Nord og Sør-Trøndelag, reindriftsnæringen fra både Sør-Fosen sitje og Nord-Fosen siida, Norsk Ornitologisk Forening, Forum for Flatanger

og aksjonen Vern Fosen. Som Trønder-Avisa (2008) beskriver det, hersket det en allmenn bekymring blant deltagerne, særlig reieneierne, om at nedbyggingen av kyst- og fjellnaturen på Fosen ville bli omfattende dersom deler av planen ble gjennomført. Reindriftsnæringen uttrykte en sterk bekymring hvor vindkraftutbyggingen kombinert med hyttebygginger, veianlegg og rovdyrproblematikk, vil bli svært belastende på deres næringsutøvelse.

Noen måneder senere, i juni 2008 står følgende overskrift i NRK Trøndelag: «Sørsamene frykter at den nye Sameretten¹⁸ ikke sikrer dem større innflytelse i bruken av utmark» (Fossvik og Salvesen 2008). Parallelt med et pågående rettighetsseminar i Steinkjer ble det diskuteres forslag til løsninger for de sørsamiske områdene. Blant flere reieneiere uttrykkes det en bekymring hvor de tror de må gi opp reindrifta dersom forslaget om den nye Sameretten blir vedtatt (Fossvik og Salvesen 2008). Leder av Fosen reinbeitedistrikt, Terje Haugen peker på kampen mot vindmølleutbyggingen på Fosenhalvøya, hvor han føler at lovverket har sviker reindriftsnæringen. Med bygging av infrastruktur mellom og til vindmøllene i tillegg til selve vindmølleutbyggingen, er han fortvilet om mye beiteland som forsvinner (Fossvik og Salvesen 2008). Sørsamene hadde tidligere vært samlet i håp om at den nye sameretten også skulle sikre sørsamene en større innflytelse i Trøndelag. Dette ble ikke realiteten, og det blir i artikkelen gjort sammenligning med samene i Troms og Nordland som får et eget rettsorgan for bruk av land og vann, mens sørsamene må «nøye» seg med å bli representert i fjellstyrene (Fossvik og Salvesen 2008). Jarle Jonassen, sametingsrepresentant i NSR sier følgende: «Slik forslaget ligger nå vil det ikke føre til vesentlige endringer i reindriftas rettigheter i det sørsamiske området» (Jonassen sitert i Fossvik og Salvesen 2008). Han bygger videre på det han har fortalt, og mener at det svake rettsvernet er et paradoks når nettopp sørsamene er den delen av samefolket som har størst behov for et slikt rettsvern, og oppfordrer videre Sametinget til å finne alternative løsninger for det sørsamiske området. Jon Gauslaa, som er leder i Samerettsutvalget, mener derimot at det er lite å hente på at samene i Trøndelag får de samme rettighetene som samene lenger nord i landet: «I sør er det relativt spredte områder med statsgrunn og store områder med privat utmarksgrunn. Derfor har flertallet vurdert at det ikke er så mye å vinne på en fortsettelse av løsningen fra Nordland og nedover i Trøndelagsfylkene» (Gauslaa sitert i Fossvik og Salvesen 2008).

¹⁸ § 1 Lovens formål: Lovens formål er å legge forholdene til rette for kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter til grunn og naturressurser i samsvar med statens folkerettslige forpliktelser. § 2 Virkeområde: Loven her gjelder for fast eiendom og vassdrag med naturressurser i de tradisjonelle samiske områdene fra og med Troms fylke og sørover. Loven her gjelder også for samiske kyst- og fjordområder fra og med Troms fylke og sørover (NOU 2007: 13, s.31)

Noen måneder senere i samme år, fremhever reineierne på Fosen en bekymring over framtiden som følger av vindkraftplanene i området (Hagen og Kalvemo 2008). I kontekst av åpningen av landets nest største vindpark på Bessakerfjellet i Roan, sier reineier Arivd Jåma følgende til NRK Trøndelag: «Reindrif i en mekanisk park med all slags infrastruktur er ingen god framtid for samiske tradisjoner» (Jåma sitert i Hagen og Kalvemo 2008). Han mener internasjonal folkerett kan være en hjelp for de i kampen mot vindmøllene: «Vi er innstilt på å gå til retten dersom våre interesser ikke blir ivarett» (Jåma sitert i Hagen og Kalvemo 2008).

Naturvernforbundet stiller i 2013 spørsmål til Arne Olsen, seksjonssjef i konsesjonsavdeling i NVE om planene rundt vindkraftsatsingen på Fosen og Snillfjord. Han forklarer at de må ha en reserveportefølje for å sikre at de beste prosjektene blir utbygd. Han erkjenner Naturvernforbundets spørsmål om at det store omfanget av søknader kan øke skepsisen til vindkraft og svarer følgende: «(...) Naturvernforbundet kan være trygg på at ikke alt blir bygd ut. Vi er forpliktet til å behandle alle prosjekter som sendes inn til oss, men vi kan si nei.» (Olsen i Aas 2013b, 7).

I 2015 blåser det en ny trend over landet, også kjent som klimakampen. Satsingen på fornybar energi er en stor del av den nye diskursen og per da var motstanden liten. Høsten 2014 gav politikerne 10 milliarder kroner til Statkraft for å styrke kraftselskapets egenkapital for utbyggingen av nye vindkraftanlegg, deriblant i Midt-Norge (Olje- og energidepartementet 2015). Tidligere tiltak Regjeringen har gjennomført for å fullføre prosjektet, er å bedre avskrivningsregler for vindkraft, gitt konsesjon til to utenlandskabler, tilrettelagt for gode muligheter for nettilknytning på Fosen samt i Snillfjord-området. I tillegg har det blir fremmet forslag for Stortinget om tilpasninger i elsertifikatordningen, som deriblant skal bidra i å sikre større trygget for at prosjekter kan motta elsertifikater. Videre har Regjeringen harmonisert svenske og norske rammebetingelser på vindkraft, hvor det henvises til en avtale med Sverige og elsertifikater (Olje- og energidepartementet 2015).

Året etter, i 2015 skjer det en stor forandring i planene, som for mange oppleves som et «sjokk» (Pettersen 2015). Statkraft kommer med en redegjørelse for styrets beslutning om å ikke investere i vindkraft på Fosen og i Snillfjord hvor begge er lokalisert i Midt-Norge (Statkraft 2015), årsaken var at strømprisene i Trøndelag var større enn andre steder, og at prosjektet dermed ikke ville være lønnsomt. Konsernssjef i Statkraft, Christian Rynning-Tønnesen skrev

følgende i en pressemelding: «Dessverre gjør markedsutviklingen at det likevel ikke er kommersielt forsvarlig å investere i disse prosjektene» (gjengitt i Aas 2015, 19). Professor Skonhoft ved institutt for samfunnsøkonomi ved NTNU mener at vindkraftverkene på Fosen ville vært avhengige av en krone i subsidier for hver krone de hadde tjent på kraftsalg og sier i Naturvernforbundets magasin at dette er galskap (Skonhoft gjengitt i Aas 2015, 19). Videre sier han: «I dette regnestykket er ikke kostanden for ødelagt natur og andre samfunnsmessige kostander lagt inn» (Skonhoft gjengitt i Aas 2015, 19) Gajda, fagrådgiver for naturmangfold i Fosen ser på skrinleggelsen av planen som positivt, men understreker en utfordring i måten planene blir håndtert «det er ingen planlegging eller klare miljøkriterier, derfor blir konfliktnivået høyt». (Gajda i Aas 2015, 19). Hun mener at tilnærmingen må være enn annen enn det er i dag «Det satses i dag mest på store vindkraftanlegg i urørt natur, noe som gir store ekstrainvesteringer til veier og kraftledninger, som ødelegger enda mer natur» (Gajda i Aas 2015, 18-19).

Beslutningen skapte sterke reaksjoner hos politikerne i Regjeringen og på Stortinget. Det endte med at de fleste partier protesterte, og mente at beslutningen var feil (Energi- og miljøkomiteen (2014-2015). For daværende næringsminister, Monica Mæland, var det tydelig at dette ikke var forventet: «Jeg er overrasket over at styret i Statkraft har besluttet å stanse vindkraftprosjektene i Midt-Norge.» (Nærings- og fiskeridepartementet 2015). På stortingsmøte 10.juni 2015 hvor de skulle diskutere innstillingen fra energi- og miljøkomiteen om samtykke til inngåelse av en avtale mellom Norge og Sverige om endring av en avtale om et felles marked for elsertifikater, reagerte de fleste partiene sterkt på Statkraft sin beslutning. Eva Kristin Hansen fra Arbeiderpartiet, sier følgende om beslutningen:

Jeg er en av mange fra Trøndelag som har vært stolt av og glad for at landets mest ambisiøse vindkraftutbygging skulle realiseres akkurat der. Jeg er også en av dem som ble veldig skuffet og overrasket da Statkraft sendte ut en pressemelding torsdag i forrige uke og annonserte at det ikke blir noe vindkraft, med begrunnelsen at prosjektene ikke var lønnsomme på grunn av lave priser på kraft og elsertifikater i Norden – en vindkraftsatsing som har blitt løftet opp som robust og solid. Det er ikke rart at vertskommunene er i sjokk. De har forberedt seg og vært klare for å legge til rette og få ytterligere vekst og utvikling (Energi- og miljødirektoratet (2014-2015).

Også Kjell Inge Ropstad fra KRF uttrykker en sterk skuffelse og starter med å si: «(...) Jeg synes det er dypt tragisk. Jeg hadde virkelig håpet at det skulle bli noe av. Resten av partiene er enige i at avbrytelsen av prosjektet var en stor skuffelse.» (Energi-og miljødirektoratet (2014-2015)). I Stortingsmøtet blir det ikke nevnt noe om reinbeiteområdene som vil bli påvirket av utbyggingen.

I redegjørelsen for styrets beslutning om å ikke investere i vindkraft på Fosen og i Snillfjord kommer det fram at lønnsomhetsvurderinger av nye kraftprosjekter alltid baserer seg på den sist vedtatte langsiktige prisprognosen (Statkraft 2015). Fosen- og Snillfjordprosjektet var lønnsomt basert på de langsiktige prisprognosene for 2013 og 2014 som ble utarbeidet i slutten av august i de respektive år. Oppdaterte langsiktige prisprognoser for 2015 ble vedtatt i konsernledelsen 18. mai 2015, og ble deretter innarbeidet i lønnsomhetsberegningene for Fosen og Snillfjord (Statkraft 2015). De nye beregningene viste da at prosjektet ikke var lønnsomt. Beslutningsunderlag for prosjektet ble sendt til styret 27. mai, og i styremøte 3. juni ble det besluttet at Statkraft ikke kunne investere i prosjektet (Statkraft 2015). De skriver at myndighetene har lagt til rette for vindkraft ved å forbedre rammebetingelsene blant annet knyttet til nye avskrivningsregler, tilpasning av elsertifikatordningen og ved å gi konsesjon til to nye utenlandskabler. Effekten av dette ble inkludert i lønnsomhetsvurderingene. Avslutningsvis i redegjørelsen står det «Styrkingen av Statkrafts egenkapital med ti milliarder kroner er avgjørende for å kunne realisere videre vekst innen fornybar energi. Strategien forventes å gi god lønnsomhet for eier.» (Statkraft 2015).

I februar 2016 kom nyheten om at beslutningen om å bygge vindkraftverka på Storheia var klart (Aas 2016). I juni 2016 startet anleggsarbeidet på adkomstveiene igjen. I NVE sin behandling av saken begrunner de valget på følgende måte: «Etter NVEs vurderinger er fordelene ved Storheia vindkraftverk større enn ulempene. Det er satt en rekke vilkår til konsesjonen, som for- og etter undersøkelse av fugl og avbøtende tiltak for Fosen reinbeitedistrikt.» (NVE 2016). Beslutningen skapte store reaksjoner hos Naturvernforbundet og blant reindriftutøverne. Arvid Jåma sier til NRK: «Det berører ikke bare en person, men mange familier. Det vil skade både reindrifta og den sørsamiske kulturen» (gjengitt i Aas 2016, 53).

Høsten 2016, i august, ble «Storheimarsjen» arrangert som foregikk i området på Storheia. Aktørene som sto i regi av arrangementet var Åarjel Fovsen Sitje (sørgruppen), Naturvernforbundet og Fosen for folket. Årsaken til protesten var som følger av en beskjed om

at de skulle starte opp utbyggingen igjen, «Statkraft må i likhet med oss andre ha alle formaliteter i orden, og det har de ikke. Derfor vil vi vise styrke», forteller Derås (sitert i Næss 2016). I første omgang krevde demonstrantene at utbyggingen midlertidig stanses (Kleven 2016). Reineiernes advokat ba også i et skriv til tingretten om at utbyggingen ikke kan starte før det foreligger en besittelses-tillatelse (Aas 2016). Lederen i Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag viser til kravet om midlertidig forføyning. Årsaken, som det kommer fram i domstolens saksgang, er at reineiernes advokater har fremmet en sak for Fosen tingrett hvor de mener at vindkraftprosjektet er i strid med urfolks- og menneskerettigheter.

Over 200 personer møtte opp til marsjen og Naturvernforbundet i Trøndelag beskriver marsjen som en «(...) kraftfull markering mot planene.» (Aas 2016, 55). Derås fra Trøndelag Natruvernforbund sier at «Dette er den største naturdemonstrasjonen i Norge i år. Det er også den største aksjonen som har vært til nå mot at det bygges ut vindkraft» (Derås sitert i Kleven 2016). Fra arrangementbeskrivelsen på Facebook-gruppen Fosen for Folket står følgende overskrift: «Støtt kampen mot Europas største vindindustribygg på Fosen! Ja til klimavennlig reinkjøtt – nei til rasering av urfolksrettigheter og flott kystnatur!». I samme beskrivelse står det at Naturvernforbundet og den sørsamiske reindriften samarbeider om å stoppe utbyggingen gjennom rettslige prosesser.

I Fosna-Folket skriver de at urbefolkningen lider (Næss 2016). Naturvernforbundet og medarrangørene i protesten, mener at utbyggingen er i strid med internasjonale regler og konvensjoner for urbefolkning, Derås peker på Naturmangfoldloven §14 som blant annet sier at det skal «(...) legges tilbørlig vekt på hensynet til naturgrunnet for samisk kultur» (Derås sitert i Næss 2016). Derås uttrykker dette: «På Storheia er det vinterbeite for reinen. At dette nå vil forsvinne kan føre til at den sørsamiske tradisjonen dør ut på Fosen» (Derås sitert i Næss 2016). Han håper at demonstrasjonen vil vekke nasjonalt og internasjonalt engasjement, og understreker at «Dette er ikke en liten lokal fillesak. Men gjør det største naturskadeomfanget i Norge noensinne» (Derås sitert i Næss 2016).

I 2019 var Roan vindkraftverk satt i drift. Med et planområde på 24,5 kvadratkilometer i tillegg til adkomstvei og interne veier som utgjør en strekning på 70 kilometer, var vindkraftverket Norges største med sine 71 vindturbiner (HR-2021-1975-S, i avsnitt 5). Særlig den østlige delen av anlegget- Haraheia, påvirker reindriften i området. Året etter, i 2020 ble Storheia vindkraftverk ferdig utbygd, og var dermed blitt Norges største anlegg med 80 turbiner. Planområde er på i underkant av 38 kvadratkilometer i tillegg til adkomstvei og interne veier

på omtrent 62 kilometer. De til sammen seks vindkraftparkene på Fosen, som Roan og Storheia er en del av, er opplyst å være Europas største vindkraftprosjekt på land (HR-2021-1975-S, i avsnitt 6). Det har blitt investert 11 milliarder på hele prosjektet, i tillegg må det påberegnes et betydelig beløp som har gått til bygging av nødvendig infrastruktur (Otte et.al 2018). Vindkraftverkene ble utbygd og satt i drift etter beslutning om forhåndstiltredelse. Derås understreker at samiske rettigheter ikke er blitt ivaretatt i denne saken, slik som loven krever (Derås i Næss 2016).

5.2.1 Oversikt over saksgangen for domstolene

Konflikten rundt vindkraftutbyggingen på Fosen hadde allerede pågått i flere tiår før Høyesterett 11.oktober 2021 avga dommen. Partene i saken var det statseide selskapet Fosen Vind DA mot de to de to reindriftsiidaene Sør-Fosen sitje og Nord-Fosen siida. På Fosen Vind DA sin side var OED, representert ved regjeringsadvokaten som parthjelper. Dette avsnittet vil gi en oversikt over saksgangen for domstolene før saken nådde Høyesterett i 2021. Fordi jeg ønsker å avgrense analysen til å omhandle saksgangen for vindkraftverkene, går jeg ikke mer detaljert inn på Statnett sin anke til Høyesterett som gjaldt om de skulle holdes solidarisk ansvarlig for *hele* erstatningsløpet. Det ble av Høyesterett (avsnitt 155) gjort gjeldende at Statnett kun er ansvarlig for delen av erstatningen som omfatter kraftledningen.

Den 25.august 2014 begjærte Fosen Vind ekspropriasjonsskjønn for Inntrøndelag tingrett hvor OED samtykket på grunnlaget til forhåndstiltredelsen som ble gitt året før. Sørgruppen anførte at skjønnet måtte nektes fremmet for Storheia vindkraftverk. Prinsipalt gjaldt dette fordi konsesjonsvedtaket var strid med SP artikkel 27 om minoriteters rett til kulturutøvelse. I forbindelse med anførselen av skjønnet måtte nektes fremmet ble også konsekvensene av 420 kV kraftledningen trukket fram (HR-2021-1975-S, i avsnitt 13). Mens saken var til behandling i Tingretten, var retten på befaring i område for å se nærmere på situasjoner. Dagen etter møttes omtrent 100 personer sammen med berørte reineiere utenfor rettslokalet sammen med representanter fra NSR, NRL, Naturvernforbundet og flere politiske personer og privatpersoner (Skille 2017). I 2017 kom Tingretten til at utbyggingen ikke har var i strid med bestemmelsen. Det medførte at Sør-Fosen sitje begjærte overskjønn (Backer 2022). Etter at de to neste instansene, både Frostating lagmannsrett og Høyesterett ankeutvalg (HR-2018-862-U) hadde avvist anken, fastsatte tingretten i juni 2018 erstatning til de berørte partene (Ravna 2022). Sør-Fosen sitje ble tilkjent i underkant av 8,9 millioner kroner erstatning for beitetap, fôring i

kriseår, merarbeid og andre utgifter. Nord-Fosen siida fikk en samlet erstatning satt til omtrent 10,7 millioner kroner (Bull 2021).

Både Fosen vind og Sør-Fosen sitje begjærte overskjønn. Utbyggeren ved Fosen Vind begrunnet dette med at erstatningsbeløpet var for høyt, mens sørgruppen fortsatte å anføre at utbyggingen av vindkraftanleggene var i strid med SP 27. Den samme høsten i 2018 anmodet også FNs rasediskrimineringskomité om stans i utbyggingen og anleggsarbeidet inntil lovligheten var helt avklart, som daværende olje- og energiminister Kjell-Børge Freiberg tilhørende Fremskrittspartiet avviste (Ravna 2022). Representant Lars Haltbrekken fra Sosialistisk Venstreparti sendte inn spørsmål til Statsråden som gjaldt den midlertidige stansen i arbeid med kraftutbygging på Storheia i Fosen til skriftlig besvarelse. I svaret står det at bakgrunnen for anmodningen, var at Sør-Fosen sitje i oktober samme år klaget vindkraftutbyggingen på Storheia inn for CERD, der argumentet var at utbyggingen berørte deler av vinterbeite til sørgruppen (Olje- og energidepartementet 2018). I svaret henviser Freiberg til konsesjonsvedtaket i 2010 som i 2013 ble stadfestet ved Olje- og energidepartementets klagevedtak. Underveis i konsesjonsvedtaket, står det at reindriften var et tungtveiende hensyn og planområdet til vindkraftverket dermed ble redusert til 8 km², som er tilsvarende omtrent 20 prosent (Olje- og energidepartementet 2018). Det blir også vist til folkerettens bestemmelser om urfolk, som ifølge svaret, sto sentralt i konsesjonsbehandlingen. I konsultasjonen ble det også diskutert om behovet for tilpasninger og avbøtende tiltak i prosjektene. I departementets konsultasjon ble også spørsmål om ytterligere innskrenkinger tatt opp, men uten at sørgruppe hadde gitt uttrykk for slike ønsker, står det videre (Olje- og energidepartementet 2018). Også i konsultasjon med Sametinget om utbyggingen, ble det ifølge Statsrådets svar, oppnådd enighet, men hvor Sametinget opplyste om at de var viktig å komme til enighet med de berørte partene (Olje- og energidepartementet 2018). I departementets klagevedtak ble det også gjort vurderinger rundt de folkerettslige sidene av utbyggingen, deriblant med Geir Ulfstein (Olje- og energidepartementet 2018). Ut ifra dette, vurderte departementet at de planlagte inngrepene opp mot SP 27, og konkluderte med at tiltaket ikke var i strid med folkeretten. Det står videre at departementet har vurdert CERD sin anmodning med situasjonen i området, hvor Statkraft på vegne av Fosen Vind melder at: (...) alle terrenginngrep er gjennomført, og den alt overveiende delen av infrastrukturen er ferdigstilt. Turbinmontasjen skal foretas i perioden april-august 2019»

(Olje- og energidepartementet 2018, 2)¹⁹. Etter avtale med reindriften om anleggsfasen, har de ifølge den skriftlige besvarelsen, gitt reindriften store fleksibilitet til å gjennomføre det de selv mener er de mest effektive tiltakene for å redusere ulemper og kompensere for merarbeid under anleggsfasen. Det betyr altså at avtalen forutsetter og at Storheia ikke skal benyttes som vinterbeite mens anleggsfasen pågår, og dermed må flytte hovedvinterbeite. Det står også opplyst at avtaler og vilkår om kompensasjon og avbøtende tiltak som foreligger, er blitt gjennomført (Olje- og energidepartementet 2018).

Basert på dette, konkluderte statsråden med at anmodningen fra CERD om stans i anleggsarbeidene ikke er rettslig forpliktende for Norge, selv om det ifølge den skriftlige bevarelsen, bør imøtekommes. Avslutningsvis står det at de, etter er grundig overveielse, har kommet til en konklusjon hvor det rettes en henvendelse til komiteen om å trekke anmodningen om anleggstans tilbake (Olje- og energidepartementet 2018). Det står også at staten ikke har vært direkte involvert i saken og i rettsprosessene og at brudd på rasediskrimineringskonvensjonen ikke har vært anført av reindriften i forvaltningens behandling eller for domstolene tidligere. Den politiske reaksjonen på svaret kom raskt, både fra reindriftutøverne og Lars Haltebrekken som sier: «I stedet for å be FN-komiteen trekke anmodningen bør regjeringen stanse anleggsarbeidene på Storheia, slik at FNs rasediskrimineringskomite kan få behandlet saken skikkelig.» (sitert i Kvistad et.al 2018).

8.juni 2020 avhjemlet Frostating lagmannsrett overskjønn, hvor langmansretten kom til at skjønnnet skulle fremmes, for begge vindkraftverkene. Denne gang ble erstatningen satt betydelig høyere enn i tingretten med rundt 44,6 millioner til hver av siidaene. Begrunnelsen var at beiteområdene på Storheia og den østlige delen, Haraheia på Roan vindkraftverk, hadde gått tapt for reindriften (HR-2021-1975-S, i avsnitt 20). Tapet kunne ikke kompenseres fullt ut ved å ta i bruk alternative beiteområder, og reintallet måtte reduseres betraktelig dersom det ikke ble iverksatt avbøtende tiltak. Etter lagmannsrettens syn, innebar ikke utbyggingen en krenkelse av SP 27, da vinterfôring av reinen fortsatt kunne gjennomføres. Selv om driftsformen var langt fra tradisjonell reindrift, og det i seg selv kunne krenke retten til samisk kulturutøvelse, var lag lagmannsretten under «en viss tvil» til at det ikke var tilfelle her (HR-2021-1975-S, i avsnitt 19). Både Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, protokoll 1 (EMK P1-1) og Internasjonal konvensjon om avskaffelse av alle former for rasediskriminering

¹⁹ Se vedlegg 2

(rasediskrimineringsloven) artikkel 5 bokstav d romertall v ble brukt fra samisk side, men lagmannsrett kom allikevel til at vedtakene ikke krenker disse rettighetene.

Fosen Vind anket over lagmannsretten fastsettelse av erstatning (sak 20-143892). Det ble gjort gjeldende at lagmannsretten ikke har knyttet erstatningen til de to siidaenes økonomiske tap, og at det ikke er tatt hensyn til tilpasningsplikten (HR-2021-2975-S, i avsnitt 22). Også sørgruppen anket overskjønnet til Høyesterett (sak 20-143893), hvor anken gjaldt rettsanvendelsen og tolkning av SP artikkel 27 og Rasediskrimineringsloven artikkel 5 bokstav d romertall v og gjorde gjeldende at skjønnet nektes fremmes (HR-2021-1975-S, i avsnitt 23). Nord-gruppen anket ikke overskjønnet, men har lagt ned påstand om at skjønnet nektes fremmet (HR-2021-1975-S, i avsnitt 24).

Ravna (2022) skriver at et sentralt spørsmål i Fosen-saken var om domstolene ville være i stand til å anerkjenne at storsamfunnet krenket samiske interesser. Bakgrunnen for dette spørsmålet var at de to berørte siidaene ikke var alene med rettslige midler forgjeves hadde forsvart sine reindriftsområder med rettslige midler, men også en rekke andre samiske tap hadde funnet sted i domstolene i perioden 2016-2021. I dommen nevnes Stjernøya-saken (HR-2016-2030-A), Sara-saken (HR-2017-2428-A) og Nessby-saken (HR-2018-456-P). Også særlig forsøket Jillen-Njaarke reinbeitedistrikt gjorde på å stanse inngrepet på Øyfjellet-utbyggingen frem til lovligheten av vedtaket om utbyggingene prøvd (LB-2020-172267). Sistnevnte kostet reineierne 1,77 kr millioner i omkostninger.

Disse rettsavgjørelsene førte også til at spørsmål om samisk rettsikkerhet ble drøftet i plenum av Sametinget vår 2021 (Sametinget 2021). Sametinget etterlyste i plenumssaken innsikt og kunnskap om samiske rettsforhold hos domstolene. Domstolkommisjonen hadde også gitt uttrykk om at tiltak måtte iverksettes for å sikre en reell likbehandling av samer og nordmenn i domstolene (NOU 2019: 17). Fosen-saken ble fulgt nøye med fra samisk hold. Årsaken til det var som en følge av at Fosen-saken kom opp etter at de svært omfattende inngrepene allerede var fullført med irreversible skader som resultat, og at OED med regjeringsadvokaten ga støtte til utbyggerne. (Ravna 2022) Bekymringen som kom fra samisk side, viste seg imidlertid til å være grunnløs i Fosen-saken (Ravna 2022). Ravna (2022) mener at man i ettertid kan si at samtykket var bygget på en feilkalkulert risiko når det kommer til rekkevidden av SP 27. Høyesterett konkluderte med at skjønnet nektes fremmet for Storheia og Roan vindkraftverk, og de to siidaene hadde dermed vunnet saken (HR-2021-1975-S, i avsnitt 158).

5.2.3 Fra planer om skytefelt til vern av naturarv

I 1977 ble det stiftet en folkeaksjon mot et planlagt skytefelt på Fosen (Naturvernforbundet 2021). Det markerte starten på den første store alliansen mellom samer og miljøbevegelsen i Trøndelag, og ble skapt på Nord- Fosen. Planen om utbyggingen av skytefeltet blir nevnt i noen studier (Ellingsen 2020a), men gir ingen forklaring på hvilken sammenheng dette har med den sterke motstanden av vindkraftutbyggingen på Fosenhalvøya i dag.

Planen om utbygging av skytefeltet på Fosen er relevant å belyse i denne oppgaven av to ulike grunner. Først og fremst gir det en historisk forklaring på en allerede etablert allianse mellom sørsamene og miljøbevegelsen i Trøndelag²⁰. For det andre reiser det en annen interessant problemstilling hvor det i 2009 ble det fremmet et forslag om å opprette Dåapma nasjonalpark, noe det ikke ble noe av som følger av at grunneier ikke ønsket å selge eiendommen sin. Ett år senere, i 2010 ble det truffet et vedtak om konsesjons av vindkraft på det samme område, hvor det allerede eksisterer en underliggende interessekonflikt.

I utredningen om Forsvarets skyte – og øvingsfelt i Almli/Namdalseid i 1980, la Utvalget fram planene for et stort skytefelt på Fosen, kjent som Nordfosen regionfelt (Bueng 2021). Det ble varslet om at hærens oppsetninger i Trøndelag manglet øvingsmuligheter for tyngre materiell (NOU 1980: 23, 2). Som en følge av det omfattende arbeidet som i forkant måtte gjennomføres for å kartlegge sivile interesser i området, ble det nedsatt et spesielt utvalg: Nordfosen-utvalget. Utvalget besto av formann Ob H. Haraldsen, to offiserer, syv sivile og fire ordførere fra de berørte kommunene (NOU 1980: 23). Innstillingen som ble levert 24. februar 1975 handlet om forsvarets øvingsmuligheter i Trøndelag og ble sendt på høring til berørte fylker og kommuner, før forslaget videre ble sendt til Utvalget til vurdering av forsvarets øvingsmuligheter (kjent som Watnebrynutvalget, senere Fostervoll-utvalget).

²⁰ I 2009 fikk Kjell M. Derås og Arvid Jåma tildelt den trønderiske natur- og miljøprisen for deres innsats for natur og miljøvern i regionen. Derås representerer Naturvernforbundet i Trøndelag og Jåma den sørsamiske reindriften på Fosen, juryens begrunnelse var følgende: *Det er ders unike samarbeid, koblingen mellom ivaretaking av miljø og samisk kultur, som er hovedbegrunnelsen fra juryen for tildeling* (Siter i Wilsgård et.al 2009) <https://www.nrk.no/trondelag/fikk-natur--og-miljopris-1.6877309>. Deres engasjement og innsats i kampen mot skytefeltet på Nord-Fosen var også vesentlig i begrunnelsen for å tildele prisen, hvor begge satt i ledelsen.

Planen omfattet et område på 500 km² i fjellet mellom Verran, Åfjord, Roan, Osen og Namdalseid (Bueng 2021). I utredningen (NOU 1980: 23) var det planlagt at det skulle være en ytre sikkerhetssone og en indre sone tilrettelagt for ulike typer militære aktiviteter, det innbar blant annet et nedslagsfelt for våpen som skulle skytes fra fly (Bueng 2021). Dermed var det behov for store sikkerhetsavstander. Hærens regiment hadde rulleført 9000 mann som deltok på rep-øvelser, og feltet skulle i hovedsak benyttes av Hærens og Luftforsvarets avdelinger i Trøndelag samt allierte avdelinger i distriktet (Bueng 2021). I Utredningen (NOU 1980: 23) var planen at feltet skulle brukes i omtrent 60 døgn i løpet av et år.

Utredningen fra Nordfosen-utvalget utløste flere protester fra lokalbefolkningen. De fleste protester ble først og fremst kanalisert gjennom lokale myndigheter, men også direkte til Forsvarsdepartementet. Argumentene mot utbyggingen av skytefeltet handlet i hovedsak om frykt for svekkelse av næringsgrunnlaget samt ødeleggelse av natur, jakt, fiske og naturopplevelser (NOU 1980: 23). Ifølge informasjonen som ble sendt ut, kunne turgåere i området benytte seg av hele område foruten de 60 døgnene, som var definerte nedslagsfelt for granater mellom Momyrvatnet og Dåapma (Bueng 2021).

Til tross for lokale protester, konkluderte Nordfosen-utvalget i sin tilrådning med at det var mulig å koordinere militær og sivil bruk av området. I tillegg står det at friluftsinteresse må vike for militære behov i en viss utstrekning (NOU 1980: 23, 2), men at områder hvor det «bare ved uhell vil falle granater, eller blindgjengere» skulle merkes, ellers var det fri ferdsel (Bueng 2021).

I Utvalget (NOU 1980: 23) kommer det fram at reindriften måtte vurderes nærmere, selv om det var mulig å koordinere militær og sivil bruk av området. Det ble opplyst om at reindriften besto av 18 personer i, hvorav fem av disse er ungdommer som driver reindrift som hovednæring i Fosen reinbeitedistrikt. Videre står det: *2 driftsenheter er knyttet til selve området, mens 3 driftsenheter bruker området syd for feltet. Disse 5 driftsenhetene oppgir å ha til sammen 2000 dyr, men reineriene renger med at det kan være plass til 2500-3000 dyr* (NOU 1980: 23, 2-3). Utvalget understreker at de har brukt mye tid på reindriftproblemene, hvor en beitegranskning samt to møter med reineriene er gjennomført. Fra samisk hold ble det uttrykt sterk motstand mot å opprette skytefeltet. Det uttales fra samisk side at det ikke er mulig å samordne reindrift og militært øvingsfelt. Selv om Utvalget var kjent med de lokale motstandene mot skyte- og øvingsfeltet i området, konkluderte de med at skytefelt og reindriften allikevel var forenlig: *Reineriene og reinerienes organisasjoner har vært kontaktet*

og Utvalget har fått presentert deres syn. Reineiernes problemer må finne sin løsning og det som er sagt foran skulle imøtekomme på det meste (NOU 1980: 23, 36).

Det ble til slutt ikke noe av utbyggingen av skyte- og øvingsfeltet på Nord-Fosen. Samarbeidet mellom Fosen reinbeitedistrikt og Samarbeidsgruppa for natur- og miljøvern (SMN) vant til slutt kampen mot Norges største skytefelt i Trøndelag. Folkeaksjonen mot skytefeltet som ble dannet i 1977 var en historisk allianse mellom samer og miljøvernere (Naturvernforbundet 2009). Alliansen lyktes med å organisere en bred folkelig motstand mot det planlagte skytefeltet og for vern av natur. «Nei til Skytefeltet på Nord-Fosen» ble en stor folkebevegelse på tvers av de politiske skillelinjene (Bueng 2021), og under Nord- Fosenmarsjen deltok mer enn 700 personer for å protestere mot utbyggingen av skytefeltet. I 1991 ble planen om et skytefelt på Nord- Fosen dermed skrinlagt.

Naturvernforbundet (2009) beskriver mobiliseringen som en historisk snuoperasjon. Motstanden var også med å legge grunnlag for at det i 2009 ble presentert et forslag om opprettelsen av Dåapma nasjonalpark. I forbindelse med Fylkesmennene i Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelags verneforslag for opprettelse av Dåapma nasjonalpark i Åfjord sendte også Naturvernforeningen på Fosen inn sine merknader til forslaget (Fosen Naturvernforening 2012). De skriver følgende på nettsiden deres:

Vi mener at området vil egne seg svært godt som nasjonalpark. Dette er det største området med inngrepfri natur på Fosen og har stor verdi for friluftslivet. Her finnes 25 arter med rødlista lavarter, 7 rødlista fuglearter, flere pattedyr på rødlista, samiske kulturminner og aktiv reindrift med ca. 2000 dyr.

Initiativet om opprettelsen av Dåapma nasjonalpark kom fra de fem ordførere fra kommune Namdalseid, (daværende) Verran, Åfjord, Roan og Osen. Det at initiativet kom fra fem ordførere, gir et bilde på at forslaget har en sterk lokal forankring (Adresseavisen 2009). Lars Haltebrekken fra Naturvernforbundet beskrives saken som en «historisk sus», hvor forslaget kommer nedenfra og sendes oppover. Spørsmål knyttet opp mot inngrep i form av vindmøller blir også adressert, men blir i ulike artikler (Roel 2009; Adresseavisen 2009) persistert at det ikke kan tillates. I Adresseavisens lederartikkel (2009) skriver de at det ikke er noe tvil om at diskusjon rundt vindmøllepark ligger bak forslaget fra ordførende, «Det skal selvfølgelig ikke bygges verken vindmøller, hytter eller veier innenfor en nasjonalpark. Ingen aktuelle planer for vindkraft vil bli berørt av forslaget.».

Reineierne viste også motstand av en mulig nasjonalpark i område (Olufsen 2012). Roan, Osen og Verran kommune trakk seg også etter hvert fra forslaget, og det endte til slutt med 11 mot åtte stemmer, hvor det var det lokale fjellstyret, bondelaget og reindrifta som hadde vist motstand til forslaget. Også skogsbaron Kiær viste bekymring overfor planene, da han var grunneier av området. Den midlertidige verningen av 95.000 dekar, kunne ha hatt betydning for Kiær sine områder (Stømsmoen 2009). I Trønder-Avisa uttrykker rådmann Jacob Almid tilfreds med vendingen saken hadde tatt (Kjerkreit 2010). Åfjord kommune, stilte seg imidlertid fortsatt positiv til forslaget om opprettelsen av nasjonalparken, hvor ordfører Stjern sa følgende om at planen skulle skrinlegges: Jeg kan ikke se at Dåapma nasjonalpark realiseres i denne omgang.» (sitert i Asphaug 2012).

Årsaken til at jeg ønsker å belyse disse delene, er for å vise at dette allerede hadde vært en sterk mobiliseringen i området, og at det i tillegg ble vurdert å verne område som sannsynligvis ville gjøre mer komplisert å gjennomføre vindkraftplaner i fremtiden. Dette er også en viktig forklaring på hvorfor alliansen mellom Naturvernforbundet og de sørsamiske aktørene var sterkt organisert før selve Fosen-saken.

6. En analyse av kollektive handlingsrammer i Fosen-saken

Dette kapittelet undersøker hvordan de sørsamiske aktørene benyttet strategiske rammer for å fremkalle støtte for deres rettigheter innenfor rettssystemet og i samfunnet generelt. Ved å undersøke følgende, bidrar jeg også til å få en økt forståelse av hvorfor og hvordan disse rettighetene har oppstått. Videre vil det også være et bidrag til det empiriske arbeidet innenfor rammelitteraturen, som har vært begrenset i sin evne til å forklare utfallet av sosiale bevegelser (Morgan 2004). I sosiale bevegelser, innebærer etableringen av rammer, bevisste og strategiske beslutninger foretatt av bevegelsen (Benford og Snow 1992). Jeg vil med utgangspunkt i Benford og Snow sin tilnærming til kollektive handlingsrammer (1992; 2000) undersøke hvordan sørsamene i Fosen-saken benyttet diagnostiske, prognostisk og motiverende rammer. Disse kategoriene vil også danne grunnlag for analysekapittelets videre struktur. Cress og Snow (2000) antar at sosiale bevegelser som tar hensyn til diagnostiske og prognostiske rammer, har stor sannsynlighet for å oppnå sine mål. Måten sosiale bevegelser anvender diagnostiske og prognostiske rammer, kan være like viktig som organisatoriske taktikker eller kontekstuelle faktorer når det gjelder utfallene av sosiale bevegelser (Cress og Snow 2000). Da de tre rammene overlapper hverandre, vil jeg særlig vektlegge de diagnostiske og prognostiske rammene. Årsaken er at det er lettere å skille mellom de to nevnte kategoriene, enn det er å skille de fra motiverende rammer.

De sørsamiske aktørene benytter en rekke ulike mobiliseringsstrategier som vil bli presentert i det påfølgende kapitelet. Det har deriblant vært arrangert ulike støttemarkeringer og aksjoner underveis i rettsgangen. Jeg vil også gjennom frame alignment-konseptet forklare hvordan sørsamiske aktører har organisert seg med andre aktører, som Naturvernforbundet. Mobiliseringen har også funnet sted på sosiale medier, hvor de har delt informasjon om saken og uttrykt sine egne synspunkter og tanker. Fosen-saken har etter hvert fått større mediedekning i nasjonale nyhetskanaler, men det har i hovedsak vært nyhetskanaler i Trøndelag som har dekt saken. Større deler av mitt datamateriale vil dermed komme fra *Adresseavisen*, *Fosna-Folket* og *Trønder-Avisa*, hvor særlig de to første avisene har hatt størst dekning av saken. Datamaterialet består av artikler, lederartikler og kronikker. Intervjuene med de sørsamiske reindriftutøverne er en viktig kilde i min oppgave og gir personlige perspektiver på debatten. Gjennom bruk av rammeteorien kan det argumenteres for at sørsamiske aktører ved hjelp av politiske diskurser har forsøkt å overbevise og oppnå sympati for den urettferdige situasjonen de befinner seg i.

6.1 Fra Facebook til politisk påvirkning

Stor og rask Facebook-mobilisering har vært et fellestrekk for flere protestbevegelser de siste årene (Grønli 2020). Gjennom Borch (med forfattere 2020) sin kartlegging av vindkraftkonflikter på sosiale medier, har de illustrert at Facebook er en arena hvor motstandere av vindkraft samler seg for å mobiliserer motstand. Sosiale medier som Facebook, er en effektiv og sterk virkende kommunikasjonsverktøy. Som følger av sin allsidighet og tilgjengelighet, har Facebook hatt stor innvirkning på implementeringsprosessen av vindkraft (Borch et.al 2020). Fordi Facebook, i motsetning til andre sosiale mediekanaler som eksempelvis Twitter, i større grad bruker «offline relationships»²¹, ser brukerne av Facebook informasjonen som blir delt som mer legitim og viktig (Wood 2005). Tilliten som blir dannet, gjør det mer sannsynlig at en person man har tilknytting med på Facebook, vil identifisere seg med og vise støtte til personene som protesterer. Dette vil også øke sannsynligheten for at de selv blir mobilisert og tilegne seg de symbolene og taktikkene den sosiale bevegelsen bruker. Strømsnes (2020 i Grønli) poengterer at protester i seg selv ikke er et nytt fenomen, men hvordan denne mobiliseringen raskt vokser og sprer seg på flere steder samtidig, er noe nytt og vil ha også ha stor betydning for hvordan moderne sosiale bevegelser mobiliserer i fremtiden. Klassekampen kartla i 2019 fremveksten av nyetablerte Facebook-grupper som uttrykte motstand til planlagte vindkraftprosjekt. Fra artikkelen kommer det fram at man kan finne lokale Facebook-grupper som er mot vindkraft over hele landet, hvor medlemstallene er varierende, men ligger på omtrent 100 til godt over 14.000 medlemmer. Det gjennomsnittlig medlemstallet for gruppene ligger på i underkant av 1500 medlemmer (Wiederstrøm 2019). I artikkelen blir aksjonen «Nei til vindmøller på Stad» lagt oppmerksomhet til. Gruppen fikk omtrent 500 medlemmer på fire dager i en distriktskommune på knapt 3000 innbyggere (Wiederstrøm 2019).

Jeg ønsker videre å belyse hvordan Facebook har blitt brukt som et strategisk verktøy av verneinteressene; sørsamene og Naturvernforbundet for å fremme deres sak. Jeg vil her undersøke den private Facebook-gruppen «Fosen For Folket» som per dags dato har omtrent 4900 medlemmer. Med hensyn til krav om personvern, vil jeg ikke sitere det som blir skrevet i gruppen direkte. Hensikten er derimot å få et mer overordnet bilde av hvordan aktørene i saken har brukt Facebook som en mobiliseringskanal. I beskrivelsen av gruppen står følgende opplysning, som er tilgjengelig for alle:

²¹ «Offline relationship» betyr mennesker du har møtt utenfor digitale plattformer og er en motsetning til «online relationship», som i de fleste tilfelles dannes og opprettholdes gjennom digitale plattformer.

"Fosen For Folket" er en fjesbokgruppe som arbeider mot etablering av Europas største vindindustriprosjekt på Fosen. Vi forsvarer reindriftssamenes mangehundreårige rett til "Lainne", og vi forsvarer de store naturverdiene i området. Vårt mål er å bygge videre på alliansen mellom samer og miljøaktivister fra Folkeaksjonstida på Fosen (...) (Fosen For Folket, 2016).

Gruppen ble opprettet i 2016, og som navnet impliserer, er gruppen avgrenset til områdene Storheia og Roan på Fosen. Gruppen ble opprettet for å arbeide mot etableringen av vindkraftutbyggingen på Fosenhalvøya. En utfordring for bevegelser og partier som oppstår på bakgrunn av en spesifikk sak, er at de ofte tiltrekker seg individer som representerer vidt forskjellige deler av det politiske landskapet. Slik som Salen i Motvind Norge forteller, omfavner deres organisasjon både dedikerte naturvernere, men også klimaskeptikere (Grønli 2020). I motsetning til større Facebook-grupper som jobber med å stanse flere vindkraftprosjekter samtidig, representerer Fosen for Folket en spesifikk utbyggingssak, og det kan dermed argumenteres for at den ikke i like stor grad har de samme identitetsproblemene som større protestbevegelser (Grønli 2020). Fosen for Folket skiller seg også ved at gruppen mer spesifikt fokuserer på hvilke konsekvenser utbyggingen av Storheia vindpark vil ha for det berørte samiske reindriftsområdet.

Som saken har hatt fått mer oppmerksomhet, har medlemsandelen også blitt mer mangfoldig. Medlemmene er fra det lokale samfunnet, en del med samisk identitet, men også enkelte som er medlemmer i andre vindkraftgrupper, politikere og flere personer som har annen geografisk tilhørighet i landet, men som engasjerer seg for saken. I Fosen For Folket blir det i hovedsak delt ulike nyheter, først og fremst om selve Fosen-saken, men også om andre lignende vindkraftprosjekter i Norge. Enkelte av medlemmene deltar også aktivt i kommentarfeltet hvor kommentarene som utveksles på plattformen består av meningsutvekslinger, hvor flertallet tydelig uttrykker sterk støtte til de sørsamiske aktørene. I gruppen forgår det en aktiv deling av informasjon om domstolsprosessene, der medlemmene oppfordres til å engasjere seg. Videre deler medlemmene av gruppen ulike forskningsartikler og nyhetsartikler som er relatert til saken, i tillegg til at det har blitt arrangert ulike støttearrangementer gjennom gruppen.

Fosen Vind hadde 12.august 2021 planlagt åpningsarrangementet «Konsert & safari», som en feiring på at alle vindparkene var i full drift. Det ble også fra Fosen Vind sin beskrivelse av arrangementet lovet ut elsykkel i premie til vinneren fra den planlagte quizen (Adresseavisens bildegalleri 2021). Musikkbandet Landeveiens Helter var blant de inviterte artistene som hadde takket ja til å opptre på arrangementet hvor Stian Torbjørnsen, kjent under artistnavnet «Staysman» er en av artistene i bandet. I forkant av arrangementet mobiliserte Naturvernforbundet i Trøndelag i samarbeid med andre miljøorganisasjoner mot åpningsarrangementet. Miljøverner Fjeldavi stiller svært kritiske spørsmål til arrangementet gjennom en kronikk i VG (2021) hvor overskriften er: «Konsert & safari» for å dekke over brudd på FNs urfolksdeklarasjon?». Videre skriver Fjeldavi (2021): «At Fosen Vind, med norske myndigheters velsignelse, har brutt urfolksdeklarasjonen, er bevist i retten». Fjeldavi (2021) plasserer videre ansvaret over på artistene som hadde takket ja til å opptre på arrangementet. Miljøverneren spør om de i det hele tatt tillater å ignorere og overse dette, og henviser til strukturell diskriminering og undertrykkelse av den sørsamiske minoritetsbefolkningen. Senere står det i Adresseavisen (2021) at Staysman trekker seg fra konserten etter et døgn med vindkraft-kritikk på Facebook. Staysman begrunner på Facebook årsaken til hvorfor bandet har valgt å trekke seg fra arrangementet: «Vil først si at vi ikke visste helt hva dette dreide seg om.» (Pedersen og Olsen 2021). Videre skriver han at bandet har omkring 100 konserter hvert år, og at det derfor kan være vanskelig å ha oversikt. Staysman uttyper at «Det siste vi ønsker å gjøre er å blande oss inn i en politisk betent debatt og i alle fall ikke bidra til å skape dårlig stemning. Vår intensjon var å skape god stemning i Åfjord kommune.» (Pedersen og Olsen 2021). Bandet er med Staysmans egne ord kjent for å god stemning, fest og moro, men at det blir en bismak når det er så mange som er følelsesmessig tilknyttet vindkraftprosjektet på en negativ måte og at det er på grunnlag av dette bandet har valgt å trekke seg fra konserten. Beslutningen påvirket også andre til å trekke seg fra sin opptrenden. Blant annet står det i Fosna-Folket at et lokalt skolekorps trakk seg fra arrangementet i frykt av hets (Withbro 2021). Fosen Vind avlyste til slutt arrangementet. I Facebook-gruppen Fosen For Folket, uttrykker medlemmene en stor tilfredshet over at deres kritikk på Facebook og i aviser har lyktes i få Fosen Vind til å avlyse åpningsmarkeringen av Storheia vindkraftverk.

Også en tidligere hendelse skapte store reaksjoner på Facebook. I 2020 inviterte Fosen Vind og Statkraft sørgruppen til å bistå med servering av samisk mat eller på en annen måte vise reindriften og deres kultur (Holstad 2020). Dette vekket oppsikt i Fosen For Folket som omtalte

saken som respektløs, skammelig, innmari frekt, uforskammet, nedrig og «som å spytte på folk». «Hvor ufølsom går det an å være? I 20 år har reindriftssamene på Fosen kjempet mot vindkraftutbyggingen, og så inviteres de til å være statistere og serveringspersonell for en feiring som tramper på livsgrunnlaget deres.» (Keskitalo sitert i Holstad 2020). Tidligere sametingspresident, Aili Keskitalo, forstår at folk reagerer og tror at det oppleves som både vondt og provoserende for sørsamene som ble invitert til å feire en sak som fortsatt pågår i rettssystemet og er en åpen konflikt (i Holstad 2020).

6.2 Diagnostisk innramming

I en diagnostisk ramme identifiserer en sosial bevegelse hva som er galt og årsaken til det. Det innebærer også som regel at bevegelsen konstruerer en urettferdighetsramme som baserer seg på «an interpretation of what is happenings that supports the conclusion that an authority system is violating the shared moral principles of the participants» (Gamson et.al 1982, 123). Diagnostiske rammer er viktige, fordi måten man problematiserer og setter søkelys på et problem, bidrar i å innramme hvordan problemet oppfattes og identifiserer hvem eller hva som er årsaken til problemet. I Fosen-saken, identifiseres tre diagnostiske rammer som har dominert diskursen i media; 1) Brudd på urfolks rettigheter gjennom SP 27, 2) udemokratiske høringsprosesser og 3) miljømessige konsekvenser. De to første identifiserte rammene henger tett sammen og må dermed ses i sammenheng med hverandre.

Reindriftsamene har underveis i vindkraftutbyggingen på Fosen, argumentert at konsesjonen er ugyldig, som følger av at det krenker deres rett til kulturutøvelse. Arvid Jåma, reindriftutøver i Sørgruppen, sa følgende til NRK da beslutningen om å bygge ut vindkraftanlegget på Storheia i februar 2016 var klart: «Det berører ikke bare en person, men mange familier. Det vil skade både reindriften og den sørsamiske kulturen» (gjengitt i Aas 2016, 53). Maja Kristine Jåma, reindriftutøver i samme sitje, tydeliggjør også dette i et intervju med Dagens Næringsliv: «Vi har aldri akseptert denne utbyggingen. Den tar så store beitearealer, så mye som halvparten av senviterbeite vårt. Det er imot våre rettigheter, og vi mener konsesjonen er ugyldig.» (Sitert i Lie 2021).

De sørsamiske aktørene benyttet seg i stor grad av rettighetsrammer som en del av sin mobilisering, hvor SP 27 har stått sentralt. Rettighetsrammer blir referert til som masterrammer, da de har et bredt omfang, er fleksible og inkluderende (Benford og Snow 2000). På samme tid

evner masterrammene til å tilpasse seg ulike kontekster og situasjoner. Taylor (2000) argumenterer for at masterrammer har sitt utgangspunkt i *elaborated codes*, hvor diskursen er mer fleksible og mer universalistiske i sine betydninger, og dermed også hvordan personer velger å tolke de. I stedet for å bruke rettighetsrammene for å oppnå lik status i samfunnet, argumenter Hallboom (2011) for at urfolksbevegelser bruker rettighetsrammene for å oppnå *spesielle* rettigheter basert på deres kollektive identitet som urfolk. Nilssen (2019) poengterer at den samiske befolkningen ikke kan forstås som en interessegruppe i tradisjonell forstand, men heller en gruppe med lovbeskyttende status og spesielle rettigheter. Urfolkstatusen og medførende rettigheter demonstrerer behovet for en spesiell behandling fra myndighetenes side. I Benford og Snow (2000) sin tilnærming er identitet en svært elementær del av rammeprosessen. Kollektiv identitet er dermed viktig for å forstå sosiale bevegelsers mobilisering. Jeg vil i påfølgende avsnitt gi en innføring i den internasjonale urfolksbevegelsen og SP 27, før jeg begrunner hvilke betydning menneskerettighetsartikkelen har hatt i mobiliseringen mot vindkraftutbyggingen på Fosen.

6.2.1 Den internasjonale urfolksbevegelsen og SP 27

The offentlige diskursen omkring samiske territorier, er også relatert til den globale diskursen om urfolk. Minoriteters rettigheter er i dag godt etablert i internasjonal lov. Det ble først uttrykt i SP 27 i den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter fra 1966 (Morgan 2004). Siden 1970-tallet, har den samiske bevegelsen vært i kontakt med den internasjonale urfolksbevegelsen og den internasjonale diskursen om urfolks rettigheter. De siste 50 årene har urfolk oppnådd økt oppmerksomhet for deres saker og behov innenfor det internasjonale rettssystemet. Gjennom denne perioden har det altså skjedd en betydelig utvikling i internasjonal lov, som har ført til en langt større anerkjenne av urfolk rettigheter enn tidligere. Morgan (2004) beskriver denne utviklingen som ekstraordinær.

I 1990 ratifiserte Norge ILO-konvensjonen nr.169 om urfolks rettigheter. Konvensjonen dannet en viktig ramme for urfolksbevegelsen både i Norge og internasjonalt. Det mest radikale aspektet ved ILO-konvensjonen anerkjenner urfolks rettigheter til land, kultur og selvbestemmelse (Weigård 2008), og har i årene etter vært en viktig referanse også for samiske rettighetskrav og deres kamper. Weigård (2008) mener imidlertid at konvensjonen er tosidig

hvor det i dag er 23 land²² som har skrevet under konvensjonen, som dermed begrenser konvensjonenes universelle betydning. På den andre siden, unnlater den å ta opp spørsmål om politisk autonomi for urfolk og anerkjennelsen av deres koloniserte stauts (Weigård 2008, 178). Til tross for dette, har konvensjonen hatt en viktig rolle i samiske krav om urfolksrettigheter, og for at norske myndigheter prinsipielt skal akseptere disse kravene. I 1992 ble FN-erklæringen om rettighetene til nasjonale, etniske, religiøse eller språklige minoriteter vedtatt (Weigård 2008, 178). Gjennom denne internasjonale kontakten, har det samiske samfunnet funnet inspirasjon og motivasjon, som har spilt en viktig rolle siden starten av Alta-aksjonene i 1979 og perioden etter (Minde 2003b gjengitt i Gaski 2008, 227).

Selve kulturbegrepet er ikke eksplisitt definert i SP 27. NIM (NIM-R-2022-001, 30) indikerer allikevel at en naturlig språklig forståelse av bestemmelsens ordlyd, er at kulturutøvelse knyttet til vern av minoriteter, er særskilt beskyttet. I henhold til menneskerettighetskomiteen, må begrepet forstås som det som omfatter de materielle forutsetningene for kulturen, som også inkluderer tradisjonell næringsutøvelse. «Statens negative plikt til å avstå fra inngrep utgjør kjernen i SP 27» (NIM-R-2022-001, 29), dermed innebærer bestemmelsen at den kan begrense statens adgang til å gjøre inngrep i urfolks muligheter til å drive tradisjonell næringer. NIM (NIM-R-2022-001) viser til menneskerettighetskomiteens forståelse av SP 27, som siden slutten av 1980-tallet og frem til i dag har fastslått at stater har en forpliktelse til å beskytte det materielle grunnlaget for urfolks kultur. Ifølge komiteen, kan kulturen manifestere seg på mange ulike måter, som eksempelvis leveveier knyttet til naturressurser og land. Minoritetsbeskyttelsen under SP 27 tar hensyn til minoriteters, herunder også urfolks, tradisjonelle næringsvirksomheter og tradisjonelle aktiviteter som fiske eller jakt og gir de rettigheter til å leve i områder hvor de er beskyttet (NIM-R-2022-001, 30). Ifølge NIM, må dette ses i sammenheng med urfolks forhold til landområder og naturressurser for å kunne utøve sine tradisjonelle aktiviteter. I forbindelse med dette, uttalte menneskerettighetskomiteen at selv om økonomiske aktiviteter er noe staten i de fleste tilfeller kan beslutte alene, kan også denne aktiviteten omfattes av SP 27, dersom den er en essensiell del av gruppens kultur (NIM-R-2022-001, 31).

²² Jeg har oppdatert tallet fra Weigard (2008). Ørstavik (2020) poengterer også dette, hvor det står at «bare» 23 stater har ratifisert konvensjon, <https://www.fn.no/nyheter/urfolkskonvensjonen-30-aar>

Ifølge Wright (1998), er ideen om at kultur kan betraktes som eiendom, inspirert fra en relativistisk og romantisk oppfatning av kultur som avgrensede enheter som må forstås utelukkende ut fra egne premisser. Ideen er også knyttet opp mot menneskerettighetsbekymringer med en mer universalistisk og allmenngyldig tilnærming (Wright 1998). Tilnærmingen anser folk, og da særlig urfolk som ikke har noen geopolitiske grenser for å beskytte seg selv, som berettiget til visse tiltak som skal beskytte deres kultur mot potensielle misbruk av personer som ikke tilhører den samme kulturen. På denne måten, argumenteres det for at konseptet om kultur som eiendom, har en sterk tilknytning til etnisk identitet som minoritetspolitikk (Wright 1998).

I denne sammenhengen, kan det argumenteres at den internasjonale urfolksdiskursen blir brukt som et tolkningsrepertoar og fungerer dermed som et verktøy eller som en ressurs for å forstå, analysere og tolke spørsmål knyttet til urfolks rettigheter. Ved å argumentere at vindkraftutbyggingen er i strid med SP 27 og dermed deres rett til kulturutøvelse, henviser man til internasjonale prinsipper og normer som anerkjenner urfolksrettigheter. På denne måten, blir det gitt en kontekstuell forståelse og fundament for hvordan man skal adressere situasjonen. Ved å bruke rettighetsrammer, blir også forholdet mellom samer og andre urfolksgrupper tydeliggjort. Gaski (2008) argumentere at det ikke er uvanlig at konflikten knyttet til land- og vannrettighetsspørsmål, ofte blir innrammet som en urfolkssak. Hun gir et eksempel på hvordan samiske politiske aktører argumenterte mot etableringen av et naturreservat: «Norske lover er fornorskning, en urimelig inngripen fra den store hvite faren i sør.» (egen oversettelse i Gaki 2008, 227). Minde (2003b i Gaski 2008, 227) forklarer at når Alta-affæren ble definert som en urfolkssak, syntes samiske politiske krav å hevde en høyere prioritet når de søkte en løsning, nettopp fordi urfolks politiske krav anses å være av en høyere moralsk orden.

Urfolksbegrepet er også preget av essensialistiske og primordialistiske konsepter av kultur (Sylvain 2002 gjengitt i Gaski 2008, 228). For å forklare hva disse begrepene betyr i diskusjonen om kultur, betyr en essensialistisk tilnærming at det er noe fast og uforanderlige trekk som definerer en bestemt kulturgruppe, og at disse trekkene er iboende for kulturen (Dahl 2006). Forenklet betyr det at det er noe essensielt ved kulturen som skiller den fra andre. En primordialistisk tilnærming betyr at en tar utgangspunkt i ideen om at kultur og identitet er noe som er grunnfestet i historie og tradisjoner (Dahl 2006). Ut ifra dette skapes en følelse av fellesskap og samhörighet som knytter medlemmene av en bestemt kulturgruppe sammen. I en verden hvor det har vært hard konkurranse om territorium og politisk makt, var

primordialismen²³ både praktisk og nødvendig for å løse vanskeligheter når det gjaldt å etablere tidligere eller eksklusive krav (Suny 2001). Å referere til et en sak som en urfolkssak og knytte de til juridiske krav, gjør at de blir bundet i en essensialistisk diskurs. Suny (2001) argumenterer at kravene i juridiske diskurser ofte har en essensialistisk tendens.

Etter å ha sett på hvordan urfolk anvender rettighetsrammer for å fremme deres sak, vil jeg i det påfølgende avsnittet belyse hvordan de sørsamiske aktørene har fremhevet deres minoritetsmarkører for å understreke deres unike forhold til territorier. Disse markørene omfatter også kulturelle, språklige og historiske aspekter som er forankret i den sørsamiske identiteten. I det påfølgende avsnitte argumenterer jeg mer spesifikt for at den unike karakteren av kultur blir brukt av de sørsamiske aktørene for å promotere deres politiske mål (Nilssen 2019).

6.2.2 Reindrift som en identitetsmarkør

Å innramme en sak som ikke bare en samisk sak, men som en urfolkssak, gir argumentene en normativ konnotasjon hvor «urfolk»-begrepet antyder at det eksisterer et spesielt forhold mellom urfolk og naturen. Ved å hyppig bruke urfolksbegrepet om seg selv i diskusjoner om territorielle spørsmål, gir man også en implisitt normativ uttalelse om samenes relasjon til naturen hvor urfolk anses å være mer «rooted in their natural soil» (Malkki 1992 gjengitt i Gaski 2008, 227). Urfolk ser både seg selv og naturen som en del av en utvidet økologisk familie som deler forfedre og opprinnelse (Salmón 2000).

I lys av de pågående forhandlingene om landområdene, mener Nilssen (2019) at det vil være mulig å undersøke hvordan argumentene i konfliktene mellom de sørsamiske aktørene og det større samfunnet kan bli forstått som «strategisk essensialisme». Det betyr i følge Prøitz med forfattere (2017) en bevisst fremhevelse av stereotypiske kategorier som er relevante for en gitt situasjon. På bakgrunn av dette, er det mulig «å fortsette det kritiske, forandrende arbeidet uten å paralisere subjektet» (Spivak Prøitz et.al 2017). Det kan forstås som en strategisk handling ved at aktørenes synliggjøring av minoritetsmarkører, også har som mål å styrke de. I følge Fuss (1994, 99 gjengitt i Wolff 2007) er konseptet strategisk essensialisme en «strategic use of positivist essentialism in a scrupulously visible political

²³ Mye av kritikken av kulturbegreper er knyttet til begreper som primordialistisk (Røyrvik 2019). Røyrviks (2019) artikkel plasserer seg i den intense debatten om kulturbegrepet fra den antropologiske disiplinen.

interest». På en side, ved å ta i bruk konseptet, kan minoriteter risikere å bli stigmatisert, mens det i enkelte tilfeller kan være hensiktsmessig å understreke sin egen identitet, eller å «essensialisere» seg midlertidig for å oppnå et spesifikt mål eller for å uttrykke mostand mot den dominerende kulturens makt (Prøitz et.al 2017).

Ved å fremstille deres bruk av naturen som noe naturlig og som unikt- og noe mer enn bare utnyttelse av naturressursene, bekreftes den samiske kulturens nære forhold til naturen (Gaski 2008, 229). Forbindelsen til «tradisjon» og «kultur» er i denne konteksten positive konnotasjoner som antyder at samene besitter kunnskap om hvordan man skal forvalte landskapet. Dette er blant de fremtredende argumentene som har blitt sterkt vektlagt av aktørene. I et intervju med Dagens Næringsliv (2021) sier en av reindrifsamene, Maja Kristine Jåma:

Det har gått galt en del år nå. Det skyldes at de som bestemmer har veldig liten kunnskap om samiske forhold og reindrift. Å forstå at reindrift ikke bare er en næring og kun en jobb for oss, men en livstil, noe som innebærer så mye mer, er det vi kjemper for. For min del er reindriften min største samiske identitetsmarkør. For i reindriften ligger språk, tradisjonen og kulturen vår. Det er det vi kan best og oppvokst i.

Fra dette forstås det slik at hennes identitet som samisk er knyttet til identiteten som reindriftutøver. Disse identitetene må ikke forstås som motstridende, men heller komplementære, slik som det fremkommer i uttalelsen. Ved å referer til andre som uvitende av denne type kunnskap, bekreftes oppfatningen om at det er det samiske folket som innehar den dype kunnskapen om naturen. Det samme argumentet blir også understreket av en av de andre reindriftutøverne: «Men det er jo ikke mange som skjønner dette, bortsett fra dem som har samisk blod i årene og kjenner historien med flere hundre års undertrykkelse. Dette henger igjen når storkapitalen kommer på banen, da blir du liten og overkjøres hele tiden.» (Arvid Jåma i Winge 2018). Når Adressa-journalisten spør Maja Kristine Jåma om hva det betyr å være same, svarer hun: «Hva det betyr å være same, er varierende av hvem man spør, men for henne er det reindriften som er den viktigste identitetsmarkøren» (siteret i Winge et.al 2017).

Man kan i denne saken, forstå kultur og tradisjoner som metaforer for å strukturere diskursen. Ved å fremheve enkelte aspekter av kulturen, velger man på samme tid å skjule andre. Gaski (2008) argumenterer at disse konseptene har en repeterende funksjon ved at det innrammer og konstituerer visse saker som samiske saker og samisk politikk. Å betegne noe som en

«utøvelse» eller en «tradisjon», kan forstås som en strategi for å legitimere og få saken sin sterkere frem. Å forhindre praksisen eller utøvelsen av noe som blir kategorisert som kultur, vil dermed blitt sett på som noe alvorlig feil (Gaski 2008). Fjellheim (2020b) understreker at det grønne skifte fratar sørsamene muligheten til å utøve sin kultur. Fjellheim mener at det er nok en industri som bit for bit fragmenterer det samiske kulturlandskapet. Fjellheim (2020b) fremhever også at det er reindriftsamene som har mest kunnskap om reindrift og landskapet de beveger seg i:

At reindriftsamer er eksperter på reindrift og kulturlandskapet de beveger seg i, er vanskelig å bestride. De beveger seg med reinen, tenker med reinen, føler med reinen. De bærer med seg århundrer med observasjoner, analyser og kunnskap om hvordan landskapet legger grunnlaget for sameksistens, overlevelse, og videreføring.

Fjellheim (2020b) stiller spørsmål om hvilken kunnskap det er som teller mest når flere millioner allerede er investert, og utbyggingen på Storheia og Roan nesten er ferdig. Dette henger sammen med det neste spørsmålet hun stiller, og som ifølge Fjellheim (2020b) er umulig å komme unna «Hvordan kan verdien av det samiske kulturlandskapet måles i penger?». Hun understreker at reindriften er selve bærebjelken for det sørsamiske verdensbilde, levemåte, identiteten, språk og tradisjonell kunnskap, men at interne koloniseringsprosesser har rammet særlig det sørsamiske samfunnet hardt:

Det er grunnleggende å forstå at det sørsamiske landskapet er definert og opprettholdt gjennom et kontinuerlig samspill mellom natur, dyr og mennesker. Hvis reindriftas overlevelse trues, står hele det sørsamiske samfunnet i fare for å forsvinne. Med økt press fra ulike industrier og utbygginger er det en kontinuerlig kamp «Inför lif og död», som den sørsamiske politiske pioneren Elsa Laula Renberg skrev allerede i 1904.

Ifølge Nilssen (2019, 174) gjør stabile referanserammer i kulturen det mulig for sørsamene å identifisere sin egen fortid i nåtiden, og på bakgrunn av dette etablere en følelse av kontinuitet og fellesskap. Nilssen (2019) peker på fysiske og symbolske steder og handlinger som nøkkelidentitetsmarkører. Med dette i betraktning forstås forholdet mellom sørsamene og deres tilknytning til kultur og landskap som avgjørende for det opprettholdelsen av det sørsamiske samfunnet. Reindriften blir i Fosen-saken fremstilt som selve kjerneelementet for kommunikasjons og kunnskapsoverføring mellom generasjoner, hvor kunnskap overføres og forvaltes innenfor de sosiale og kulturelle rammene for daglig kommunikasjon. Landskapet og

reindriftutøvelsen representerer både materielle og immaterielle rammer, og er det Nilssen (2019) mener er «steder» for en bevart og forvaltet fortid. Det er her konseptet *communicative memory* finner sted, og referer til en prosess der et forhold med fortiden som blir skapt, regulert og videreført framover i tid gjennom direkte og personlig dialog (Nilssen 2019, 174). Dette minnet deles av sosiale grupper og sirkulerer i familier fra en generasjon til neste. Konseptet er ikke bare begrenset til direkte kommunikasjon mellom individer, men finner også sted i sosiale, kulturelle og politiske rammer (Assmann 1999 gjengitt i Nilssen 2019, 174).

Steinfjell (2019) argumenter i sin studie for at sørsamene i møte med offentligheten bruker en taktikk hvor de underkommuniserer sin identitet som sørsame og heller velger å bruke statusen som reindriftsutøver, fordi det er en identitet som også inkluderer mange nordsamer. Identiteten som reindriftsame, har hatt en normgivende funksjon i politikken (Steinfjell 2019). Nilssen (2019) retter imidlertid en kritikk mot denne tilnærmingen med reindriften som selve identitetsmarkøren i det sørsamiske samfunnet, hvor man kan risikere en stereotypisk forenkling av sørsamene som en gruppe. Selv med denne faren for forenkling, argumenteres det allikevel for at reindriften har en symbolsk verdi for hele den sørsamiske kulturen og bidrar til å opprettholde følelsen av fellesskap og sameksistens (Nilssen 2019). Dette kommer også til uttrykk gjennom beskrivelsen av en *sitje* som samiske lokalsamfunn, hvor arbeidet med reinflokker er det sammenbindende elementet (Sara 2015). Familiene er bundet sammen av felles interesser, koordinering av oppgaver og mobilisering når det er nødvendig (Nilssen 2019). Ved å understreke deres forhold til naturen som noe unikt og spesielt, har de etablert subjektposisjoner mellom «vi» som deler de samme verdiene og kunnskapene, og «de» som verken kan identifisere seg i dette forholdet eller besitter den samme kunnskapen. Dette vil jeg komme tilbake til i det neste avsnitt, hvor Gaski (2008, 231) argumenterer at samiske politiske aktører legitimerer sine saker ved å skape illegitimitet.

6.2.3 Å legitimere sin sak ved å skape illegitimitet

Fosen-saken blir av samer og aktivister omtalt som «grønn kolonialisme» (Keskitalo sitert i Vermes 2019; Fjellheim sitert i Thonhaugen 2021). Fjellheim (2021) forklarer begrepet på følgende måte: «Det er når vindkraft og annet «grønnmerket»-industri bygges uten samtykke til berørte reinbeitedistrikt. Og når det gjøres på bekostning av samisk bruk av landskapet som allerede *er* bærekraftig.» (Fjellheim sitert i Thonhaugen 2021). Fjellheim trekker også historiske paralleller til etterkrigstiden, hvor man da argumenterte med at inngrep i samiske landområder og kraftutbygging var nødvendig for å bygge landet (i Thonhaugen i 2021). I dag

mener Fjellheim at det er klimapolitikken og det såkalte «grønne skifte», slik hun beskriver det, som legitimerer arealinngrep i tradisjonelle samiske reinbeiteområder, «Konsekvensene er de samme: Det samiske reinbeitelandet innskrenkes bit for bit» (Fjellheim i Thonhaugen 2021). Tidligere Samepresident, Keskitalo, mener at det grønne skifte er den dominerende retorikken for inngrepene som skjer i samiske områder (Vermes 2019). Hun understreker at den samiske reindriften er påvirket av klimaendringene, og at de ønsker å bidra i arbeidet for å redusere klimaendringen, men at de nå har blitt satt i urettferdig situasjon: «(...) i tillegg til å bære byrden av klimaendringer, får vi også byrden av å redde verdens klima. Når man beslaglegger områder for en bærekraftig urfolksnæring, føles det som kolonisering.» (Sitert i Vermes 2019). Haugen, fra Nordgruppen sier blant annet: «Det er veldig betenkelig, at vi har et storsamfunn som bare skal ha og ha. Vår næring bygges ned, og det løftes ikke en finger for at vi skal kunne fortsette.» (Haugen sitert i Bævre 2016).

Reineierne hevder de ikke ble hørt på underveis i prosessen, selv om de på forhånd hadde sagt ja til at enkelte område kunne brukes til vindkraft. I Høyesterett var et av argumentene fra reindriftens advokat Brønner, at vindmøllene kunne vært plassert andre steder: «Man hadde løsninger som hadde mer begrensede effekter for reindrifta. Likevel valgte man utbygging av Storheia, og for så vidt også Roan vindkraftverk, med store konsekvenser for reindrifta.» (Ellingsen 2021b). Brønner argumenterte at utbyggingen strider med SP 27 og FNs rasediskrimineringsartikkel fem.

Haugen, fra nordgruppen sa følgende om prosessen på et møte: «Norske myndigheter skulle skjemmes» (sitert i Vermes 2019). Han forklarer videre at reindriftutøverne på Fosen har vært samarbeidsvillige når det gjelder utbyggingen og var vil til å inngå kompromisser for å unngå at det skulle gå utover viktige reinbeiteområder, men at de allikevel ikke ble hørt: «Vi sa det var ett område de umulig kunne bygge ut. Det var Haraheia i Roan. Så valgte de å plassere ett anlegg akkurat der» (sitert i Vermes 2019). Arvid Jåma, reineier i Sørgruppen, har også vært tydelig om dette i intervju med Adresseavisen: «En tredjedel av vinterbeitene våre vil gå tapt, men på pressekonferansen [hvor vindmølleprosjektet ble annonsert] ble det ikke nevnt et ord om at utbyggingen rammer sørsamiske interesser.» (Jåma sitert i Winge 2016).

Maja Kristine Jåma, som per 2023 er rådsmedlem i Sametinget var i 2021 en av Dagens Næringslivs (DN) kandidater i kåringen av «unge ledestemmer under 30». Hun forteller i intervjuet med DN at hennes politiske oppvåkning startet i 2013: «Jeg har engasjert meg for

samiske saker hele mitt liv, men det er jo den gigantiske vindkraftutbyggingen på Storheia, på vårt vinterbeite, som virkelig satte i gang engasjementet. At det var i ferd med å skje uten å samene ble hørt» (sitert i Lie 2021). Hun forteller videre om hvordan utbyggingen truer hennes livsstil, og kommer på toppen av klimaendringene som allerede har gjort situasjonen krevende for reindrifsamene:

Klimaendringene, som på vinterstid kan forvandle hele beitet om til blank is, slik at det blir umulig for reinen å komme til matfatet. Hyppige værskrift, som gjør det vanskeligere å forutsi været, og dermed drive reindrift. En økende bestand av ørn, jerv og gaupe gjør også livet surt for rein. Legg til hyttebygging, veier og turisme – og på toppen av det hele – de svære vindturbinene.

Ut ifra de nevnte eksemplene kan forstå det slik, at en måte sørsamene forsøker å legitimere deres sak på, er å skape illegitimitet mot myndighetene (Gaski 2008, 231). Dette er et viktig nøkkelement i Gamson med forfattere (1992) sin tilnærming til innrammingsprosessen og handler om å skape en konstruert avgrensning²⁴. Som han påpeker, er rammene i en sosial bevegelse motstridende av natur, og den diagnostiske rammen innebærer dermed å konstruere en grense mellom hvem som er «vi» og «de» - som er de som vil kunne inneha fordeler av bevegelsens mobilisering og de som må betale for det. Dette kan identifiseres flere ganger gjennom undersøkelsen av subjektposisjoner aktørene har konstruert. I diskursene, blir det understreket at sørsamene er en minoriteten mot den øvrige befolkningen: «Reindriften er så liten, og storsamfunnet forstår ikke hva vi driver med. Heller ikke den menneskelige siden» (Jåma sitert i Haarstad 2016). Det er enda flere eksempler hvor de tydeliggjør at dette er en konflikt mellom sørsamene, en minoritetsgruppe mot myndighetene. Dette ble særlig tydelig etter beslutningen om at regjeringsadvokaten skulle opptre som partshjelp for Fosen Vind og CERD sin anmodning til myndighetene om å midlertidig stanse utbyggingen.

I forkant av domsavsigelsen fra Høyesterett, understrekes det av de berørte partene i sakene en sterkt urettferdighet knyttet til beslutningen om at Fosen Vind hadde Regjeringsadvokaten ved OED som partshjelp: «(...) At staten, som har ansvar for å ivareta også samiske interesser, velger å gå så tydelig imot oss. (...) at gyldigheten ikke skal prøves. (...) det er tydelig at de jobber imot oss da» (Årbogen sitert i Ballovara 2021). Fosna-Folket (2020) demonstrere nettopp dette med

²⁴ Gamson (et.al 1992) bruker begrepet «Boundary construction», men jeg velger her å oversette begrepet til «avgrensning».

følgende overskrift: «Går mot samene for å støtte vindkraftutbyggerne.» (Ellingsen 2020b). I artikkelen påpeker den berørte reindriftutøver Leif Arne Jåma fra sørgruppen asymmetrien mellom sørsamene og kapitalkreftene: «Vi sto allerede alene mot mektige grupper som Statkraft og storkapitalen i Creditt Swiss. Nå får de Regjeringsadvokaten på laget. Du føler deg utrolig liten!». Også aktører fra nordgruppen engasjerte seg i debatten om at regjeringsadvokaten skulle opptre som partshjelp for Fosen Vind hvor Terje Haugen beskriver det som «rått parti.» (sitert i Ballovara 2021). Naturvernforbundet i Trøndelag (2020) er også tydelig i sin stemme og påpeker at det blir urettferdig når OED bruker regjeringsadvokaten og sine 50 ansatte advokater og tilhørende ressurser for å støtte utbyggeren av prosjektet, «Dette svekker urbefolkningen sin mulighet til å vinne gjennom i kampen for å forsvare sine rettigheter». I denne saken reiser også Motvind sterk kritikk mot myndighetene med følgende overskrift: «Norge, reindriftssamenes eget fedreland er nå hovedmotstanderen til urfolket i vindkraftkampen» (Evensen 2020 i Helgelendingen). Evensen (2020) skriver:

Demokratiet i Norge utfordres! Samisk reindrift er ei svært arealkrevende tradisjonell urfolksnæring med usedvanlig sterkt rettsvern. Dersom den norske stat skulle følge grunnloven og internasjonale avtaler ville dette ha bremset vindkraft- utbyggingen radikalt. Investorenes våte drømmer om rasering av arvefjella for reindrift skulle selvfølgelig ha fått avslag.

I etterkant av CERD sin anmodning sier daværende samerådsresident, Åsa Larsson Blind følgende: «At en stat som Norge åpent og med vilje trosser et FN-organ er svært bemerkelsesverdig.» (i Kvistad et.al 2018). I en lederartikkel fra Trønder-Avisa (2018) som handler om CERD sin anmodning til den norske regjeringen om å stanse arbeidet innen komiteen har behandlet klagen til reindrifta, mener lederen at det stiller et stort spørsmålstegn ved Norge som stat dersom de velger å ikke forholde seg til vedtaket:

Få land er mer ivrig etter å løfte fram FN-samarbeidet, og få er tydeligere dersom andre ikke forholder seg til vedtak i ulike FN-fora. Det vil derfor sende et veldig uheldig signal til verdenssamfunnet dersom Norge, av alle, velger å ignorere et klart råd fra FNs rasediskrimineringskommisjon.

Forholdet mellom «vi» og «de» kommer tydelig fram i innrammingen av myndighetens dobbeltrolle. Som Årbogen forteller, har staten ansvar for ivaretagelsen av samiske interesserer

på den ene siden, men velger å gå mot sørsamene på den andre siden ved at regjeringsadvokaten går inn som partshjelp (Årbogen i Ballovara 2021). De sørsamiske aktørene forsøker gjennom konstruksjonen av subjektposisjoner å overbevise om at staten ikke følger tidligere løfter og avtaler. Det kan også ses på som et forsøk på «frame amplification» ved å bygge på allerede eksisterende verdier, ved at myndighetene gjennom offentlige publiseringer og uttalelser har uttrykt at reindriften er en viktig kulturell verdi.

6.2.4 Fra skytefelt til vindpark

Fra sørsamenes posisjon, har de understreket hvordan utbyggingen av vindkraftverket på tradisjonelle reindriftsområder krenker SP 27. Gjennom en diagnostisk innramming har de vurdert de miljømessige konsekvensene ved å installere disse på et uberørt naturområde. Gjennom skildringen «Fantastiske Fosen», har regionen fremmet sin unike kystkultur, varierende landskap, og kulturelle arv. De skandinaviske fjellene beskrives ofte som «Europe´s last wilderness», noe som impliserer at de er en av de siste gjenværende områdene som ikke har vært utsatt for betydelige menneskelige inngrep (Norberg og Fossum 2011). Beskrivelsen demonstrerer også samarbeidet mellom urbefolkningsgrupper og miljøvernorganisasjoner for å bevare disse områdene. I den tredje utgaven av Naturvernforbundets medlemsmagasin i 2016, fremhever de hvordan vindkraftanleggene vil påvirke naturen: «Seks store vindkraftanlegg skal bygges langs Trøndelagskysten, i et idyllisk landskap med lite berørt natur» (Aas 2016, 53). Igjen har naturvernere og samiske interesser funnet sammen for å berge naturen fra nye og store energiutbygginger, som det står i medlemsmagasinet (Aas 2016, 53). De henviser til utbyggingen på Storheia: «Storheia er rikt, kystnær fjellandskap med nær urørt natur. Samtidig er område beiteland for sørsamiske reineiere.» (Aas 2016, 53).

Alliansebyggingen mellom sørsamene og Naturvernforbundet i Trøndelag har utviklet seg til å bli et viktig samarbeid for arbeidet mot utbyggingen av vindkraftverket på Fosen. Som forklart tidligere i oppgaven, har denne alliansen en historisk forankring som strekker seg tilbake til mobiliseringen mot etableringen av et planlagt skytefelt på Nord-Fosen i 1977. Beamish og Luebbers (2009) argumenterer at alliansebygging på tvers av sosiale bevegelser er et viktig element i bevegelsenes evne til å skape sosial endring. Alliansen mellom miljøvernerne og sørsamene mobiliserer til kollektiv handling gjennom å skape en felles forståelse av hvordan utbyggingen krenker urfolks rettigheter og på samme tid fører til miljømessige konsekvenser. I Naturvernforbundets medlemsmagasin skriver de: «Både Altakampen og kampen mot

skytefeltet på Nord-Fosen på 1970- og 80-tallet forente naturvern og urfolkskamp, og det gjør også dagens kamp mot enorme vindkraftanleggene på Fosen.» (Derås i Aas 2016, 54).

I 2016, blir følgende overskrift uthevet «Stanset vindmøller i fuglenes motorvei – bygger ut i reinens område.» (Naturvernforbundet 2016, 56). Saken handler om daværende Olje- og energiminister, Tord Lien, som hadde besluttet å avvise planene om utbygging av 25 og 67 vindturbiner ved Siragrunnen, utenfor kysten av Vest-Agder og Rogaland. Naturvernforbundet (2016) sammenligner saken med utbyggingen av vindkraftparkene på Fosen og i Snillfjord. Nygaard, daværende leder i Naturvernforbundet i Sør-Trøndelag understreker hvordan disse vindkraftutbyggingene også truer fuglearter i Trøndelag og medfører andre konsekvenser:

Store mengder verdifull natur som i dag er uten inngrep, vil gå tapt. Det dreier seg om halvparten av den urørte kystnaturen som er igjen i Sør-Trøndelag. Verna vassdrag og trua fuglearter vil bli berørt. Det samme gjelder et viktig sørsamisk reindriftsområde. Det er trist at Statkraft med hjelp fra utenlandske selskap nå skal ødelegge verdifull, norsk natur (Naturvernforbundet 2016, 56).

Etter Statkrafts beslutning om å fortsette prosjektet i 2016, sier Derås følgende: «Dette er det største naturinngrepet i Trøndelag, og påvirker både natur og sørsamiske interesser.» (sitert i Aas 2016, 53). Han understreker hvordan dette påvirker samenes tradisjonelle næringer, hvor Storheia er et viktig vinterbeite for reindriftssamene: «Vi kan ikke holde på med å knuse ei urbefolkning ved å bygge ned naturen. Vi kan ikke holde på sånn lengre.» (sitert i Aas 2016, 53). Både sørsamene og Naturvernforbundet understreker at de ikke er mot grønn energi: «Grønn energi er bra, men den skal ikke dreper deler av min befolkning, da har grønn energi og romantikken gått for langt.» (Arvid Jåma i Winge 2018). Derås understreker at han ikke er vindkraftmostander, men uttrykker at det blir feil å ødelegge vinterbeite til matproduserende rein samtidig som det ødelegger naturen, «(...) konsekvensen blir at man velger å utrydde urfolkgrupper.» (Derås Aas 2016, 54). Under Storheiamarsjen i 2016, hvor Naturvernforbundet sammen med allierte aktører var med medarrangører, er Derås tydelig på hvilke innflytelse slike protester kan ha:

Siste ord er ikke sagt, de sørsamiske protestene kan velte eller utsette deler av prosjektet. Reindriftsutøverne mener utbyggerne ikke har alle nødvendige tillatelser på plass, og forbereder en rettslig prøving. Vi stiller oss fullt og helt bak dette fordi utbyggingen

rammer urfolk og deres muligheter til å drive reindrift. En mer klimavennlig kjøttproduksjon finnes heller ikke (Derås sitert i Opland 2016).

Sammen med Naturvernforbundet belyser de sørsamiske aktørene hvordan reindriften er miljømessig bærekraftig. I et intervju med Adresseavisen forteller Maja Kristine Jåma at hun knapt hadde begynt på skolen da hun slaktet sin første rein, «Nesten alt på reinen benyttes. Kjøttet, skinne, hornene. Innmat, margbein, blod. Hodenes levers til en slektning som bruker dem til å lage «smalahove.» (i Winge et.al 2017). Hun forteller til DN at: «Det er den reneste kjøttet du kan spise. Reinen går jo fritt og beiter selv, vi forer ingen ting. Det beste er å gjøre det helt enkelt og steke det med smør og salt. Du trenger ikke mer.» (sitert i Lie 2021). Dette kan også ses i sammenheng med det tidligere argumentet i oppgaven, at dette forstås som «noe naturlig» hvor reinen beiter fritt.

Gjennom en diagnostisk innramming, har de sørsamiske aktørene i samarbeid med Naturvernforbundet fremmet argumenter om hvordan utbyggingen strider med SP 27 og de miljømessige konsekvensene. Snow med forfattere (2018), argumenterer at en frame-alignment, innebærer et formål om å koble sammen en sosial bevegelses hoveddramme med en annen ramme som har bredere resonans i samfunnet. Gjennom Naturvernforbundet sitt engasjement i saken, fremhever de ikke bare de miljømessige sidene av saken, men argumenterer også at man må respekteres samenes rettigheter og at disse to hensynene har en symbiotisk tilnærming. I lys av frame alignment-konseptet, skjer en frame bridging når to bevegelses rammer er så sterkt sammenknyttet at de anses å være komplementære. Det argumenteres her at Naturvernforbundets interesser for ivaretagelsen av urørte naturområder er sterkt knyttet sammen med sørsamenes rettigheter til å drive tradisjonell reindrift i området.

Det kan også argumenteres at Naturvernforbundet strategisk har valgt å komplementære sin miljømessige innramming ved å vektlegge urfolksrettigheter. Det forklares ved at de sørsamiske aktørenes innramming av deres rettigheter har en større resonans og normativ funksjon i samfunnet enn de miljømessige konsekvensene Naturvernforbundet i sin bevegelse fokuserer på. Dette kan også ses i sammenheng med Mindes tidligere forklaring om Alta-saken, hvor det kan virke som at samiske politiske krav får en høyere prioritet når de søker løsninger, nettopp fordi deres krav som urfolk anses å være av en høyere moralsk orden (Minde 2003b i Gaski 2008, 227).

Gjennom en diagnostisk innramming, har sørsamiske aktører fremmet argumentet om at utbyggingen av vindkraftparkene på Storheia og Roan utgjør et brudd på urfolksrettigheter med utgangspunkt i SP 27, da det krenker deres rett til tradisjonell kulturutøvelse. Dette henger tett sammen med den andre innrammingen, som understeker den udemokratiske høringsprosessen, hvor de har uttrykt at de ikke føler seg hørt. Her vektlegger de særlig dynamikken mellom «vi» og «de» for å illustrere det asymmetriske styrkeforholdet mellom sørsamene som en minoritet i forholdet med myndighetene. Den siste identifiserte rammen legger vekt på de miljømessige konsekvensene av utbyggingen. Her blir den historiske alliansebyggingen mellom sørsamene og Naturvernforbundet tydelig fremhevet, hvor de jobber mot et felles mål basert på deres felles verdigrunnlag som innebærer ivaretagelsen av urørte naturområder. Konstruksjonen av en kollektiv handlingsramme innebærer i neste omgang en artikulering av potensielle løsninger og strategier for å håndtere det som blir ansett som problematisk (Benford og Snow 2000), som vil komme tilbake til i neste avsnitt.

6.3 Prognostiske rammer

Når et problem har blitt diagnostisert, blir løsningen eller prognosen for det gjeldende problemet utformet i samsvar med diagnosen (Haalboom 2011). I følge Della Porta og Diani (1999) «The unknowable outcomes and the costs associated with collective action can be overcome only if the actors are convinced (intuitively even before rationally) of the opportunity for mobilizing and of the practicability of the legitimacy of the action.» (Della Porta og Diani 1999, 73). Ved å bygge på aktørenes innramming av at problemet ligger i myndighetenes dobbeltrolle og den manglende viljen til å høre på samenes krav og interesser, kan flere løsninger identifiseres fra materialet. Det blir i flere tilfeller henvist til urfolksrettigheter, og kan forstås som et forsøk på å skape legitimitet for verneinteressenes krav. I dette avsnittet vil jeg undersøke hvilke spesifikke prognostiske rammer som kommer til uttrykk.

6.3.1 «(...) ikke tenkt å gi oss denne gangen heller.»

Reindriftutøverne har siden begynnelsen av planleggingen av vindparkene på Fosen, vært klar på at de vil bruke folkeretten for å forsvare sine rettigheter (Winge 2016; Haarstad 2016; Holstad 2017; 2021):

(...) Vi vil bruke folkeretten for det den er verdt gjennom vår advokat. Men jeg må si jeg er skuffet over politikerne, både på lokalt og sentralt nivå. Siden vi er så få, så ser det ut som om vi er noen en ikke trenger å ta hensyn til. Men vi har ikke tenkt å gi oss denne gangen heller (Jåma sitert i Haarstad 2016).

I møte i skjønnsretten, hvor Fosen Vind og reindriftsamene for første gang møtte fysisk til rettsforhandlinger, henviste sørsamene til både ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter og SP 27 (Holstad 2017). Reindriftsamenes advokat Haugen, sier følgende om saken: «Storheia-saken er klart større enn Alta-saken» (Sitert i Holstad 2017). Haugen påpeker det asymmetriske styrkeforholdet mellom en liten gruppe sørsamer som har vært utsatt for overgrep i flere hundre år som nå må kjempe mot utbyggingen av Europas største vindkraftanlegg på Storheia og Roan, «Vi vil bruke folkeretten og urfolksvernet for å prøve å rette opp noe av uretten mot dem». Advokaten sier han ikke er sikker på utfallet, men at de er innstilt på anke videre, dersom de skulle tape, «(...) Vi er innstilt på å føre saken helt til menneskerettighetsdomstolen». Også i Fosen For Folket oppfordres det til å følge med på saken, hvor det opplyses om at dette vil være den største og viktigste skjønnsaken i sørsamisk reindriftsområde (Holstad 2017).

I 2018, etter at CERD ble involvert i saken, uttrykte reindriftsamene er sterk kampvilje: «Jeg tror ikke regjeringa tørr å trosse FN's rasediskrimineringskomité. Jeg tror på full seier og stans i anleggsarbeidet.» (Arvid Jåma i Winge 2018). Arvid Jåma henviser i samme intervju, til et gruveprosjekt i Sverige som ble stanset etter vedtak i CERD og sier videre: «Så vidt jeg vet har anleggsmaskinene stått stille og rustet i mange år nå». Til Adresseavisen sier Jåma at han er spent på hvordan regjeringen kommer til å følge opp anmodningen. Jåma lurte på om regjeringen vil holde sine løfter til urbefolkningen, eller om deres ord bare gjelder andre lands urbefolkning, «(...) så langt har Fosen-saken vist at både utbygger og regjering kjører på – uansett protest- men jeg har aldri følt meg nærmere full seier enn akkurat nå.» (Jåma i Winge 2018). De understreker at dersom det ikke skjer noe vesentlige endringer etter kravene som har blitt fremmet, har de til intensjon å eskalere saken til et internasjonalt nivå: «Dette er et angrep

på samisk kultur. Vi kommer til å løfte saken internasjonalt, slik at det blir kjent for andre medlemsland i FN at Norge har valgt denne veien, og at Norge ikke anerkjenner FNs legitimitet.» (Blind sitert i Kvitstad et.al 2018).

Den prognostiske rammen bygger på en kampvilje om at deres mobilisering og internasjonal anerkjennelse fra FN vil bidra til å stoppe utbyggingen. På samme tid, stiller reindriftutøverne på Fosen krav til myndighetene om å få deres urfolksrettigheter anerkjent. Ut ifra dette, forstås det slik at sørsamene bruker prognostiske rammer for å sikres om en framtid hvor deres rettigheter blir anerkjent og beskyttes fra potensielle inngrep. I Adresseavisens lederartikkel (2018), henvises det til hundreårsfeiringen i Tråante i Trondheim i 2017, hvor det første samiske landsmøte fant sted i 1917. De trekker fram feiringen som et steg i riktig retning hvor det ble gitt positiv oppmerksomhet til samisk kultur parallelt med sannhetskommisjons pågående kartlegging av fornorskingspolitikkenes effekter. Vindkraftutbyggingen på Storheia og Roan, blir sammen med andre saker, pekt på som eksempler hvor Norge må skaffe seg mer kunnskap om samisk kultur, levesett og rettigheter.

Fra utbyggernes side ble det forsøkt å rette opp i situasjonen ved å tilby kompensasjoner til de berørte reindrifutøverne. Flere av kompensasjonsforslagene fra utbyggernes side, baserte seg på økonomiske erstatningskrav som et forslag på løsning av konflikten. Fra Kolberg med forfatteres (2017b) debattinnlegg i Aftenposten, poengteres det at saken må forstås som en prinsippsak, «Forsvinner reindriften i det sørlige Sapemi, er det også fare for at den sørsamiske kulturen på lengre sikt må gi tapt.» Jeg vil i neste avsnitt, argumentere hvordan de sørsamiske aktørene har innrammet saken som en prinsippsak om deres tradisjonell kulturutøvelse knyttet til reindrift.

6.3.2 SP 27 - En terskelbestemmelse

I en kronikk i Adresseavisen (2017), blir kunnskapsmangelen om presset sørsamene har vært under og fortsatt er utsatt for av næringsinteressene, politikerne og befolkningen for øvrig nærmere adressert. Den offentlige debatten viser at kun et mindretall av politikere og andre utenfor det sørsamiske samfunnet har uttrykt støtte til deres kamp mot vindkraftutbyggingen på Fosen. De etterspør om tradisjonell samisk livstil som finner sted utenfor majoritetssamfunnet må gi etter til fordel for teknologiske framskritt.

Nilssen (2019) spør hvilke konsekvenser det vil ha for det sørsamiske samfunnet, dersom deres kulturlandskap og minnelandskap forsvinner. De sørsamiske aktørene legger stor vekt på hvilke

konsekvenser det vil ha for deres posisjon som en minoritet i en minoritet (Holstad 2021) dersom de blir nektet retten til deres tradisjonelle område:

Som kulturbærer er reindrifta enda viktigere for oss sørsamer enn den er for samer i nord, men det er fortsatt mange som ikke vet at det er reindrift i områdene rundt Trondheim. Dette hadde vært fint om vi snart slapp å minne andre om at vi eksiterer (Maja Kristine Jåma sitert i Winge et.al 2017).

Mens saken var til behandling i skjønnsretten i 2017, formidlet advokat Haugen i forbindelse med en demonstrasjon holdt utenfor rettslokalene i Trondheim at utbyggingen strider med folkerettens vern av urfolk. Allerede her sier advokat Haugen at målet er å stoppe utbyggingen og at de er villige til å ta saken inn for FNs menneskerettskomité i Genève og sier videre at: «Erstatning er underordna i denne sammenheng (...)» (sitert i Skille 2017).

I domsavsigelsen fra Frostating Lagmannsrett, kom de til at vindturbinene ville skremme dyrene fra vinterbeite og slik true reindriftnæringens eksistens på Fosen, med mindre kompensere tiltak settes inn. De konkluderte til slutt med at det vinterfôring i de kritiske vintermånedene, var en tilstrekkelig kompensasjon (HR-2021-1975-S, i avsnitt 19-20). Reindrifutøverne ble tildelt nesten 90 millioner kroner i erstatning for de tapte beiteområdene (Eira og Danielsen, 2020). Arvid Jåma, mener imidlertid at vinterfôring, som ble foreslått som kompensere tiltak i lagmannsretten, ikke er i samsvar med tradisjonell reindrift, «Da kan vi like godt selge og skaffe en bungalow på spaniakysten.» (i Gullestad 2020). Han mener at de ikke blir tatt hensyn til:

Vi blir ikke tatt vare på, vi bare lempes bort slik som fuglene i Sørmarkfjellet lenger nord. Til erstatning kan vi få penger, men penger alene kan ikke redde sørsamisk kultur. Jeg kunne ha ligget her på fjorden i en fin båt og kost meg, men det er ikke det jeg vil (Jåma i Aas 2019, 32-33).

Reindrifutøverne er fortsatt tydelige på at løsningen knyttet til vinterfôring er i strid med loven og ønsker å anke saken videre til Høyesterett. Reineiernes advokat konstaterer: «Da må konsekvensene bli at de må ta anlegget ned og tilbakeføre området så godt det lar seg gjøre.» (Brønner i Kleven et.al 2020). Da saken var i Høyesterett, understreker Maja Kristine Jåma at hennes tålegrense er nådd. Hennes største ønske er at inngrepene tar slutt, og at det som er igjen av beiteområder skal få stå i fred (Bjørnback et.al 2021). Også Leif Arne Jåma understreker at

beiteområdene er det viktigste for reinbeitedistriktene på Fosen. Når det gjelder erstatningskravet sier Jåma følgende: «Pengene kommer i andre rekke.». Når Adresseavisen (2018) spør Jåma, om det er mulig å bringe reinbeiteområdet tilbake slik det var før, svarer han at det mulig med kultivering. Han er fortsatt tydelig på at de ønsker å fortsette med tradisjonell reindrift og at vinterfôring ikke er en del av det: «De vil ikke kompensere med annet vinterbeite, det er ikke aktuelt, og vi vil ha vinterbeite vårt tilbake for å kunne fortsette som vi har gjort.» (i Winge 2018).

Ved å referere til deres handlinger som «tradisjonell reindrift», tydeliggjør de på samme tid at det er en kulturutøvelse. Gaski (2008) mener at slike tilnærminger kan ha konsekvenser og viser til et eksempel da fiskeriministeren i 2004 besøkte Sametinget. Ministeren påsto at samene ikke skulle ha rettigheter til spesielle marine ressurser hvor forklaringen var at deres fiskemetoder ikke var like tradisjonell som andre urfolk sine metoder (Gaski 2008, 228-29). Dette kan ses i sammenheng med et av de mest sentrale argumentene fremhevet av de sørsamiske aktørene – at vinterfôring ikke er forenelig med tradisjonell samisk kulturutøvelse. Allikevel blir det tydeliggjort i Høyesterettsdommen at reindriften er et viktig særtrekk for det sørsamiske samfunnet.

Dette vekker også et interessant spørsmål når det gjelder Høyesterettsavgjørelsen, hvor det blir konstatert at SP 27 er en terskelbestemmelse. De avbøtende tiltakene som er blitt foreslått av instansene tidligere, vil over tid, være i strid med de samiske næringsinteressens mulighet til å drive sin næring og kultur. I HR-2021-1975-S avsnitt 53 står det at «Terskelen for krenkelse etter SP 27 ligger svært høyt, j.f uttrykket «denied». Bruken av uttrykket «threaten» fra FNs menneskerettskomité, betyr ikke at det er nok at minoritetens kultur er truet – inngrepet må være såpass stort at de kan likestilles med en fullstendig nektelse. Dermed konstaterer Høyesterett med at erstatningsutmålingene i overskjønnet er bygget på feil rettsanvendelse (avsnitt 54). Videre gis det ingen konkrete føringer for hva som må gjøres fremover.

De sørsamiske aktørene har gjennom prognostiske innramminger fremmet krav om at deres rettigheter som urfolk må bli respektert, og kan ses på som den foreslåtte løsningen på situasjonen de befinner seg i. Reindriftutøverne på Fosen har videre innrammet deres rettigheter som uerstattelige og referer til deres urfolksrettigheter i SP 27. Slik som demonstrert i forrige avsnitt, uttrykkes det sterkt at vinterfôring ikke er en del av tradisjonell samisk reindriftutøvelse. Det blir også understreket i bestemmelsen fra Høyesterett som sier at de tidligere

erstatningsutmålingene bygger på feil rettsanvendelse hvor terskelen i SP 27 i denne sammenheng er overskredet. Med denne innrammingen, kan det argumenteres at aktørene også her har brukt frame amplification som strategi, ved å vise til tidligere rettigheter som staten har tilsluttet seg.

6.4 Motiverende rammer: «La fjella leve!»

Motiverende rammer har som funksjon å skape et «rationale for engaging in ameliorative collective action» (Benford og Snow 2000, 617). Aktørene har som mål å forbedre den nåværende situasjonen de befinner seg i, ved å appellere til følelser og «hot cognitions» (Gamson 1995, 90). I Gamson sin forklaring av motiverende rammer, innebærer det å appellere til tema som ofte er følelsesladet og som på samme tid er basert på moralske forargelser. Motiverende rammer brukes for å rasjonalisere og legitimere den sosiale bevegelsens motstand, i tillegg til å oppnå tillitt og legitimitet for deres handlinger og ytringer ved å understreke viktigheten av hva som står på spill (Benford og Snow 2000). I samspill med diagnostiske og prognostiske rammer, bidrar den motiverende rammen til å skape et helhetlig og overbevisende narrativ som mobiliserer personer til å være med å oppnå ønskende endringer. Sørsamenes motiverende rammer bygger på sentrale aspekter av både de diagnostiske og prognostiske rammene.

Reindriftutøverne på Fosen har forsøkt å dra nytte av mediens interesse for samisk kultur. Amenta og hans kolleger (1992, 1994, 1994 gjengitt i Cress og Snow 2000) har foretatt en systematisk undersøkelse for å forstå hvilke avgjørende faktorer som påvirker utfallet av en bevegelse. De argumenterer for betydningen av tilstedeværelsen av sterke organisasjoner og et sympatisk politisk miljø, som avgjørende faktorer for utfallet. Med et sympatisk politisk miljø som en avgjørende faktor, foreslår Amenta med forfattere en «political mediation model». For at en mobilisering skal betraktes som vellykket, er det nødvendig med «mediation» fra støttende aktører i de politiske institusjoner. I tilfelle av manglende sympatiske politiske aktører, argumenterer Amenta med forfattere for at mer aggressive strategier er nødvendig for sosiale bevegelsers ønskende resultater (i Cress og Snow 2000). Jeg vil i det neste avsnittet se på hvilke diskursive strategier de sørsamiske aktørene har anvendt.

6.4.1 Den nye Alta-saken?

Både de sørsamiske aktørene og Naturvernforbundet, har brukt begreper som «kulturelt folkemord» «rasisme» og «okkupasjon» for å beskrive konflikten med det norske majoritetssamfunnet (Nilssen 2019). Slagordet «La fjella leve», er kanskje det som har blitt mest brukt i kronikker og i demonstrasjoner, og minner om kampen mot utbyggingen av Alta-Kautokeino-vassdraget hvor det da het «La elva leve» (Holstad 2023). Flere understreker den nære forbindelsen mellom Alta-saken på 1980-tallet og Fosen-saken, hvor urfolks rettigheter er like utsatt i dag. Reinutøvernes advokat Haugen, understreker den samme forbindelsen:

Dette er vår tids Alta-utbygging. Forskjellen på situasjonen nå og situasjonen i Alta på 70- og 80-tallet, er at vi i mellomtiden har skrevet under ILO-konvensjonen. Denne sikrer urfolk mot inngrep av denne typen, og det skal ikke mye til før den slår inn (Haugen sitert i Sved 2016).

Ved å bruke Alta-saken som en metafor, som har negative konnotasjoner, konstruerer og opprettholdes forholdet mellom den samiske befolkningen mot myndighetene som både undertrykkende og asymmetrisk (Gaski 2008). Gaski (2008, 226) argumenterer at samiske politiske aktører ofte presenterer konflikter over arealbruk som tilsvarende historien og den norske politikken om assimilering. På samme tid blir konflikten om arealbruk innrammet som etniske konflikter (Fjellheim 2013). Analogien til historiske hendelser, fungerer dermed som en metafor for kamp, som får de territorielle konfliktene til å fremstå som en forlengelse av en langvarig historisk konflikt (Gaski 2008, 226). Dette kommer også til uttrykk i enkelte utsagn fra reindriftutøverne på Fosen, hvor de bruker metaforer om evigvarende kamper for å innramme narrativ knyttet til deres territorier. Metaforene blir her brukt for å strukturere hva andre skal tenke om situasjonen. Maja Kristine Jåma sier at kampviljen hennes ligger i blodet, «Samer har måttet kjempe i uminnelige tider for sin rett. Vi har en sånn type kraft som driver oss fremover i disse spørsmålene. Det tror jeg vi har med oss i blodet. At vi har arvet det.» (sitert i Bjørnback et.al 2021).

I 2019, når rettsaken mellom Statnett og Fosen Reinbeitedistrikt i Frostating lagmannsrett begynte, møtte omtrent 70 personer opp til støttemarkering utenfor rettslokalene i Trondheim (Olsen 2019). Motvind Norge, Naturvernforbundet i Trøndelag, Fosen For Folket, Noereh, NRL, NSR-U og Samerådet var blant de tilsluttede. Olsen fra Noereh, sier til Fosna-Folket, at

reindrift er en viktig sak for han. Olsen forteller at han er fra Skånland i Troms og Finnmark hvor familien hans driver med reindrift. Olsen sier videre: «Fornorskingspolitikken er kanskje bak oss, men jeg kan trygt si at forskningen fortsetter.» hvor han henviser til situasjonen på Fosen. «Nå skal vi vise våre støtte for dem som er der inne og slåss.» sier Olsen for å vise støtte til reindriften (i Olsen 2019). Kolberg med forfattere (2017) bygger også på det samme fornorskingsargumentet:

På vår egen jord blir det gjort inngrep for økonomisk vinning i et landskap som er avgjørende viktig for livsgrunnet til vår egen urbefolknings kultur. Det er nå viktig at vi i denne situasjonen ser oss selv i speilet, og nøkternt vurderer om vi ikke her til lands også denne gangen projiserer egen skyld over på andre.

Ved å skrive «(...) også denne gangen», henviser Kolberg med forfattere til historien, hvor samene har blitt marginalisert. De motiverende rammene som har blitt brukt, bygger i hovedsak på hendelser i samisk historie hvor samene har blitt undertrykt av myndighetene og oversett av det norske majoritetssamfunnet for øvrig. Fornorskning er et konsept med negative konnotasjoner, og fungerer dermed som en metafor for å strukturere hvordan andre bør bedømme konflikten (Gaski 2008, 227). På Storheimarsjen i 2016 ble det delt ut deltakerbevis med et dikt skrevet av Sara Emilie Jåma (i Kleven 2016):

(...)

Rasisme
Terrorisme
For hva?
Egoisme
Industrialisme

I århundre har det vært reinens land,
Ikke en stor og sterk strømmens
mann.

En ny og hvit mann sprer sine tre
vinger,
og jager bort århundre og fremtidige
minner.

Bare et ekko i det fjerne kan høres,
av den som før har vært der berøres.

Nå som beiteområder forsvinner,

frykter jeg mitt barn må leve på
mine minner.

Kanskje det er min far som må tre
av,
da det ei lenger er nok beiteområder
og reinlav.

Ser dere ikke makten som misbrukes?
Vårt livsgrunnlag trues.

(...)

Vi små sammen kjemper,
mot de som ses på som store
helter.

Vi er stolte av vår kultur!
Vi lever av vår flotte natur!
Mitt hjerte blør,
ingenting vil bli som før

(...)
Hvorfor ikke se sammen
med oss?
Hvorfor ikke se hvorfor vi
sloss?

Det er vel ikke så lett å
forstå,
hvorfor vi frykter så
de høye hvite menn
med støyende vingspenn

Utdraget er fra et lengre dikt og belyser flere av elementene fra den diagnostiske og prognostiske innrammingen. For å validere deres krav, konstruerer de sørsamiske aktørene essensialistiske diskurser (Gaski 2008, 232). Diskursene produserer på samme tid dikotomier hvor fremhevelsen av etnisitet er en viktig markør for å vise den samiske tilknyttingen til reinbeiteområdet på Fosenhalvøya. Diktet er bygget på subjektposisjoner mellom «vi» og «de», som er blitt belyst tidligere i oppgaven. Det motsatte elementet, som i denne sammenhengen har vært det norske majoritetssamfunnet, myndighetene og utbyggerne av vindkraftanlegget, blir ikke eksplisitt referert til som «norsk» – men representerer allikevel en form for «norskhet» (Gaski 2008).

Fra diktet blir de «høye hvite menn» innrammet som årsaken til problemet sørsamene står overfor. Videre blir det stilt spørsmål om hvorfor vi ikke ser sammen med dem. Gjennom å henvise til historien hvor de over lengre tid har vært marginalisert, kan det forstås slik at de forsøker å oppnå støtte og sympati fra det norske majoritetssamfunnet, hvor de denne gang har mulighet til å gjøre noe med situasjonen. Dette har vært en gjennomgående strategi i flere av rammene. Reindriftutøver Jåma sier før avgjørelsen underveis i Høyesterettsprosessen: «Jeg håper at vi får aksept for våre meninger, og at høyesterettsdommerne forstår budskapet vårt. Det kan ikke være lett siden de ikke er født og oppvokst i reindriften» (i Ballovara 2021). I denne sammenheng kan «de» tolkes som en del av denne «norskheten».

6.4.2 En kamp for fremtidige generasjoner

Situasjoner som påvirker kulturen, former selvbevisstheten til de sørsamiske aktørene (Nilssen 2019). I slike situasjoner kan man identifisere hvordan «minner» fungerer og samhandler. Mobiliseringen for å bevare sørsamisk kultur og minnelandskap, viser særlig hvilke innvirkning dette vil ha på hele felleskapet. Kultur og minnemiljøer, forståelse av tid og representasjon gir substans til dannelsen av en kollektiv identitet både i nåtiden, men også i fremtiden (Nilssen 2019). Utbyggingen av vindkraftverkene på sørsamiske reindriftsområder, oppfattes som en trussel som kan gjøre endringer som sannsynligvis vil påvirke deres liv og kultur i fremtiden.

Å understreke hvordan inngrepene vil påvirke kommende sørsamiske generasjoner er et viktig aspekt de fremhever, og viser hvordan kontinuiteten av det sørsamiske samfunnet nå risikerer å bli brutt.

Fjellheim (2020b) mener at trusselen i dag er stor, og at den unge generasjonen sørsamer er bekymret for fremtiden til den sørsamiske kulturen. Fjellheim løfter blant annet fram hvordan reindriften er et kjerneelement i det sørsamiskes samfunnet og hvilke konsekvenser det vil ha for fremtiden dersom den risikerer å forsvinne:

På Fosen, er reindriften det eneste samiske miljøet. Det er der vi møtes. Og reindriften er selve kjernen, selve grunnlaget for sørsamisk språk og tradisjoner. Gjennom å ta del i dette fra begynnelsen av, har jeg fått verdier som jeg er glad jeg har fått. Verdier om hvordan man tenker på naturen, og deler med den. Ikke bare å ta av den, men vi passer på hverandre og respekterer landet vi virker i. I områdene vi har, så ligger det mye historie. Minner fra fortiden, og det ligger også håp for framtida.

Maja Kristine Jåma forteller at hun gjennom hele sitt liv har vært bekymret for at hennes kultur og levebrød skal forsvinne (Bjørnback et.al 2021). NRK Sàmpí skriver at hun er til stede i Høyesterett for å følge med på egen fremtid. For henne, er reindriften en livsstil som er viktig for å holde samisk språk, tradisjoner og kultur i livet, «Når man er oppvokst med det og har med i reindriften helt siden en var liten, så er det jo en del av den du er- av identiteten.» (Bjørnback et.al 2021). Dette argumentet har også blitt understreket i et tidligere intervju: «Det er mye viktig som ligger i den samiske kulturen. Kunnskapen om natur, mat, levemåte, håndverk, språk og reindrift. For meg handler det om å ta vare på det som er meg, min identitet, og det er fint å tenke at ungene mine kan få den samme oppveksten som jeg selv hadde.» (Jåma sitert i Winge et.al 2017).

For å etablere en nasjonal identitet, forstås det slik at sammenhengen mellom den samiske befolkningen, kulturen og territorier avgjørende. En del av denne forestillingen avhenger av å gjøre relasjonen eksplisitt og kontinuerlig gjennom å skape og gjenskape forbindelser til landskapet som en av løsningene for det som har blitt ansett som tap av kultur og identitet (Gaski 2008, 224). Også Sametinget (2020) vektlegger betydningen av denne relasjonen, hvor den samiske immaterielle kulturarven går hånd i hånd med den materielle kulturarven, hvor det samiske språk også trekkes fram. Sametinget argumenterer at grensen mellom kultur og natur er flytende, der eksempelvis stedsnavn kan være knyttet opp mot natur, tro og tradisjoner så vel

som det fysiske sted i seg selv (Sametinget 2020, 3). Avhengighetsforholdet mellom immateriell kulturarv og materiell kultur- og naturarv er viktig å tenke på i videreføringen av samisk immateriell kulturarv, også i framtiden. For samiske politiske aktører, blir avhengighetsforholdet fremstilt som absolutte betingelser for å bevare land- og naturressursene og for at den samiske kulturen opprettholdes (Gaski 2008, 224).

I Klassekampen (2017) skriver de om Ellinor Jåma, reineiernes talskvinne og som per 2017 var leder for Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL). Jåma forteller om foreldrene som oppfordret henne til å studere, da det tradisjonelle samiske levesettet ville bli for tøft. Hun fremhever sørsamenes rolle i samfunnet som en minoritet i en minoritet og sammenligner deres posisjon med Karasjok, der 80 prosent av innbyggerne snakker samisk. Hun sier «Det er langt fra Karasjok og ned hit. Vi blir ofte litt usynlige». Hun trekker med dette frem sørsamenes posisjon som en minoritet i det samiske samfunnet som hennes motivasjon for å ha startet det politiske partiet Áarjel-Saemiej Gielh (Sørsamiske røster), som per 2017 hadde omtrent 500 sørsamiske medlemmer til sammen fra både Norge og Sverige.

Jåma mener det er staten sitt ansvar å løse opp i tvistene som oppstår mellom grunneierne og reieneierne som historisk sett har brukt områdene, «Staten anerkjenner det samiske folk, med kultur og levesett, men er tilbakeholdne når det kommer til rettighetene våre». Hun påpeker at samene ikke maser om rettigheter og blir «lynforbanna» over folk som konstanter nettopp det, «Vi krever ikke nye rettigheter. Vi vil bare ha de rettighetene vi har hatt» (Jåma sitert i Gullestad 2017). Jåma mener at regjeringen kun tenker på effektivisering, og dermed mister evnen til å se helheten, «Reindrifta er selve bærebjelken for samisk språk og kultur. Jeg er ikke mot modernisering, men forsvinner tradisjonene, forsvinner også språk og kultur:

Noen ganger, når jeg får en skikkelig fin dag, slik som denne, så tenker jeg herregud så heldig jeg er som får oppleve dette. Jeg har ikke tenkt så mye på det før, fordi det har vært så vanlig. Men hvis en tenker etter, er det ganske unikt. Jeg er veldig glad for å ha fått en samisk oppdragelse og lært meg utrolig mye. Kunnskap og tradisjoner som har gått i arv fra generasjon til generasjon.

De sørsamiske aktørenes tydeliggjøring av generasjonsargumentet og hvordan denne kontinuiteten nå risikerer å bli stoppet som følger av utbyggingen kan ses i sammenheng med Nilssens (2019) tidligere argument om communicative memory.

7. Oppsummering og konklusjon

Jeg vil i dette avsnittet oppsummere hvordan de sørsamiske aktørene gjennom en kollektiv handlingsramme, har mobilisert mot utbyggingen av vindparkene på Storheia og Roan. Oppgaven har tatt utgangspunkt i følgende problemstilling: «Hvordan kan man gjennom en *kollektiv handlingsramme* forklare sørsamenes mobilisering mot vindkraftutbyggingen på Fosen, og det endelige utfallet av Fosen-dommen?» Oppgaven er bygget på en pragmatisk tilnærming hvor jeg har tatt utgangspunkt i Benford og Snow (1992; 2002) sine diagnostiske, prognostiske og motiverende rammer, som i korte trekk handler om bevegelsens problemforståelse, løsningsforslag og motivasjonsgrunnlag. Innledningsvis demonstrerte jeg hvordan de sørsamiske aktørene sammen med allierte aktører, brukte Facebook som en plattform for mobilisering. På Facebook-gruppen har det blitt delt synpunkter og tanker om saken, hvor det uttrykkes en sterk støtte til de sørsamiske aktørene. Gjennom mobiliseringen på Facebook, lyktes verneinteressene med å stanse Fosen Vind sitt åpningsarrangement ved å få artistene til å trekke seg fra en planlagt åpningsmarkering.

Som indikert i oppgavens diskusjonsdel, har jeg i denne besvarelsen identifisert tre diagnostiske rammer. Den første handler om utbyggingens krenkelse av sørsamenes rett til kulturutøvelse gjennom SP 27. Denne har tett sammenheng med den neste diagnostiske rammen, hvor aktørene hevder de har blitt oversett i høringsprosessene av utbyggingen. I denne diagnostiske innrammingen, argumenterer jeg for at den unike karakteren av kultur, herunder reindrift, har blitt brukt for å promotere deres politiske mål. Gjennom å etablere subjektposisjoner mellom «vi» og «de» og på samme tid henvise til urfolksrettigheter, argumenterer jeg for at deres urfolksidentitet har blitt brukt som en strategi for å mobilisere til kollektiv handling. Denne mobiliseringen kan også forstås som strategisk essensialisme (Prøitz et.al 2017). Den siste diagnostiske innrammingen, bygger på de miljømessige konsekvensene ved utbyggingen. Denne rammen demonstrer særlig viktigheten av alliansen mellom reindriftutøverne og Naturvernforbundet som jobber for et felles politisk mål. Jeg argumenterer for at det har skjedd en *frame-alignment*, hvor de to bevegelsens rammer er såpass like, og dermed ses på som komplementære. Funnene i oppgaven viser også at alliansen ikke ble etablert under selve Fosen-saken, men har røtter tilbake til 1977 hvor sørsamene og Naturvernforbundet mobiliserte mot etableringen av et planlagt skytefelt på Nord-Fosen.

I den prognotiske rammen, henviser de sørsamiske aktørene seg til urfolks rettigheter, i tillegg understreker de at det er lover som norske myndigheter allerede har vedtatt. Dette kan betraktes som en del av en den foreslåtte løsningen. Ved å henviser til lover som myndighetene allerede har vedtatt, kan det forstås som en frame amplification, som innebærer å forsterke narrativ som allerede er etablert i offentligheten. Aktørenes prognostiske rammer fremhever også Fosen-saken som en prinsippsak, ved at dette er noe som vil ramme fremtiden til den sørsamiske kulturen særdeles hardt. Reindriftutøverne på Fosen mener at de økonomiske erstatningene som blir tilbudt og forslaget om vinterfôring ikke er i samsvar med samisk kulturutøvelse. Det ble argumentert at, på grunn av sin status som en minoritet i en minoritet, er reindriften enda viktigere for det sørsamiske samfunnet enn for det nordsamiske samfunnet.

I den motiverende rammen, appellerer aktørene til den norske majoritetsbefolkningens følelser. Dette har blitt gjort ved å demonstrere sammenhengen mellom Fosen-saken og Alta-saken. Da Alta-saken bygger på negative konnotasjoner, strukturer det måten man skal oppfatte og tolke saken på. Ord som grønn kolonialisme, strukturell rasisme og kulturelt folkemord har også blitt brukt for å synliggjøre den urettferdige situasjonen sørsamene mener de befinner seg i. Som en del av den motiverende rammen, argumenterer de hvordan denne vindkraftutbyggingen vil påvirke kommende generasjoner. Generasjonsargumentet viser en form for kontinuitet som nå risikerer å bli avbrutt. Ut ifra Benford og Snow sine teoretiske perspektiver, er det grunnlag for å argumentere at viktige konsepter fra rammeteorien har funnet sted, som masterrammer, frame alignment og frame amplification, hvor disse har inkludert elementer av sørsamenes kollektive identitet. Studien viser at de sørsamiske aktørene har brukt sin urfolksidentitet som en elementær del av sin kollektive handlingsramme. Bruk av juridiske strategier har også vært sentral i mobiliseringsprosessen til reindriftutøverne på Fosen, hvor rettighetsrammen(e), herunder SP 27, er universalistiske i sin betydning. Det kan allikevel ses på som en utfordring å fastslå om aktørenes bruk av urfolksidentitet i sin mobilisering har vært med intensjon.

Opgaven har i stor grad demonstrert betydningen av en mer grundig forståelse av sørsamisk historie. Den sørsamiske historien har vært en elementær del i å forstå hvordan reindriftutøverne har aktivert sin historie som en ressurs i sin mobilisering mot vindkraftutbyggingen som truer deres rett til tradisjonell kulturutøvelse på Fosen. Johnston (1995) argumenterer at «(...) To make a convincing case, it would be fruitful if the analyst could trace how beliefs, meanings and experiences are related in the frame.» (1995, 235). Med kunnskap om sørsamisk historie, har det vært mulig å identifisere hvordan aktørene har brukt sin status og sin historie for å

uttrykke sine politiske krav. Basert på sørsamenes status som en minoritet i en minoritet, har jeg argumentert for at denne saken må forstås især. Dette blir også tydeliggjort i avgjørelsen fra Høyesterett, hvor det konstateres at utbyggingen vil være av *vesentlig* betydning. Allikevel vil presedensen og sedvanene som Fosen-saken skaper, ha innvirkning på fremtidige utbyggingssaker, men dette er også avhengig av hvilke tiltak som blir iverksatt som følger av dommen fra Høyesterett.

Formålet med oppgaven har vært å forklare mobiliseringen mot vindkraftutbyggingen på Storheia og Roan gjennom en kollektiv handlingsramme, og hvordan dette kan ha hatt en innvirkning på det endelige utfallet av dommen fra Høyesterett. Basert på oppgavens avgrensning i perioden 2008-2021, kan det argumenteres at mobiliseringen har vært vellykket i den forstand av partene vant frem i Høyesterett. Ut ifra dagens situasjon, må man allikevel vurdere hvor stor påvirkning mobiliseringen egentlig har hatt, og avgjøres også i stor grad om hvilke tiltak som iverksettes, som nevnt ovenfor.

7.1 Rekkevidden av SP 27

Avgjørelsen i Høyesterett i Norge er sett på som en prøvestein for reindriftssamers rettigheter opp mot SP 27 (Holstad 2021). Selv om Høyesterett har gitt avklaring på rekkevidden av menneskerettighetsartikkelen, er dette bare en minimumsstandard. Einarsen og Ravna (2023) undersøker hvilke andre juridiske regler som kunne gjort gjeldende i Fosen-saken. De mener at «Et interessant spørsmål som ikke blir drøftet i høyesterettsdommen er at Fosen-saken kunne vært satt inn i en mye mer bredere folkerettslig sammenheng hvor det samiske folk har flere sterke kort på hånden.» (Einarsen og Ravna 2023). Man kan forstå det slik at Høyesterettsdommen kun representerer minimumsstandard fordi den ikke tar stilling til den underliggende konflikten, som innebærer betydelige inngrep i samiske natur- og kulturressurser, og urfolks, derav samenes rett til selvbestemmelse. Ut ifra dommen fra Høyesterett som baserte seg på SP 27, ble det ikke funnet grunn til å behandle spørsmålet om at vedtaket også eksempelvis krenket artikkel 5 av rasediskrimineringskonvensjonen (Einarsen og Ravna 2023).

Einarsen og Ravna (2023) henviser videre til andre rettsregler som kunne vært gjort gjeldende i Fosen-saken. Retten til selvbestemmelse, som understreket av Einarsen og Ravna (2023), er en grunnleggende rettighet i internasjonal rett som er nedfelte i og er av Folkerettsdomstolen (ICJ) i flere avgjørelser fremholdt som en av de mest grunnleggende. Den er uttrykt i FN-pakten

artikkel 1 nr. 2, og fulgt opp i artikkel 1 i begge menneskerettighetskonvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP)²⁵ og økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK). I uttalen fra FNs komité for ØSK publisert i 2023, *General Comment no. 2*, vises det til sammenhengen mellom ØSK, ILO-konvensjonen nr. 169, og FNS erklæring om urfolks rettsvern i lys av økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Uttalelsen legger vekt på at urfolks landrettigheter og ressurser skal respekteres i henhold til retten til selvbestemmelse, «which implies that these lands and territories shall be demarcated and protected by State parties» (Avsnitt 11 gjengitt i Einarsen og Ravna 2023).

Dersom det er krav om forflytning til andre områder, sier avsnitt 16 at det skal forekomme under smalt definerte omstendigheter og på vilkår av fritt, informert samtykke fra berørte parter (Einarsen og Ravna 2023). Retten til selvbestemmelse sett i lys fra et urfolksperspektiv, bygger på samenes rett til selvbestemmelse og er uttrykt i FNs erklæring om urfolks rettigheter, artikkel 3 og 4, som de nordiske landene har tilsluttet seg. Retten til selvbestemmelse, gir folk, eller et urfolk, rett til selvstyre i saker som angår deres lokale og eller interne anliggender, som angitt i FNs erklæring om urfolks rettigheter artikkel 4 (Einarsen og Ravna 2023). Det innebærer retten til selvstyre over økonomi, sosiale og kulturell utvikling og rett til vern av tradisjonelle levesett. I sistnevnte betyr det også ivaretagelse av landområder og naturressurser som grunnlag for tradisjonell kulturutøvelse (Einarsen og Ravna 2023). Dette er uavhengig om områder som brukes er i samhandling med andre som ikke er urfolk. Basert på dette, betyr det at samene har en minimums rett til konsultasjoner i saker som angår de, «(...) retten til selvbestemmelse rekker utover konsultasjoner»²⁶ (Einarsen og Ravna 2023). Fritt og informert samtykke må ikke bare omfatte de som er direkte berørt, i denne saken, reindriftutøverne, men Einarsen og Ravna (2023) understreker også at representative organer for samene har et ansvar for å unngå at tradisjonelle områder gradvis eksproprieres. Sametinget har dermed en viktig rolle i samsvar med forarbeiderne til kapittel 4 i sameloven om konsultasjoner (Einarsen og Ravna 2023).

²⁵ FNs menneskerettskomité har i *Tiina Sanila- Aikio v Finland-* avgjørelsen fra 2019 pekt på sammenhengen mellom SP 1 og SP 27 i relasjon til urfolk, må fortolkes i lys av retten til selvbestemmelse. Avgjørelsen gjaldt retten til å avgi stemme i det finske sametingsvalget (Einarsen og Ravna 2023).

²⁶ Einarsen og Ravna (2023) trekker fram *Poma Poma v Peru-* saken fra 2009 når det gjelder karv om fritt og informert samtykke for avståelse av naturressurser.

7.2 Veien videre

Denne besvarelsen har benyttet rammeteorien som et analytisk verktøy for å undersøke hvordan verneinteressene; de sørsamiske reindriftsutøverne på Fosen sammen med Naturvernforbundet, har innrammet sin sak for å oppnå sympati og støtte.

Gjennom oppgavens diskusjonsdel, har jeg argumentert at den politiske diskursen med andre mobiliseringsstrategier, kan ha hatt en innvirkning på det endelige utfallet av rettsprosessen. Rammer er mentale skjemaer som kodifiserer opplevelsen av et satt samfunnsproblem, herav vindmølleutbygging i sørsamisk område hvor reindriftsutøvelse finner sted. Gjennom juridiske kategorier, som urfolksrettigheter, tilbys det en organisert måte å oppfatte og reagere på situasjonen på.

Retten til oppreising for berørte parter av et menneskerettighetsbrudd, utgjør en elementær del av statenes forpliktelse til å respektere og sikre den videre respekten for og opprettholdelsen av menneskerettighetene. Tiden etter Høyesterettsavgjørelsen viser imidlertid at plikten har blitt forsømt i det norske rettssystemet. I skrivende stund er det allerede mye som har skjedd etter at den avsagte dommen i Høyesterett 11.oktober 2021 fastslo at konsesjonen for vindkraftverkene på Storheia og Roan var ugyldige. 500 dager etter dommen, hadde den unge generasjonen av samer uttrykt sterk misnøye til myndighetenes mangel på respekt for Høyesterettsdommen. Protestene og mediedekningen av Fosen-saken de siste månedene har gitt saken en ny oppmerksomhet, og stiller en kritikk til de norske myndighetenes oppfølging av Høyesterettsdommen.

Aulstad og Ravna (2023) argumenterer at den norske staten ikke selv kan avgjøre hvor lenge staten skal utrede avbøtende tiltak etter menneskerettighetsbruddet, og mener at staten må forholde seg til FN sine standarder. Dommen har allerede behandlet slike tiltak, og kommer i sin avgjørelse fram til at det ikke er nok for å senke terskelen for SP 27. Aulstad og Ravna (2023) henviser til en lignende case på Boiguøyene i Torre stredet. I september 2022 bekjente FNs menneskerettskomité at Australia hadde krenket urfolket i Torres stredets sivile og politiske rettigheter. Krenkelensen besto i at landet ikke hadde iverksatt tiltak som var nødvendige for å hindre klimaendringer, derav havstigning, som har en negativ effekt på landet og kulturen til urfolket²⁷ som er bosatt på Boiguøyene. Torres Stred-øyene er svært lavtliggende, og er sårbare for konsekvensene av klimaendringene. I komitéavgjørelsen avsnitt

²⁷ De berørte partene i saken er den Australske urbefolkningsgruppen på Torres-stredet-øynene og bor på de fire øynene Boigu, Masig, Warraber og Poruma (Human Rights Law Centre 2023).

2.2 uttaler de regionale myndighetene at klimaendringene truer livet, levebrødet og den unike kulturen til urfolket på de respektive øyene (Aulstad og Ravna 2023). Det utypes videre at «selv små økninger i havnivået som følge av klimaendringer vil ha en enorm innvirkning på samfunnene, og vil mest tenkelig true deres levedyktighet.» (egen oversettelse, Human Rights Law Centre 2023). FNs menneskerettighetskomite som slo fast av urfolkets rettigheter på Torres Stred-øynene er krenket, stilte på samme tid konkrete pålegg til den australske regjeringen. Komiteen har pålagt landet en represjonsplikt som skal informere om hvilke tiltak som iverksettes innen en tidsfrist på 180 dager etter vedtakstidspunktet (Human Rights Law Centre 2023). Denne fristen er ikke et enkelttilfelle ifølge Aulstad og Ravna (2023), men en standard som FN har stilt opp i retningslinjene for reparasjonsplikten under den valgfrie protokollen til konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. Det som imidlertid skiller det australske eksempelet fra Fosen-saken, er at det i førstnevnte hadde krenket andre rettigheter enn SP 27²⁸. Fosen-saken og protestene som har oppstått i perioden etter Høyesterettsdommen, viser tydelig behovet for rettslige reguleringer som både sikrer innholdet i retten og sikrer den videre retten til avbøtende tiltak.

Internasjonalt har Norge blitt fremstilt som et foregangsland når det gjelder beskyttelsen av menneskerettighetene. I et debattinnlegg i Adresseavisen (2023) stiller sametingspresident Muotka spørsmål når det kommer til hvilken betydning Fosen-saken vil ha for legitimiteten til det norske rettssystemet i fremtiden. Hun skriver «(...) nettopp i en slik sak der grunnleggende interesser og rettigheter er i spill er *legalitetsprinsippets* krav om forutsigbarhet, tilgjengelighet og forståelighet av reglene som styrer beslutningene av avgjørende betydning» (Muotka i Adresseavisen 2023). Sametingspresident Muotka understreker at uklarheter om dette, sniker seg inn som mistro til systemet. Om det er en mistanke om at reglene tilpasses regjeringens interesser, og at vilkårligheten alene får rå, er dette noe som vil ødelegge samfunnsborgernes tillitt til myndighetene, sier Sametingspresidenten (i Adresseavisen 2023). Et interessant spørsmål å se på i fremtidig samfunnsforskning, er hvilke effekt(er) Fosen-saken og situasjonen vi befinner oss i nå, vil ha på tillitten til norske styresmakter. Dette avhenger naturligvis av hvilke avbøtende tiltak som iverksettes for å komme under terskelen av SP 27.

²⁸ De berørte partene i saken hevder at staten har krenket deres rettigheter i henhold til artikkel 2 alene og i samvirke med artikkel 6, 17 og 27; og artikkel 6, 17 og 27, hver for seg. De hevder også krenkelser av rettighetene til de fem nevnte barna i henhold til artikkel 24 (1), lest alene og i samvirke med artikkel 6, 17 og 27 i konvensjonen (Human Rights Law Centre 2023).

Perioden framover må også ses i sammenheng med Åpenhetsloven som ble vedtatt av Stortinget i juni 2021, og som ble gjort gjeldene fra 1. juli 2022. En rekke saker knyttet til bedrifts ansvar for menneskerettighetene i Norge handler om urfolks rettigheter. Selv om selskaper ikke har direkte menneskerettighetsforpliktelser, har de i hovedsak et stort ansvar for utviklingen og utnyttelsen av naturressursene (NIM 2022, 73). Urfolks rettigheter handler i stor grad om retten til bruk and land og tilknyttende naturressurser. Basert på dette, handler ofte klagene som fremsettes i henhold til SP 27 og ILO 169 om nettopp denne problemstillingen.

Åpenhetsloven har følgende ordlyd:

§1 Loven skal fremme virksomheters respekt for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold i forbindelse med produksjon av varer og levering av tjenester, og sikre allmennheten tilgang til informasjon om hvordan virksomheter håndterer negative konsekvenser for grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold.

Med både Høyesterettsdommen i Fosen-saken, Åpenhetsloven, og Sannhets- og forsoningskommisjonens overlevering til Stortinget 1. juni 2023, vil det være svært interessant å se hvordan fremtidige vindkraftutbyggingssaker blir håndtert. I skrivende stund har deriblant Øyfjellet-saken fått stor medieoppmerksomhet. Fosen-saken viser på mange måter hvorfor åpenhetsloven er nyttig, som skal fremme respekt for menneskerettighetene i selskapers egen virksomhet, i leverandørkjeden og hos forretningspartnere gjennom aktsomhetsvurderinger. Loven har imidlertid allerede fått kritikk for å være for vag, hvor selskaper har etterspurt presiseringer og forventinger (Desai og Sørnum 2022). På samme tid vil det forventes en stor mengde arbeid hos Forbrukertilsynet, som skal følge opp hvordan Åpenhetsloven etterleves i praksis. Allikevel kan loven fungere som en viktig mekanisme som sparer selskaper for både kostander og bekymringer i tiden framover (Desai og Sørnum 2022).

8. Referanseliste

- Aas, Kristian S. 2011. «Leder: Kraftige linjer.» *Natur & Miljø* (1): 3.
<https://naturvernforbundet.no/content/uploads/2023/01/NM012011.pdf>
- Aas, Kristian S. 2013a. «Skjerper krav til vindkraftutbygging.» *Natur & Miljø* (4): 36-37.
<https://naturvernforbundet.no/content/uploads/2023/01/NM042013.pdf>
- Aas, Kristian S. 2013b. «-Mye blir aldri bygd ut.» *Natur & Miljø* (5): 6-7.
<https://naturvernforbundet.no/content/uploads/2023/01/NM052013.pdf>
- Aas, Kristian S. 2015. «I feil vindspor.» *Natur & Miljø* (3): 17-19.
<https://naturvernforbundet.no/content/uploads/2023/01/NM032015.pdf>
- Aas, Kristian S. 2016. «Kampen mot vinindustrien.» *Natur & Miljø* (3): 52-53.
<https://naturvernforbundet.no/content/uploads/2023/01/NM032016.pdf>
- Aas, Kristian S. 2019. «Turbintette Trøndelag.» *Natur & Miljø* (1): 32-33.
<https://naturvernforbundet.no/content/uploads/2023/01/NM012019.pdf>
- Adresseavisens lederartikkel. 2009. «Ja til ny nasjonalpark.» *Adresseavisen*, oppdatert 30. november, 2016.
<https://www.adressa.no/midtnorskdebatt/i/BjRQn0/ja-til-ny-nasjonalpark>
- Adresseavisens lederartikkel. 2018. «Kampen for samenes rettigheter må fortsette.» *Adresseavisen*, 6. februar, 2018.
<https://www.adressa.no/midtnorskdebatt/i/qRaB4L/kampen-for-samenes-rettigheter-ma-fortsette>
- Adresseavisens bildearkiv. «Velkommen til konsert & safari.» 12. juli, 2021.
https://issuu.com/adresseavisen/docs/annonse_mod_44b_konsert_og_safari_-_fosen_vind_try
- Aulstad, Johan G. og Øyvind Ravna. 2023. «Må driften av Fosen-kraftverkene stanses?» *Sagat*, 23. mars, 2023. <https://www.sagat.no/ma-driften-av-fosen-kraftverkene-stanses-og-hvor-lang-tid-kan-brukes-pa-a-utrede-en-endret-konsesjon/19.37447>
- Aslaksen, Linnea. 2021. «Fra En Ordinær Sak Til En Nasjonal Kontrovers - Konkurrerende Verdsettinger Av Vindkraftverk Og Reindrift: En Praksisorientert Analyse Av Saksdokumentene Til Storheia Vindpark.» Masteroppgave, Universitetet i Oslo.
<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/90550/1/TIK4093---Masteroppgave--Linnea-Aslaksen.pdf>

- Asphaugen, Kim Roger. 2012. «-Skrinlegger planen om nasjonalpark.» *Fosna-Folket*, 14. desember, 2012. <https://www.fosna-folket.no/nyheter/i/k3p8rA/skrinlegger-planene-om-nasjonalpark>.
- Backer, Inge L. 2022 «Fosen-dommen: Prosessuelle Og Forvaltningsrettslige Sider.» *Lov Og Rett* 61, (5): 281-300. <https://doi.org/10.18261/lor.61.5.3>
- Ballovara, Mette og Johan Utsi A. 2021. «Kjemper mot Europas største vindkraftutbygger og staten.» *NRK Sapmi*, oppdatert 29. desember, 2022. <https://www.nrk.no/sapmi/reineier-terje-haugen-syns-det-er-ratt-parti-a-kjempe-mot-fosen-vind-som-har-staten-med-pa-laget-1.15631394>
- Bateson, Gregory. 1955. «A Theory of Play and Fantasy.» *Psychiatric Research Reports* (2): 39-51. PMID: 13297882.
- Beamish, Thomas D. og Amy, J. Luebbers. 2009. «Alliance building across social movements: Bridging difference in peace and justice coalition.» *Social Problems* 56 (4): 647-676. DOI:[10.1525/sp.2009.56.4.647](https://doi.org/10.1525/sp.2009.56.4.647)
- Benford, Robert D. 1997. «An Insider's Critique of the Social Movement Framing Perspective.» *Sociological Inquiry* 67 (4): 409-30. <https://doi.org/10.1111/j.1475-682X.1997.tb00445.x>
- Benford, Robert D. og David A. Snow. 2000. «Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment.» *Annual Review of Sociology* 26 (1): 611-39. <https://www.jstor.org/stable/223459>
- Benford, Robert D. 2013. «Master Frame». *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements* 1-2. DOI:[10.1002/9780470674871.wbespm126](https://doi.org/10.1002/9780470674871.wbespm126)
- Berger, Peter L. og Thomas Luckmann. 1967. «The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge.» *Anchor*.
- Berntzen, Lars Erik. 2011. «Den Eksistensielle Trusselen, En Sosiologisk Studie Av Politisk Motstand Mot Islam, Muslimske Kultur Og Innvandring Til Norge». Masteroppgave, Universitetet i Bergen. <https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/1956/4905/82634079.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Bjørnback, June G., Piera Balto og Mette Ballovara. 2021. «Maja Kristine tror hennes kampvilje ligger i blodet.» *NRK Sapmi*, 25. august, 2021. Atekst.
- Blindheim, Bernt. 2013. «Implementation of Wind Power in the Norwegian Market; the Reason Why Some of the Best Wind Resources in Europe Were Not Utilised by 2010.» *Energy Policy* 58: 337-46. DOI:[10.1016/j.enpol.2013.03.033](https://doi.org/10.1016/j.enpol.2013.03.033)

- Borch, Kristian. 2018. «Mapping value perspectives on wind power projects: The case of the danish test centre for large wind turbines.» *Energy Policy*,123: 251-258.
<https://doi.org/10.1016/j.enpol.2018.08.056>
- Borch, Kristian, Anders Munk K. Og Vibeke Dahlgaard. 2020. «Mapping Wind-power Controversies on Social Media: Facebook as a Powerful Mobilizer of Local Resistance.» *Energy Policy* 138: 1-10. DOI:[10.1016/j.enpol.2019.111223](https://doi.org/10.1016/j.enpol.2019.111223)
- Bransfjell, Ida Marie og Inger Johansen, 2017. «Uretten for samane må ende no!» *Adresseavisen*, 13. juli, 2017. Atekst.
- Brenna, Anders L. 2021. «Disse vindkraftverkene produsert mest strøm i 2020» Europower.
<https://www.europower.no/vindkraft/disse-vindkraftverkene-produserte-mest-strom-i-2020/2-1-978063>
- Broderstad, Else Grete. 2022. «Om departemental Politisk spagat Og Folkerettens Kulturvern.» *Norsk institutt for naturforskning*. <https://brage.nina.no/nina-xmloi/handle/11250/2995417>
- Bueng, Helge. 2021. «Nord-Fosen skytefelt.»
<https://web.archive.org/web/20221001023753/https://bueng.no/b/nord-fosen-skytefelt>
 (arkivert).
- Bull, Kirsti Strøm. 2021. «Kommentar til HR-2021-1975-s Fosen-saken.» *Juridika*.
<https://juridika.no/innsikt/kommentar-til-hr-2021-1975-s-fosen-saken>
- Bævre, Anne Iren. 2016. «...men reiner Haugen er bekymret for næringa.» *Adresseavisen*, 23.februar, 2016. <https://www.adressa.no/okonomi/i/bG0Rzl/det-skal-fortsatt-finnes-uberort-natur-i-afjord>
- Cambou, Dorothée. 2020. «Uncovering Injustices in the Green Transition: Sámi rights in the development of wind energy in Sweden.» *Arctic Review on Law and Politics*, 11, 310-333. <https://doi.org/10.23865/arctic.v11.2293>
- Cress, Daniel M. og David A. Snow. 2000.«The Outcomes of Homeless Mobilization: The Influence of Organization, Disruption, Political Mediation, and Framing.» *The American Journal of Sociology* 105 (4): 1063-104. <https://doi.org/10.1086/210399>
- Dahl, Øyvind. 2006. *Misjon Som Kommunikasjon I En Globalisert Verden*. Misjonshøgskolens Forlag. <https://vid.brage.unit.no/vid-xmloi/bitstream/handle/11250/162100/od.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Della Porta, Donatella og Mario Diani. 1999: *Social Movements. An Introduction*. Oxford: Blackwell.

- Della Porta, Donatella. 2020. «Social movements». I *The SAGE Handbook of Political Science*, redigert av Berg-Schlosser, Dirk., Badie, Bertrand og Marilino, Leonardo. 3 vols. 55 City Road, London: SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781529714333>.
- Desai, Tari og Amanda Sørum. 2022. «En lov vi ikke visste at vi trengte.» *Dagens Næringsliv*, 28. juni, 2022. <https://www.dn.no/innlegg/en-lov-vi-ikke-visste-at-vi-trengte/2-1-1246341>
- Einarsen, Terje og Øyvind Ravna. 2023. «Norske inngrep i samiske næringer- hvem skal bestemme?» *Sagat*, 21. mars, 2023. <https://www.sagat.no/norske-inngrep-i-samiske-naringer-hvem-skal-bestemme/19.37406>.
- Eira, Biret R. og Emmi Danielsen A. 2020. «Får 90 millioner kroner- nå frykter Maja Kristine (26) for framtida.» *NRK Sapmi*, 12. juni 2020. <https://www.nrk.no/sapmi/reineiere-jubler-ikke-av-90-millioner-kr-i-erstatning-1.15047992>
- Ellingsen, Henrikke S. 2020a. «Resistance to Wind Power Development in Norway: Exploring Power, Knowledge Production and Injustice at Fosen and Frøya». Masteroppgave, Universitet i Oslo. <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/84417/Resistance-to-Wind-Power-Development-in-Norway---Exploring-Power--Knowledge-Production-and-Injustice-at-Fosen-and-Fr-ya--iiii-pdf?sequence=5>
- Ellingsen, Jakob. 2020b. «Staten har valgt side i saken: Går mot samene på Fosen for å støtte vindkraftutbyggerne.» *Fosna-Folket*, 12. november, 2020. Atekst.
- Energi- og miljøkomiteen. Innst. 345 S (2014-2015), jf. Prop. 98 S (2014-2015). *Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om samtykke til inngåelse av avtale av 8. april 2015 mellom Norge og Sverige og endring av avtale om et felles marked for elsertifikater.* <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2014-2015/inns-201415-345.pdf>
- Engan, Bengt. 2016. "Et Informert Valg? - Offentlighet, Patriotisme Og Pressens Lokale samfunnsoppdrag." *Norsk Medietidsskrift* 23, (2): 1-19. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.0805-9535-2016-02-03>
- Enoksen, Oddmund. 2020. «Staten som partshjelper.» *Klassekampen*, 21. november, 2020. <https://klassekampen.no/utgave/2020-11-21/debatt-staten-som-partshjelper>
- Enoksen, Oddmund. 2022. «Dersom det ikke er liv laga for både reindrift og vindturbiner, er det reindriften som må ha vikeplikt.» *Fosna-Folket*, 25. januar, 2022. <https://www.fosna-folket.no/meninger/i/jaMAko/dersom-det-ikke-er-liv-laga-for-baade-reindrift-og-vindturbiner-er-det-reindriften-som-maa-ha-vikeplikt>

- Eriksen, Gunnar, Ànde Somby og Øyvind Ravna. 2021. «Fosendommen viser at utdanning i same- og urfolksrett må styrkes ved de juridiske lærersteder. *Nordnorsk debatt*, 03. november, 2021. <https://www.nordnorskdebatt.no/fosendommen-viser-at-utdanning-i-same-og-urfolksrett-ma-styrkes-ved-de-juridiske-laresteder/o/5-124-147909>
- Evensen, Tor. 2020. «Norge, reindriftssamenes eget fedreland er nå hovedmotstanderen til urfolket i vindkraftkampen.» *Helgelendingen*, 7. november, 2020. Atekst.
- Fisher, Aled, D. 2020. «Stans regjeringsadvokaten som partshjelp til Fosen Vind mot naturen og samene.» Naturvernforbundet. <https://naturvernforbundet.no/vindkraft/stans-regjeringsadvokaten-som-partshjelp-til-fosen-vind-mot-naturen-og-samene/>
- Fjelldavli, Christina. 2021. «KONSERT & SAFARI» for å dekke over brudd på FNs urfolksdeklarasjon?» *VG*, 21. juli, 2021. <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/GQeAWJ/konsert-safari-for-aa-dekke-over-brudd-paa-fns-urfolksdeklarasjon>
- Fjellheim, Eva Maria. 2013. «Utmarkskonflikt I Sørsamisk Område: Etnisitet, Identitet Og Rettigheter.» *Plan* 45 (3): 28-31. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3045-2013-03-0>
- Fjellheim, Eva Maria. 2020a. «Through our stories we resist: Decolonial perspectives on south Saami history, indigeneity and rights.» I *Indigenous knowledges and the sustainable development agenda*, redigert av Anders Breidlid, Roy Krøvel og Núria Almirón, 207-226. United Kingdom: Taylor & Francis Group.
- Fjellheim, Eva Marie. 2020b. «Ærede lagmannsrett.» *Harvest Magazine*. <https://www.harvestmagazine.no/pan/aerede-lagmannsrett>
- Fjellheim, Eva Maria. 2023. «You Can Kill Us with Dialogue:” Critical Perspectives on Wind Energy Development in a Nordic-Saami Green Colonial Context.» *Human Rights Review (Piscataway, N.J.)* 24 (1): 25-51. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12142-023-00678-4>
- FN-sambandet. 2022. «ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter.» 08.12.2022. <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/urfolk/ilo-konvensjonen-om-urfolks-rettigheter>
- FN-sambandet. 2023. «Ren energi til alle.» oppdatert 03. februar, 2023. <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/ren-energi-til-alle>
- Fornybar Norge. 2021. «Rekordhøy andel fornybar energibruk i Norge.» 19. august, 2021. <https://www.fornybarnorge.no/nyheter/2021/rekordhoy-andel-fornybar-energibruk-i-norge/>
- Fosen For Folket. Facebookgruppe. Hentet 07. april, 2023. <https://www.facebook.com/groups/1019262758130197/>

- Fosen Naturvernforening. 2012. «Høring Dåapma nasjonalpark». 04. oktober, 2012.
<http://fosennaturvernforening.blogspot.com/2012/10/hring-daapma-nasjonalpark.html>
- Fosen Vind. 2023a. «Om Fosen Vind.» <https://www.fosenvind.no/om-fosen-vind/>.
- Fosen vind. 2023b. «Fosen-utbyggingen og reindrift.»
<https://www.fosenvind.no/vindparkene/reindrift/>
- Fossvik, Ida S. og Ingerid Salvesen. 2008. «Frykter for reindrifta.» *NRK Trøndelag*, 18.juni, 2008. <https://www.nrk.no/trondelag/frykter-for-reindrifta-1.6042520>
- Frostating lagmannsrett. 2020. *Overskjønn: LF-2018-150314 – LF-2018-150323 – LF-2018-150327*. F. lagmannsrett. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/LFSIV/avgjorelse/lf-2018-150314?q=storheia>
- Gamson, William A., Bruce Fireman, og Steven Rytina. 1982. *Encounters with Unjust Authority*. Dorsey Press.
- Gamson, William. A., David Croteau D., William Hoynes og Theodore Sasson. 1992. «Media images and the social construction of reality.» *Annual review of sociology*, 18(1): 373-393. <https://www.jstor.org/stable/2083459>
- Gamson, William A. 1995. «Constructing Social Protest. Social Movements and Culture». I *Social Movements And Culture*, av Hank Johnston og Klandersmans Bert, 85-106. MN: U av Minnesota Press. <https://doi.org/10.4324/9781315072562>
- Gamson, William A. 1999. «Beyond the Science-versus-Advocacy Distinction.» *Contemporary Sociology (Washington)* 28 (1): 23-26.
<https://www.jstor.org/stable/2653844>
- Gaski, Lina. 2008. «Sami Identity as a Discursive Formation: Essentialism and Ambivalence.» I *Indigenous Peoples: Self-determination, Knowledge, Indigeneity*, redigert av Henry Minde, Harald Gaski, Svein Jentoft og Georges Mindré, 219-236. Delft: Eburon.
- Geertz, Clifford. 1973. «Thick Description: Toward an interpretive theory of culture.» I *The interpretation of cultures: Selected essays*, 3-30.
<http://cscs.res.in/dataarchive/textfiles/textfile.2009-08-14.2117562205/file>
- George, Alexander L. og Andrew Bennett. 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. A BCSIA Book. Cambridge: MIT Press.
- Gerring, John. 2007. *Case Study Research: Principles and Practices*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goffman, Erving. 1974. *Frame Analysis: An Essay on the Organization of Experience*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

- Grønli, Kristin S. 2020. «Et sunnhetstegn for demokratiet.» *Stat & styring*, 30(1): 2–7.
<https://doi.org/10.18261/ISSN0809-750X-2020-01-02>
- Gullestad, Frida H. 2017. «Rein i hjertet», *Klassekampen*, 24. november, 2017. Atekst.
- Gullestad, Frida H. 2020. «Sitter på fasit i vindstriden.» *Klassekampen*, 7.august, 2020. Atekst.
- Gundersen, Frode og Sigurd Rysstad. 2013. Reindrifftsforvaltning, rettigheter og arealkonflikter. En studie av areal og rettighetskonflikter mellom reindriften og andre utmarksbrukere i Sør-Trøndelag i Norge og i Västerbotten og Jämtland/Härjedalen i Sverige i perioden 1980-2005. Handelshøyskolen ved UMB, Universitetet for miljø og biovitenskap.
<http://www.umb.no/statisk/ior/Gundersen%20og%20Rysstad%20Reindrift.pdf>
- Haalboom, Bethany. 2011. «Framed Encounters with Conservation and Mining Development: Indigenous Peoples' Use of Strategic Framing in Suriname.» *Social Movement Studies* 10 (4): 387-406.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14742837.2011.614108>
- Haarstad, Bente. 2016. «-Vindkraft tar levebrødet fra reineiere på Fosen.» *Nationen*, 25. februar, 2016. *Nationen*. Atekst.
- Hagen, Thor Amund og Johannes Kalvemo E. 2008. «Frykter vindmøllene.» *NRK Trøndelag*, 6.oktober, 2008. <https://www.nrk.no/trondelag/frykter-vindmollene-1.6249591>
- Haugan, Gaute U. 2008. «Vindkraftmøte.» *Trønder-Avisa*, 1.desember, 2008: 41.
- Hermanstrand, Håkon. 2018. «Fra kong Svåse til samelandsmøte.» blogg.forskning.
<https://blogg.forskning.no/i-grenseland-sorsamisk-i-midt-norge/fra-kong-svase-til-samelandsmotene/1093422>
- Hermanstrand, Håkon, Asbjørn Kolberg, Trond Risto Nilssen, og Leiv Sem. 2019. «South Saami Cultural Landscape Under Pressure.» *The Indigenous Identity of the South Saami*, The Indigenous Identity of the South Saami. Switzerland: Springer International Publishing AG.
- Hermanstrand, Håkon. 2019. «Identification of the South Saami in the Norwegian 1801 Census: Why Is the 1801 Census a Problematic Source?» I *The Indigenous Identity of the South Saami: Historical and Political Perspectives on a Minority within a Minority*, 1.utgave, redigert av Håkon Hermanstrand, Asbjørn Kolberg, Trond Risto Nilssen, Asbjørn Kolberg og Leiv Sem, 49-63. Cham: Springer Nature.

- Hillerbrand, Rafaela. 2018. «Why Affordable Clean Energy Is Not Enough. A Capability Perspective on the Sustainable Development Goals.» *Sustainability* 10, (7): 2485. <https://doi.org/10.3390/su10072485>
- Hirsh, Richard F., Benjamin Sovacool K. 2013. «Wind turbines and invisible technology: unarticulated reasons for local opposition to wind energy.» *Technology and Culture* 54 (4): 705-734. DOI:[10.1353/tech.2013.0131](https://doi.org/10.1353/tech.2013.0131)
- Ho, Kai M. og Polletta, Francesca. 2006. «Frames and Their Consequences.» I *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis*, redigert av Robert Goodin og Charles Tilly, 188-209. (Online edn, Oxford Academic, 2. september 2009), <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199270439.003.0010>
- Holstad, Grete. 2017. «Vindkraftutbyggerne til oppgjør med samene.» *Adresseavisen*, 5. juni, 2017. Atekst.
- Holstad, Grete. 2020. «-Dette er en frekk og usmakelig invitasjon.» *Adresseavisen*, 20. februar, 2020. Atekst.
- Holstad, Grete. 2021 «-Fosen saken vil bestemme oppfatningen om hvordan Norge ivaretar samenes rettigheter.» *Adresseavisen*, 28. august, 2020. Atekst.
- Holstad, Grete og Simen Granviken. 2022. «Fosen Vind har ikke tenkt å ta ned turbiner på Storheia.» *Adresseavisen*, 8. februar, 2022. <https://www.adressa.no/okonomi/i/v5dz7w/fosen-vind-har-ikke-tenkt-aa-ta-ned-turbiner-paa-storheia>
- Holstad, Grete. 2023. «Sperret inngangen til departementet – båret vekk av politiet.» *Adresseavisen*, 28. februar, 2023. Atekst.
- Human Rights Law Centre. 2023. «UN Human Rights Committee finds Australia violated Torres Strait Islanders' human rights over climate inaction.» <https://www.hrlc.org.au/human-rights-case-summaries/un-human-rights-committee-finds-australia-violated-torres-strait-islanders-human-rights-over-climate-inaction>
- Ihlen, Øyvind og Elin W. Andersen. 1999. «"Rammer", "posisjoner" og " Romeriksporten". *Norske medietidsskrift* 6: 19-39. <https://doi.org/10.18261/ISSN0805-9535-1999-01-03>
- Inderberg, Tor Håkon J., Helga Rognstad, Inger-Lise Saglie, og Lars H. Gulbrandsen. 2019. «Who Influences Windpower Licensing Decisions in Norway? Formal Requirement and Informal Practices.» *Energy Research & Social Science* 52: 181-91. DOI:[10.1016/j.erss.2019.02.004](https://doi.org/10.1016/j.erss.2019.02.004)
- Innrøndelag tingrett. 2017. *Skjønn. Saksnr: 14-136323 SKJ-INTR, 14-139974SKJ-INTR.*
- Innrøndelag tingrett. 2018. *Skjønn. Saks nr: 14-139974SKJ-INTR, 14-136323SKJ-INTR.*

- Jacobsen, Kjetil. 2020. «Norge og arven etter 22.juli. Hva gikk galt?» *Morgenbladet*, 03. januar, 2020. <https://www.lindholm.no/resources/PDF-til-nedlasting/Kjetil-Jacobsen-22-juli-hva-gikk-galt.pdf>
- Johnston, Hank. 1995. «A Methodology for Frame Analysis: From Discourse to Cognitive Schemata.» *Social movements and culture*, 217-46. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315072562-14/methodology-frame-analysis-discourse-cognitive-schemata-hank-johnston>
- Jørgensen, Marie, Helle Tegner Anker og Jesper Lassen. 2020. «Distributive fairness and local acceptance of wind turbines: The role of compensation schemes.» *Energy Policy* 138, 111294. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2020.111294>
- Karlsaune, Gustav E.G. 2008. «Forskningsmiljøet Som Skapte. The Social Construction of Reality».
Sosiologi I Dag 38 (2). <https://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/945>.
- Ketelaars, Pauline, Stefaan Walgrave og Ruud Wouters. 2014. «Degrees of Frame Alignment: Comparing Organizers' and Participants' Frames in 29 Demonstrations in Three countries.» *International Sociology* 29 (6): 504-524. <https://doi.org/10.1177/026858091454828>
- Kjeldsen, Jens E. 2009. «Framing på norsk- eller kampen om begrepenes betydning.» *Voxpublica*. <https://voxpublica.no/2009/09/raming-pa-norsk-eller-kampen-om-begrepenes-betydning/>
- Kjerkreit, Paul Ola. 2010. «Opphevet midlertidig vern.» *Trønder-Avisa*, 05.mars, 2010. <https://www.t-a.no/opphevet-midlertidig-vern/s/5-116-351154>
- Kleven, Rita. 2016. «Krever stans i bygging av vindmøllepark.» *NRK Trøndelag*, 21 .august, 2016. <https://www.nrk.no/trondelag/krever-stans-i-bygging-av-vindmøllepark-1.13098639>
- Kleven, Rita og Ailin Maria Danielsen. 2020. «Reineierne anker vindkraftutbygging til Høyesterett.» *NRK Trøndelag*, 28. august, 2020. Atekst.
- Klima- og miljødepartementet. «Klimaendringer og norsk klimapolitikk.» Oslo: Klima- og miljødepartementet, oppdatert 22. oktober, 2021. <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/klimaendringer-og-norsk-klimapolitikk/id2636812/>
- Kolberg, Asbjørn. 2017a. «Dr. Yngvar Nielsen – helt eller skurk?» blogg.forskning. <https://blogg.forskning.no/i-grenseland-sorsamisk-i-midt-norge/dr-yngvar-nielsen--helt-eller-skurk/1097863>

- Kolberg, Asbjørn, Trond Risto Nilssen, Leiv Sem og Håkon Hermanstrand. 2017b. «Vindkraft truer samenes livsgrunnlag.» *Aftenposten*, 16. februar, 2017. <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/yo362/vindkraft-truer-soersamenes-livsgrunnlag-asbjoern-kolberg-mfl>
- Kolberg, Asbjørn. 2019. «The Indigenous Voice in Majority Media. South Saami Representations in Norwegian Regional Press 1880–1990.» I *The Indigenous Identity of the South Saami : Historical and Political Perspectives on a Minority within a Minority*, 1.utgave, redigert av Håkon Hermanstrand, Asbjørn Kolberg, Trond Risto Nilssen, Asbjørn Kolberg og Leiv Sem, 121-149. Cham: Springer Nature.
- Koopman, Ruud og Susan Olzak. 2004. «Discursive Opportunities and the Evolution of Right-wing Violence in Germany.» *The American Journal of Sociology* 110 (1): 198-230. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/386271>
- Kulturdirektoratet. 2021. «Rapport om samisk immateriell kulturarv.» Oppdatert 27. august, 2020. <https://www.kulturradet.no/museum-kulturarv/vis-artikkel/-/rapport-om-samisk-immateriell-kulturarv>
- Kvistad, Odin N., Grete Thobroe, Lars Erik Skjærseth, Espen Sandmo. 2018. «Staten trosser FN og Samerådet i vindkraftstrid.» *NRK Trøndelag*, 22. desember, 2018. <https://www.nrk.no/trondelag/staten-stanser-ikke-vindkraftutbygging-til-tross-for-anmodning-fra-fn-1.14351540>
- Landbruksdirektoratet. 2023. «Reindriftnæringen.» <https://www.landbruksdirektoratet.no/nb/reindrift/reindrift-i-norge/reindriftnaeringen>
- Landbruks- og matdepartementet. 2023. «Reindrift.» Oppdatert 13. mars, 2023.» <https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/reindrift/reindrift/id2339774/>
- Larsen, Ingrid W. og Fredrik Holth. 2022. «Fra Rettspraksis. Vindkraftutbygging På Fosenhalvøya og Samiske Rettigheter Etter SP Artikkel 27 – En kommentar til høyesterettsavgjørelsen HR-2021-1975-S.» *Kart Og Plan* 115 (1): 88-94. <https://doi.org/10.18261/kp.115.1.5>
- Lie, Øystein. 2021. «Maja Kristine Jåma kjemper mot vindmøller: - Vi har allerede gitt fra oss mye.» *Dagens Næringsliv*, 19. august, 2021. <https://www.dn.no/d2/ledestjerner/ledestjerner-2021/vindkraft/sametinget/maja-kristine-jama-kjemper-mot-vindmoller-vi-har-allerede-gitt-fra-oss-mye/2-1-1046756>

- Liljenfeldt, Johanna. 2015. «Legitimacy and Efficiency in Planning Processes—(How) Does Wind Power Change the Situation?» *European Planning Studies*, 23(4), 811–827.
<https://doi.org/10.1080/09654313.2014.979766>
- Lindekilde, Lasse. 2014. Discourse and Frame Analysis: In-Depth Analysis of Qualitative Data in Social Movement Research. In D. della Porta (Ed.), *Methodological Practices in Social Movement Research* (pp. 195-227). London: Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198719571.003.0009>
- Lindekilde, Lasse, og Thomas Olesen. 2015. *Politisk protest, aktivisme og sociale bevægelser*. Vol. 10. *Statskundskab*. København: Hans Reitzel.
- McCammon, Holly J., Harmony D. Newman, Courtney Sanders Muse og Teresa M. Terrell. 2007. «Movement Framing and Discursive Opportunity Structures: The Political Successes of the U.S. Women's Jury Movements.» *American Sociological Review* 72 (5): 725-49. <https://www.jstor.org/stable/25472489>
- McCarthy, John D. og Mayer N. Zald. 1977. «Resource Mobilization and Social Movements: A Partial Theory.» *The American Journal of Sociology* 82 (6): 1212-241.
<https://www.jstor.org/stable/2777934>
- Meld. St. nr. 25 (2015-2016). *Kraft til endring – energipolitikken mot 2030*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/31249efa2ca6425cab08130b35ebb997/no/pdfs/stm201520160025000dddpdfs.pdf>
- Meld. St. nr. 31 (2018-2019). *Samisk språk, kultur og samfunnsliv*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/b3497da7cab1411094b96772d57b8d4e/no/pdfs/stm201820190031000dddpdfs.pdf>
- Meld. St. nr. 28 (2019-2020). *Vindkraft på land: endringer i konsesjonsbehandlingen*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/f89e946defa24e57aaeb6bd25d949b7b/no/pdfs/stm201920200028000dddpdfs.pdf>
- Michaelsen, Espen. 2007. «Snøhvit: Et Subsidiert Distriktstiltak Eller økonomisk Eventyr? – En Studie Av Tre Avisers Innramming Av Snøhvitdebatten.» *Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift* 23 (4): 371-93. <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/ISSN1504-2936-2007-04-02>
- Morgan, Rhiannon. 2004. «Advancing Indigenous Rights at the United Nations: Strategic Framing and Its Impact on the Normative Development of International Law.» *Social & Legal Studies* 13 (4): 481-500.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0964663904047330>

- Moss, Arvid. 2022. «Langsiktig kraftpolitikk som motor i det grønne skiftet.» *E24*, 31. januar 2022. <https://e24.no/norsk-oekonomi/i/KzXGPe/langsiktig-kraftpolitikk-som-motor-i-det-groenne-skiftet>
- Muotka, Silje Karine. 2023. «I Fosensaken bryter regjeringen alle rettstatens prinsipper.» *Adresseavisen*, 6. februar, 2023. https://www.adressa.no/midtnorskdebatt/i/gEz540/i-fosensaken-bryter-regjeringen-alle-rettsstatens-prinsipper?fbclid=IwAR1xMeSj6RLJDY2fh_EAvGXI5WMDExv0sqCwCyfxGRADbs_IvHrZdkAqMhY
- Meyer, David S. 2004. «Protest and Political Opportunities.» *Annual Review of Sociology* 30 (1): 125-45. <https://www.jstor.org/stable/29737688>
- Mähler, Annegret og Jan H. Pierskalla. 2015. «Indigenous Identity, Natural Resources, and Contentious Politics in Bolivia: A Disaggregated Conflict Analysis.» *Comparative Political Studies* 48 (3): 301-32. <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0010414014545012>
- Mæhlum, Brit. 2019 «Southern Saami Language and Culture—Between Stigma and Pride, Tradition and Modernity.» I *The Indigenous Identity of the South Saami : Historical and Political Perspectives on a Minority within a Minority*, 1.utgave, redigert av Håkon Hermanstrand, Asbjørn Kolberg, Trond Risto Nilssen, Asbjørn Kolberg og Leiv Sem, 17-28. Cham: Springer Nature.
- Naturvernforbundet. 2009. «Trønder Natur- og miljøpris tildelt Derås og Jåma». <https://naturvernforbundet.no/trondelag/2009/trondersk-natur-og-miljopris-tildelt-deras-og-jama-article16372-1430.html>
- Naturvernforbundet. 2016. «Stanset vindmøller i fuglenes motorveg – bygger ut i reinens områder.» *Natur & Miljø*, 2016 (1): 56. <https://naturvernforbundet.no/content/uploads/2023/01/NM012016.pdf>
- Naturvernforbundet. 2021. «Urfolk og miljøbevegelsen – allierte eller fiender?». Oppdatert 30. april 2021. <https://naturvernforbundet.no/finnmark/samisk/urfolk-og-miljobevegelsen-allierte-eller-fiender-article38986-2045.html>
- Nilssen, Trond Risto. 2019. «South Saami Cultural Landscape Under Pressure.» I *The Indigenous Identity of the South Saami : Historical and Political Perspectives on a Minority within a Minority*, 1.utgave, redigert av Håkon Hermanstrand, Asbjørn Kolberg, Trond Risto Nilssen, Asbjørn Kolberg og Leiv Sem, 171-186. Cham: Springer Nature.

- Noakes, John A og Johnston, Hank. 2005. «Frames of Protest: A road map to a perspective.»
I *Frames of Protest: Social Movements and the Framing Perspective*, redigert av Hank Johnston og John A. Noakes, 1-29. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Noakes, John A og Hank Johnston. 2005. *Frames of protest : social movements and the framing perspective*. Lanham, Md: Rowman & Littlefield.
- NOU 1980: 34. *Forsvarets skyte- og øvingsfelter. II, Nordfosen regionfelt (2 G): delutredning nr. 2 G*. Oslo: Forsvarsdepartementet. https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2013101706073?page=47
- NOU 2007: 13. «Den nye sameretten- Utredning fra Samerettsutvalget.» Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/e1e9506bce034637a6cfec8bdf2eec75/no/pdfs/nou200720070013000dddpdfs.pdf>
- NOU 2019: 17. «Domstolstruktur.» Oslo: Departementets sikkerhets- og serviceorganisasjons Teknisk redaksjon.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/35573b30d77d47808c17fc5a5202faa1/no/pdfs/nou201920190017000dddpdfs.pdf>
- NOU 2020: 11. «Den tredje statsmakt- Domstolene i endring.» Oslo: Justis- og beredskapsdepartementet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/367acaf16a2941bfaf5e3b1ae7bfe95f/no/pdfs/nou202020200011000dddpdfs.pdf>
- Norberg, Erik og Birgitta Fossum. 2011. Traditional knowledge and cultural landscape. *Diedut* 1/2011. Guovdageaidnu/Kautokeino: Sámi allaskuvla/ Sámi University College. <https://sammas.brage.unit.no/sammas-xmlui/bitstream/handle/11250/177065/Diedut%202011-1.pdf?sequence=39>
- Norges Høyesterett. (2021, 11.10.2021). *Anke over Frostating lagmannsretts overskjønn 8. juni 2020. Saks nr: HR-2021-1975-S, 20-143891SIV-HRET, 20-143892SIV-HRET, 20-143893SIV-HRET* Norges Høyesterett.
<https://www.domstol.no/globalassets/upload/hret/avgjorelser/2021/oktober-2021/hr-2021-1975-s.pdf>
- Norges Institusjon for Menneskerettigheter. 2022. *Menneskerettslig Vern Mot Inngrep I Samiske Bruksområder*. Oslo: Norges Institusjon for Menneskerettigheter.
https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2022/01/Rapport_VernSamiskeBruksomraader_enkelsider.pdf

- Norges Institusjon for Menneskerettigheter. 2022. «Business and Human Rights- An indigenous People´s Perspective» i *Human Rights Protection Against Interference in Traditional Sami Areas*, 73-78. Oslo: Norges Institusjon for menneskerettigheter. <https://www.nhri.no/wp-content/uploads/2022/04/Human-Rights-Protection-Against-Interference-in-Traditional-Sami-Areas.pdf>
- Norges vassdrags- og energidirektorat. 2016. «Storheia vindkraftverk.» <https://www.nve.no/konsesjon/konsesjonssaker/konsesjonssak/?id=43&type=A-1>
- Norges vassdrags og- energidirektorat. 2021. «Mye vindkraftproduksjon i 2020, med mer vind enn normalt». 09.03.2021. <https://www.nve.no/nytt-fra-nve/nyheter-energi/mye-vindkraftproduksjon-i-2020-med-mer-vind-enn-normalt/>
- Norges vassdrags- og energidirektorat. Oppdatert 20. desember, 2022. «Verdiskapning.» <https://www.nve.no/energi/energisystem/vindkraft/kunnskapsgrunnlag-om-virkninger-av-vindkraft-paa-land/verdiskapning/>
- Normann, Susanne. 2020 «Green Colonialism in the Nordic Context: Exploring Southern Saami Representations of Wind Energy Development.» *Journal of Community Psychology* 49 (1):77-94. <https://doi.org/10.1002/jcop.22422>
- Norske Samers Riksforbund. 2020. «Fosen-saken engasjerte stort.» 26. februar, 2020. <https://nsr.no/nsr/fosen-saken-engasjerer-stort/>
- Nyssönen, Jukka. 2022. «Frame Alignment Between Environmentalists and the Sápmi in the Forest Dispute in Inari, Finland Until the 2000s- Competing Conservation Needs and Obstacles for Co-Living With the Non-Human. *Frontiers in Conservation Science 3: Frontiers in Conservation Science*, 2022, Vol.3. <https://doi.org/10.3389/fcosc.2022.925713>
- Nærings- og fiskeridepartementet. 2015. «Ber om redegjørelse fra Statkraft.» <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/nfd/nyheter/2015/ber-om-redegjorelse-fra-statkraft/id2414932/>
- Næringslivets Hovedorganisasjon. 2023. «6 ting du må vite om ACER- EUs energibyrå.» <https://www.nho.no/tema/energi-miljo-og-klima/artikler/ting-du-ma-vite-om-acer/>
- Næss, Miriam S. 2016. «Demonstrasjon mot Fosen Vind.» *Fosna-Folket*, 16. august, 2016. <https://www.fosna-folket.no/nyheter/i/V141LV/demonstrasjon-mot-fosen-vind>
- Oliver, Pamela E. og Hank Johnston. 2005. «What a good idea» Ideologies and Frames in Social Movement Research.» I *Frames of Protest: Social Movements and the Framing Perspective*, redigert av Hank Johnston og John A. Noakes, 185-203. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.

- Olufsen, Lars. 2012. «Reineiere forkludret politisk møte.» *Fosna-Folket*, 2. november, 2012. Atekst.
- Olje- og energidepartementet. 2015. «Skuffet over at vindkraftprosjekter stoppes.» <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/oed/nyheter/2015/skuffet-over-at-vindkraftprosjekt-pa-fosen-stoppes/id2414939/>
- Olje- og energidepartementet. 2018. «Spørsmål nr. 616 til skriftlig besvarelse – Midlertidig stans i arbeidet med kraftutbygging på Storheia på Fosen.» <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/oed/sporsmal-nr-616-til-skriftlig-besvarelse---midlertidig-stans-i-arbeidet-med-kraftutbygging-pa-storheia-pa-fosen-11003779.pdf>
- Olsen, Emilie Sofie. 2019 «Fosen-utbygging for retten: - Nå skal vi vise vår støtte for dem som er der inne og slåss.» *Fosna-Folket*, 3. desember, 2019. Atekst.
- Opland, Egil. 2016. «Kjemper mot vindmøller.» *Adresseavisen*, 18. august, 2016. Atekst.
- Oslo Economics AS og Sweco Norge AS. 2022. *Kunnskapsgrunnlag om tilbakeføring av områder ved nedleggelse av vindkraftverk*. Ekstern rapport nr.13/2022. Oslo: Norges vassdrag- og energidirektorat. https://publikasjoner.nve.no/eksternrapport/2022/eksternrapport2022_13.pdf
- Otte, Pia P., Katrina Rønningen og Espen Moe. 2018. «Contested wind energy: Discourses on energy impacts and their significance for energy justice in Fosen.» I *Energy, Resource Extraction and Society*, redigert av Anna Szolucha (ed), 140-158. Abingdon/ New York: Routledge
- Pedersen, Lisa og Sofie Olsen. 2021. «Trekker seg fra konsert etter vindkraftkritikk på Facebook.» *Adresseavisen*, 22. juli, 2021. Atekst.
- Pettersen, Jørgen. 2015. «Vindparker i Trøndelag droppes av statkraft.» *NRK Trøndelag*, 04. juni, 2015. <https://www.nrk.no/trondelag/vindparker-i-trondelag-droppes-av-statkraft-1.12393246>
- Plan- og bygningsloven. *Lov om planlegging og byggesaksbehandling* av 8.mai 2009. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71/KAPITTEL_3-2#§16-12
- Prop. nr 40 S (2014-2015). *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Nærings-og fiskeridepartementet (Statskraft SF – finansielle rammer)*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/2fde77b308444348b3c5ba592ba2f380/no/pdfs/prp201420150040000dddpdfs.pdf>

- Prøitz, Lin, Hilde Corneliussen, G. og Carol Dralega A. (2017). Kapittel 4: Mediebruk, samfunnsengasjement og sosial kapital i en digital æra. In *Immateriell kapital: Fjordantologien 2017*: 69-87. Oslo: Universitetsforlaget.
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/9788215028163-2017-04>
- Ravna, Øyvind. 2022. «SP artikkel 27 og norsk urfolksrett etter Fosen-dommen.» *Lov og rett* 61 (7): 440-458. <https://doi.org/10.18261/lor.61.7.4>.
- Roel, Jan Erik. 2009. «Ordførerkrav om nasjonalpark på Nordfosen.» *Adresseavisen*, oppdatert 20. juni, 2012.
<https://www.adressa.no/nyheter/trondelag/i/mrBPXI/ordforekrav-om-nasjonalpark-pa-nordfosen>
- Rørosmuseet. u.å. «Landsmøte i Trondheim i 1917.» Hentet 07. april, 2023.
<https://rorosmuseet.no/landsmotet>
- Røyrvik, Emil A. 2019. «Kulturbegrepet Og Representasjonskrisen.» *Norsk Antropologisk Tidsskrift* 30 (2): 99-120. <https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/issn.1504-2898-2019-02-02>
- Salmón, Enrique. 2000. «Kincentric Ecology: Indigenous Perceptions of the Human-Nature Relationship.» *Ecological Applications* 10 (5): 1327-332.
<https://www.jstor.org/stable/2641288?origin=crossref>
- Salvesen, Helge. 2017. «Lars Rumar: Historien Och Härjedalsdomen. En Kritisk Analys.» *Heimen* 54 (3): 288-90. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.1894-3195-2017-03-06>
- Sametinget. 2020. «Samisk immateriell kulturarv og UNESCO konvensjonen om vern av immateriell kulturarv – oppfølging og muligheter.»
<https://sametinget.no/f/p1/i1f8136c0-fe2d-4c66-9e31-b105dc4663be/samisk-immateriell-kulturarv-og-unesco-konvensjonen-om-vern-av-immateriell-kulturarv-1.pdf>
- Sametinget. 2021. «Samenes rettsikkerhet. Domstolenes rolle i saker som berører samiske interesser og oppfølgingen av Domstolskomisjonens rapporter i NOU 2019: 17 og NOU 2020:11.»
<https://www.regjeringen.no/contentassets/2431a03ce42f42f19da661a2f67f53d1/annen-offentlig-etat/sametinget.pdf?uid=Sametinget>
- Samien sitje. U.å. «Om sørsamer.» Hentet 03.mars, 2023. <https://saemiensitje.no/om-sorsamer/>

- Sara, Mikkel Nils Mikkelsen. 2015. «Siida ja siiddastallan Á være en siida—om forholdet mellom siidatradisjoner og videreføringen av siidasystemet Being siida—on the relationship between siida tradition and continuation of the siida system. Tromsø: Universitetet i Tromsø (UiT).
https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/8558/thesis_introduction.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Sem, Leiv. 2017. «Om framstillinga av sørsamar i Trøndelags historie.» *Heimen* 54 (2): 130-144. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/issn.1894-3195-2017-02-03>
- Sem, Leiv. 2018. «Trøndelag i tall (samisk subtrahert).» blogg.forskning.
<https://blogg.forskning.no/i-grenseland-sorsamisk-i-midt-norge/trondelag-i-tall-samisk-subtrahert/1273093>
- Sem, Leiv. 2019. «Out of Print. A Historiography of the South Saami in Regional and National Works of History» I *The Indigenous Identity of the South Saami : Historical and Political Perspectives on a Minority within a Minority*, 1.utgave, redigert av Håkon Hermanstrand, Asbjørn Kolberg, Trond Risto Nilssen, Asbjørn Kolberg og Leiv Sem, 153-169. Cham: Springer Nature.
- Skille, Alf. 2017. «Mener vindpark strider mot vern av urfolks rettigheter.» *NRK Trøndelag*, 8. juni, 2017. <https://www.nrk.no/trondelag/mener-vindpark-strider-mot-vern-av-urfolks-rettigheter-1.13550341>
- Slaastad, Tove Irene. 2012. «Urbefolkning i tall- samisk statistikk». Statistisk Sentralbyrå. Publisert 12. juni, 2012.
<https://www.ssb.no/befolkning/folketall/artikler/urbefolkningen-i-tall-samisk-statistikk>
- Sniderman, Paul M. Og Sean Theriault M. 2004 «CHAPTER 5: The Structure of Political Argument and the Logic of Issue Framing» i *Studies in Public Opinion: Attitudes, Nonattitudes, Measurement Error, and Change* edited av Willem E. Saris and Paul M. Sniderman, 133-165. Princeton: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9780691188386-007>
- Snow, David A., E. Burke Rochford Jr, Steven K. Worden og Robert D. Benford. 1986. «Frame Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation.» *American Sociological Review* 51, no. 4: 464–81. <https://doi.org/10.2307/2095581>.
- Snow, David A. og Robert D. Benford 1992. «Master Frames and Cycles of Protest». I A. Morris og C, McClurg Mueller, *Frontiers In Social Movement Theory*. New Haven: Yale University Press, s. 133-55.

- Snow, David A. 2004. «Framing processes, ideology, and discursive fields.» *The blackwell companion to social movements*, 1- 380-412.
https://www.researchgate.net/publication/284479614_Framing_processes_ideology_and_discursive_fields
- Snow, David A., Rens Vliegthart, og Pauline Ketelaars. 2018. «The Framing Perspective on Social Movements.» 392-410. Chichester, UK: Chichester, UK: John Wiley & Sons, Ltd. <https://doi.org/10.1002/9781119168577.ch22>
- Statkraft. 2015. «Redegjørelse for styrets beslutning om ikke å investere i vindkraft på Fosen og i Snillfjord.»
<https://www.regjeringen.no/contentassets/1466b364aafa4b10b34c1ce73d62c4bc/redegjorelse.pdf>
- Statkraft. 2023. «Kraft til fremtidens muligheter.» <https://www.statkraft.no/om-statkraft/vart-narrativ/>
- Statsforvalteren i Trøndelag. 2020. «Fovsen Njaarke Sitje (Fosen reinbeitedistrikt).» Oppdatert mars, 2020.
<https://www.statsforvalteren.no/contentassets/fa0d19ddc69448ca8794b88ff70e8b2c/fovsen-njaarke-sijte---sijtebilde-2020.pdf>
- Statsforvalteren i Trøndelag. U.å. «Reindriftas rettigheter.» Hentet 04.april, 2023.
<https://www.statsforvalteren.no/trondelag/landbruk-og-reindrift/reindrift/reindriftas-rettigheter-og-plikter/>
- Stavrum, Gunnar. 2021. «Samenes krav om å fjerne vindturbiner koster tre millioner kroner per reinsdyr.» *Nettavisen*, 27. februar, 2021. <https://www.nettavisen.no/norsk-debatt/samenes-krav-om-a-fjerne-vindturbiner-koster-tre-millioner-kroner-per-reinsdyr/o/5-95-941435>
- Steinfjell, Inga Marja. 2019. «På Andres Premisser: Taus, Usynlig Eller I Konfrontasjon: En Analyse Av Sørsamisk Offentlig Samtale.» Masteroppgave, Sámi allaskuvla, Kautokeino.
- Stranden, Ingrid L., Ole Marius Trøen og Morten Andersen. 2022. «Ett år siden dommen i Høyesterett- ingenting har skjedd på Fosen.» *NRK Trøndelag*, oppdatert 15. november, 2022. <https://www.nrk.no/trondelag/leif-arne-jama-fikk-medhold-i-hoyesterett-ett-ar-senere-star-turbinene-fortsatt-i-fosen-fjellene-1.16132575>
- Strømsmoen, Per Ivar. 2009. «Ulvig Kiær og Mæle må dele kjempe-eiendommer.» *Østlendingen*, 12. november, 2009. <https://www.ostlendingen.no/midt-osterdal/ulvig-kiar-og-male-ma-dele-kjempe-eiendommer/s/2-2.2757-1.4036633>

- Suny, Ronald G. 2001. «Constructing Primordialism: Old Histories for New Nations.» *The Journal of Modern History* 73 (4): 862-96. <https://doi.org/10.1086/340148>
- Susegg, Monica, I.S. 2013. «Må ta vare på sørsamiske interesser. *Trønder-Avisa*, 03. september, 2013. Atekst.
- Sved, Børge. 2016. «Reineiere går til retten for å stanse vindmølleutbyggingene.» *Adresseavisen*, 26. februar, 2016. Atekst.
- Söderholm, Patrik, Kristina Ek og Maria Petterson. 2007. «Wind Power Development in Sweden: Global Policies and Local Obstacles.» *Renewable & Sustainable Energy Reviews* 11 (3): 365-400.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S136403210500047X?via%3Dihub>
- Tanggaard, Lene. 2006. «A Psychological Field Study of Learning--Analysis of methodologic aspects.» *Nordic Psychology* 58 (3):196–214. <https://doi.org/10.1027/1901-2276.58.3.196>
- Tarrow, Sidney. 1993. «Cycles of Collective Action: Between Moments of Madness and the Repertoire of Contention.» *Social Science History* 17 (2): 281-307.
<https://www.jstor.org/stable/1171283>
- Taylor, Dorceta E. 2000. «The Rise of the Environmental Justice Paradigm.» *The American Behavioral Scientist (Beverly Hills)* 43 (4): 508-80.
<https://doi.org/10.1177/0002764200043004003>
- Tennberg, Monica, Else Grete Broderstad, og Hans-Kristian Hernes. 2022. *Indigenous Peoples, Natural Resources and Governance: Agencies and Interactions*. Routledge Research in Polar Regions. Abingdon, Oxon: Taylor & Francis.
- Thonhaugen, Markus. 2021. «Aksjonerte mot vindkraftverk: - et ran.» *NRK Nordland*, 25. august, 2021. https://www.nrk.no/nordland/vindkraft_-mener-forsok-pa_gronn-kolonisering_-er-arsak-til-bitre-konflikter-1.15622078
- Thuen, Trond. *Quest for Equity: Norway and the Saami Challenge*. 1995. Vol. No. 55. Social and Economic Studies (Memorial University of Newfoundland. Institute of Social and Economic Research). St. John's, Nfld: ISER.
- Thygesen, Janne, og Abhishek Agarwal. 2014. «Key Criteria for Sustainable Wind Energy Planning—lessons from an Institutional Perspective on the Impact Assessment Literature.» *Renewable & Sustainable Energy Reviews* 39: 1012-023.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S136403211400625X>
- Trønder-Avisas lederartikkel. 2018. «Vanskelig å si nei til CERD.» 14. desember, 2018. Papirutgave. Atekst.

- Toke, Dave. 2002. «Wind Power in UK and Denmark: Can Rational Choice Help Explain Different Outcomes?» *Environmental Politics* 11 (4):83-100.
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/714000647>
- Valstad, Ivar, Mari G. Viddal, Kristian Blindheim, Halvor Hoen Hersleth, Kjell Øren og Therese Lossius. 2020. *Norske Muligheter I Grønne Elektriske Verdikjeder*. Oslo: Styringskomiteen for Grønne Elektriske Verdikjeder.
https://www.nho.no/siteassets/veikart/rapporter/gronne-elektriske-verdikjeder_final.pdf
- Vasstrøm, Mikaela og Hans Kjetil Lysgård. 2019. «Vi står ved vindkraftens politiske veiskille.» *Aftenbladet*, 19. oktober, 2019.
<https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/LAdOnp/vi-staar-ved-vindkraftens-politiske-veiskille>
- Vasstrøm, Mikaela og Hans Kjetil Lysgård. 2021. «Drivkrefter, motkrefter og fremtidige utfordringer i norsk vindkraftpolitikk». *Idunn* 53(1): 44-49.
<https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN1504-3045-2021-01-08>
- Vermes, Thomas. 2019. «-Det grønne skifte blir til grønn kolonialisme.» *abcnyheter*, oppdatert 1.mars, 2019.
<https://www.abcnyheter.no/nyheter/politikk/2019/03/01/195557530/det-gronne-skiftet-blir-til-gronn-kolonialisme>. Atekst.
- Villiars- Dahl, Benedicte, Lene Johansen, Marcus Waagen, Marius Kristoffersen, Max Skarberg og Ole Morten Lyng. 2022. «Vind og rein: Historien bak samenes rettigheter.» Studentblogg, Universitet i Oslo. <https://www.hf.uio.no/iakh/livet-rundt-studiene/blogg/rein-og-vind.html>
- Vågen, Sveinulf, Bård Solen S. og Tove Rasmussen. 2021. «Vindkraft på land: Et oppsiktsvekkende arealforbruk.» *Energi og Natur*. <https://energiognatur.no/vindkraft-pa-land-et-oppsiktsvekkende-arealforbruk/>
- Weigård, Jarle. 2008. «Is There a Special Justification for indigenous Rights?» I *Indigenous Peoples: Self-determination, Knowledge, Indigeneity*, redigert av Henry Minde, Harald Gaski, Svein Jentoft og Georges Mindré, 177-192. Delft: Eburon.
- Wiederstrøm, Gunnar. 2019. «Motstand i vinden.» *Klassekampen*, 20. juli, 2019.
<https://klassekampen.no/utgave/2019-07-20/motstand-i-vinden>
- Wilsgård, Randi og Juliet Landrø. 2009. «Fikk natur- og miljøpris.» NRK Trøndelag, 22. november, 2009. <https://www.nrk.no/trondelag/fikk-natur--og-miljopris-1.6877309>.
- Winge, Åge. 2016. «Tatt av vinden.» *Adresseavisen*, 5. mars, 2022. Atekst.

- Winge, Åge og Kim Nygård. 2017. «Mer enn seg selv.» *Adresseavisen*, 4. februar, 2017.
Atekst.
- Winge, Åge. 2018. «Glad Jåma tror på full seier for samene.» *Adresseavisen*, 12. desember, 2018. Atekst
- Withbro Jonas O. 2021. «Skolekorps har trukket seg fra åpningsarrangement – Frykter hets.» *Fosna-Folket*, 21. juli, 2021. Atekst.
- Wolff, Kristina. 2007. «Strategic Essentialism.» *Blackwell Encyclopedia of Sociology* 10: 4797-799. <https://doi.org/10.1002/9781405165518.wbeoss268>
- Wolsink, Maarten. 2007. «Planning of renewables schemes: Deliberative and fair decisionmaking on landscape issues instead of reproachful accusations of non-cooperation.» *Energy Policy* 35: 2692-2704.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301421506004836?via%3Dihub>
- Wood, Lesley J. 2015. «Idle no more, Facebook and diffusion.» *Social Movement Studies* 14.5: 615-621.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14742837.2015.1037262>
- Wright, Susan. 1998. «The politicization of culture.» *Anthropology today* 14 (1): 7-15.
<https://www.jstor.org/stable/2783092>
- Ørstavik, Gunhild. 2020. «Bare 23 stater har ratifisert urfolkskonvensjonen, 30 år etter at den ble vedtatt.» FN-sambandet. <https://www.fn.no/nyheter/urfolkskonvensjonen-30-aar>
- Åpenhetsloven. *Lov om virksomheters åpenhet og arbeid med grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold* av 18. juni, 2021.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-99>

8.1 Vedlegg.

Vedlegg 1. Omtale av Høyesteretts dom 11.oktober 2021, HR-2021-1975-S

Vedtak om konsesjon til vindkraftutbygging på Fosen kjent ugyldig fordi utbyggingen krenker reindriftssamenes rett til kulturutøvelse

Høyesteretts dom 11. oktober 2021, HR-2021-1975-S (sak nr. 20-143891SIV-HRET, sak nr. 20-143892-SIV-HRET og sak nr. 20-143893SIV-HRET)

I: Statnett SF (advokat Pål-Martin Abell og advokat Jhan Fredrik Remmen) mot Sør-Fosen sjite (advokat Andreas Brønner og advokat Erik Brønner), Nord-Fosen sida (advokat Knut Helge Hurum) og Fosen Vind DA (advokat Pål-Martin Abell og advokat Jhan Fredrik Remmen)

II: Fosen Vind DA (advokat Pål-Martin Abell og advokat Jhan Fredrik Remmen) mot Sør-Fosen sjite (advokat Andreas Brønner og advokat Erik Brønner) og Nord-Fosen sida (advokat Knut Helge Hurum)

III: Sør-Fosen sjite (advokat Andreas Brønner og advokat Erik Brønner) mot Fosen Vind DA (advokat Pål-Martin Abell og advokat Jhan Fredrik Remmen), staten ved Olje- og energidepartementet (partshjelper) (advokat Anders Blakstvedt)

Dommere: Justitiarius Øie og dommerne Skoghøy, Falkanger, Noer, Bull, Kallerud, Bergsjø, Falch, Østensen Berglund, Thyness og Seinsvik

Saken gjaldt spørsmålet om utbyggingen av Storheia og Roan vindkraftverk på Fosen krenker reindriftssamenes rett til kulturutøvelse etter FN's konvensjon om sivile og politiske rettigheter (SP) artikkel 27. Høyesterett i storkammer kom enstemmig til at rettighetene er krenket, og at vedtakene om konsesjon og ekspropriasjonstillatelse derfor er ugyldige. Skjønnset om fastsettelse av erstatning for inngrepet ble av denne grunn nektet fremmet.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) traff i 2010 vedtak om konsesjon til blant annet Roan og Storheia vindkraftverk. Vindkraftverkene ligger innenfor området til Fosen reinbeitedistrikt, hvor Sør-Fosen sjite og Nord-Fosen sida utøver reindrift. Reineierne gjorde gjeldende at utbyggingen krenker deres rettigheter til kulturutøvelse, men fikk ikke medhold i Olje- og energidepartementets klagevedtak fra 2013. Dette spørsmålet ble brakt inn for domstolene. Fosen Vind DA fikk likevel tillatelse til å starte byggingen, og vindkraftverkene sto ferdig i henholdsvis 2019 og 2020. De er del av det største vindkraftprosjektet på land i Europa.

For Høyesterett var spørsmålet særlig om utbyggingen krenker reineiernes rettigheter etter SP artikkel 27. Bestemmelsen slår fast at den som tilhører en etnisk, religiøs eller språklig minoritet, ikke skal nektes retten til å dyrke sin kultur sammen med andre medlemmer i gruppen. Det er på det rene at reindrift er en form for vernet kulturutøvelse. Fordi lagmannsretten hadde et bedre grunnlag for sine vurderinger enn Høyesterett, bygget Høyesterett på lagmannsrettens vurdering av konsekvensene av utbyggingen for reindriften. Høyesterett tok dermed utgangspunkt i lagmannsrettens konklusjon om at vinterbeiteområdene ved Storheia og Roan i praksis er tapt for reindriften, og at utbyggingen derfor vil true reindriftsnæringens eksistens på Fosen hvis ikke kompensierende tiltak settes inn.

Under henvisning særlig til uttalelser fra FN's menneskerettskomité la Høyesterett til grunn at det vil foreligge en krenkelse av rettighetene etter SP artikkel 27 dersom inngrepet fører til vesentlige negative konsekvenser for muligheten til kulturutøvelse. Inngrepet kan i seg selv ha så store konsekvenser at det foreligger brudd på bestemmelsen, men det må også ses i sammenheng med andre tiltak, både tidligere og planlagte. Den samlede effekten av tiltakene er avgjørende for om det foreligger krenkelse. Utgangspunktet er det ikke rom for en forholdsmessighetsvurdering hvor minoritetens interesser veies mot andre samfunnshensyn. Det må likevel foretas en avveining hvis rettighetene etter artikkel 27 står mot andre grunnleggende rettigheter. Høyesterett slo fast at retten til miljø er en rettighet som i et konkret tilfelle kan komme inn med en slik tyngde at det må foretas en interesseavveining.

Basert på lagmannsrettens bevisvurdering kom Høyesterett til at vindkraftutbyggingen vil ha en vesentlig negativ effekt på reineiernes mulighet til å utøve sin kultur på Fosen. På den bakgrunn så Høyesterett det slik at reineiernes rettigheter vil være krenket hvis det ikke settes inn tilfredsstillende avbøtende tiltak. Høyesterett sa seg enig med Fosen Vind DA i at hensynet til «grønt skifte» og økt fornybar energiproduksjon er viktig. Fordi det forelå andre – og for reindriften mindre inngripende – utbyggingsalternativer som kunne ivareta dette hensynet, var det imidlertid i dette tilfellet ikke tale om en kollisjon mellom miljøhensyn og reineiernes rett til kulturutøvelse.

Lagmannsretten fastsatte i sin avgjørelse en betydelig erstatning for vinterføring av reinen i innhengning og mente at retten til kulturutøvelse med dette ikke var krenket. Etter Høyesteretts syn knytter det seg så store usikkerheter til en slik løsning at den på det nærværende tidspunktet ikke kan få betydning i en vurdering av om SP artikkel 27 er brutt. Videre fremhevet Høyesterett at domstolene uansett ikke kan bygge på et slikt tiltak som ledd i ekspropriatens tilpasningsplikt.

[Les avgjørelsen i sin helhet](#)

HØYESTERETS AVGJØRELSE

Omtalen på denne siden er ikke en del av avgjørelsen, men gir en oversikt over resultatet og de temåene og problemstillingene som har vært til behandling.

Informasjon om Høyesteretts behandling og avidentifisering av personopplysninger ved publisering av avgjørelser finnes [her](#).

Vedlegg 2.

DET KONGELIGE OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT

Statsråden

Stortinget
Karl Johans gate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
18/1614-

Dato
21. desember 2018

Spørsmål nr. 616 til skriftlig besvarelse - Midlertidig stans i arbeidet med kraftutbygging på Storheia på Fosen

Jeg viser til spørsmål fra stortingsrepresentant Lars Haltbrekken, og tilsvarende spørsmål fra representanten Bastholm. Representanten Haltbrekken stiller følgende spørsmål:

Når vil statsråden følge anbefalingen fra FNs rasediskrimineringskomite om midlertidig stans i arbeidet med kraftutbyggingen på Storheia på Fosen i Trøndelag?

Svar:

I brev av 10. d.m. fra FNs Høykomisjonær for menneskerettigheter, anmoder komiteen som overvåker FNs konvensjon om avskaffelse av alle former for rasediskriminering (CERD) den norske stat om å stanse byggingen av vindkraftverket på Storheia mens komiteen behandler klagen fra reindriften.

Bakgrunnen for anmodningen er at Sør-Fosen sitje i oktober d.å. klaget vindkraftutbyggingen på Storheia inn for CERD. Vindkraftverket berører deler av vinterbeitet til Sør-Fosen sitje (Sørgruppa) i Fosen reinbeitedistrikt.

NVEs vedtak av 7. juni 2010 om konsesjon til Storheia vindkraftverk ble stadfestet ved Olje- og energidepartementets klagevedtak av 26. august 2013.

Postadresse: Postboks 8148 Dep 0033 Oslo
Kontoradresse: Akersgata 59 Telefon* 22 24 90 90
Org no.: 977 161 630

Under konsesjonsbehandlingen av Storheia var reindrift et tungtveiende hensyn. I NVEs vedtak ble planområdet til vindkraftverket redusert med om lag 8 km² tilsvarende rundt 20 prosent, av hensyn til reindriften.

Reindriften og det vern den har etter folkerettens bestemmelser om urfolk, står helt sentralt i konsesjonsbehandlingen av energianlegg i samiske områder. Sørgruppa og Sametinget ble konsultert både i NVEs konsesjonsbehandling og ved OEDs klagebehandling. I konsultasjonene diskuteres blant annet behovet for tilpasninger og avbøtende tiltak i prosjektene. I departementets konsultasjon ble spørsmålet om ytterligere innskrenkninger i planområdet tatt opp, men det ble ikke gitt uttrykk for slike ønsker fra Sørgruppa. Også avbøtende tiltak ble drøftet, og Sørgruppa la frem flere konkrete tiltak for å kunne bedre situasjonen. På denne bakgrunn fastsatte departementet en rekke avbøtende tiltak i konsesjonsvilkårene, som tiltakshaver er forpliktet til å følge opp.

I konsultasjonen med Sametinget om den samlede utbyggingen av vindkraft og kraftledninger på Fosen, ble det i hovedsak oppnådd enighet, men Sametinget mente det var viktig at myndighetene kom til enighet med de berørte reinbeitedistriktene/driftsgruppene.

I departementets klagevedtak ble det gjort en omfattende vurdering av de folkerettslige sidene av saken. Til grunn for departementets vurdering lå en betenkning fra professor Geir Ulfstein ved Universitetet i Oslo om samiske folkerettslige rettigheter ved naturinngrep. Med utgangspunkt i betenkningen og relevante folkerettslige avgjørelser, vurderte departementet de planlagte inngrepene opp imot folkerettens tålegrense etter FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP) art 27. Departementet vurderte det slik at tiltaket ikke var i strid med folkeretten.

Departementet har også vurdert anmodningen fra CERD ut i fra den faktiske situasjonen i området. På vegne av konsesjonæren Fosen Vind melder Statkraft at alle terrenginngrep er gjennomført, og den alt overveiende del av infrastrukturen er ferdigstilt. Turbinmontasje skal foretas i perioden april – august 2019.

Statkraft har også redegjort for hvordan hensynet til reindriften ivaretas i anleggsarbeidene. I februar 2018 inngikk Fosen Vind en avtale med reindriften om anleggsfasen. Avtalen gir reindriften stor fleksibilitet til å gjennomføre det den selv mener er de mest effektive tiltakene for å redusere ulemper og kompensere for merarbeid under anleggsfasen. Avtalen forutsetter at Storheia ikke skal benyttes som vinterbeite så lenge anleggsfasen pågår. Statkraft har også redegjort for hvordan vilkåret om rydding av flytteleier til de to andre hovedvinterbeitene er fulgt opp. Jeg har merket meg at selve terrenginngrepene på Storheia for det vesentligste er foretatt, og de avtaler og vilkår om kompensasjon og avbøtende tiltak som foreligger, er gjennomført.

Anmodningen fra CERD om stans i anleggsarbeidene er ikke rettslig forpliktende for Norge. Jeg legger imidlertid til grunn som et utgangspunkt at slike anmodninger så godt som mulig bør imøtekommes.

Imidlertid har jeg etter grundige overveielser i denne saken, kommet til at det rettes en henvendelse til komiteen om å trekke anmodningen om anleggsstans tilbake. Regjeringsadvokaten, som er ansvarlig fra norsk side for å behandle denne henvendelsen fra CERD, sender en slik henvendelse til komiteen i dag. Anmodningen om stans i anleggsarbeidene er besluttet utelukkende basert på klagen til komiteen. Staten har ikke fått anledning til å kommentere klagen før det ble anmodet om anleggsstans.

Vindkraftutbyggingen på Storheia har vært grundig prøvd i flere runder i rettssystemet, men er ikke avsluttet. Staten har ikke vært part eller på annen måte involvert i rettsprosessene. Brudd på rasediskrimineringskonvensjonen har ikke vært anført av reindriften verken i forvaltningens behandling eller for domstolene. Det er et vilkår for å kunne klage til komiteen at nasjonale rettsinstanser er ferdig med å behandle saken, og at de har hatt anledning til å vurdere spørsmålet om diskriminering.

Etter en grundig vurdering har jeg kommet til at det ikke er grunnlag for å stanse arbeidene med Storheia vindkraftverk.

Med hilsen

Kjell-Børge Freiberg